

JUDr. Katarína Burdová, PhD.

Rodinné vzťahy s cudzím prvkom I.

Vzťahy medzi manželmi

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO
V BRATISLAVE

Táto učebnica bola vydaná v rámci projektu KEGA č. 091UK-4/2021
"Internacionalizácia a informatizácia výučby a učebných materiálov
v študijnej oblasti medzinárodné právo súkromné".

@ JUDr. Katarína Burdová, PhD., 2022
1. vydanie

Recenzenti:
JUDr. Elena Júdová, PhD.
Mgr. Tamara Čípková, PhD.

Vydala Univerzita Komenského v Bratislave,
Právnická fakulta,
Šafárikovo námestie 6, P.O.BOX 313, 810 00 Bratislava

ISBN 978-80-7160-644-4

OBSAH:

Predhovor	4
Zoznam použitých skratiek	6
Úvod	9
1 Uzavretie manželstva	13
1.1 Kolíznoprávna úprava uzavretia manželstva	16
1.2 Uzavretie manželstva s cudzím prvkom na Slovensku	19
1.3 Manželstvo uzavreté v cudzine pred orgánom cudzieho štátu	23
1.4 Konanie o určenie neplatnosti alebo o určenie neexistencie manželstva	25
2 Osobné a majetkové vzťahy medzi manželmi	28
2.1 Osobné a majetkové vzťahy medzi manželmi	29
2.2 Majetkové vzťahy medzi manželmi	33
2.3 Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov	48
3 Vyživovacia povinnosť medzi manželmi a bývalými manželmi	52
3.1 Medzinárodná právomoc na konanie o výživnom	53
3.2 Určovanie rozhodného práva	58
3.3 Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí vo veciach vyživovacej povinnosti medzi manželmi alebo bývalými manželmi	61
4 Rozvod manželstva v prípadoch s cudzím prvkom	64
4.1 Pramene slovenského medzinárodného práva súkromného a otázka ich aplikačných stretov	68
4.2 Rozhodné právo	89
4.3 Uznávanie cudzích rozhodnutí vo veciach rozvodu manželstva	90
4.5 Iné spôsoby zániku manželstva	100

Predhovor

Globalizácia spoločnosti spôsobila, že rodinnoprávne vzťahy, ktoré prekračujú hranice právneho poriadku jedného štátu, nie sú v súčasnosti ničím výnimočným. Ich právna úprava práve s ohľadom na stret právnych poriadkov, ktorý vyvoláva cudzí prvok, v takomto rodinnoprávnom vzťahu môže byť problematická.

Táto vysokoškolská učebnica si kladie za cieľ byť primárne učebnou pomôckou pri absolvovaní voliteľného predmetu Rodinné vzťahy s cudzím prvkom, ktorý je zaradený do curricula magisterského študijného programu na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave už od akademického roka 2011/2012. Tiež má ale poskytovať aj čitateľom z radov odbornej verejnosti základný prehľad právnej úpravy rodinnoprávných vzťahov s cudzím prvkom, konkrétne v otázkach uzavretia manželstva s cudzím prvkom, rozvodu či osobných a majetkových vzťahov, normami slovenského medzinárodného práva súkromného. A umožniť tak rýchlu orientáciu v problematike a ponúknuť návod na riešenie niektorých otázok, s ktorými je konfrontovaná aplikačná prax.

V Bratislave, máj 2022

Autorka

Zoznam použitých skratiek:

CMP – zákon č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok

CSP – zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok

EÚ – Európska únia

Lugánsky dohovor - Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, Ú. v. EÚ L 339, 21.12.2007, s. 3 – 41

Nariadenie Brusel I – nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach

Nariadenie Brusel Ia – nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach

Nariadenie Brusel IIa – nariadenie Rady (ES) č. 2201/2002 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000

Nariadenie Brusel IIb – Nariadenie Rady (EÚ) 2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí

Nariadenie o dedičstve – nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve

Nariadenie o majetkových režimoch manželov - Nariadenie Rady (EÚ) 2016/1103 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov

Nariadenie o majetkových režimoch registrovaných partnerov - Nariadenie Rady (EÚ) 2016/1104 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev

Nariadenie Rím III - Nariadenie Rady (EÚ) č. 1259/2010 z 20. decem-

bra 2010 , ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku

Nariadenie o výživnom - nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti

Obč. zák. – zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení

SD EÚ – Súdny dvor EÚ

Zákon o rodine – zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o doplnení niektorých zákonov v platnom znení

ZMPS – zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení účinnom k 01.05.2022

Úvod

Rodinnoprávne vzťahy s cudzím prvkom sú také právne vzťahy, ktoré v dôsledku cudzieho prvku prekračujú hranice právneho poriadku jedného štátu. Cudzí prvok má v prípade rodinnoprávnych vzťahov najčastejšie podobu subjektu, ktorý je cudzím štátnym príslušníkom alebo má bydlisko v cudzine, alebo právnej skutočnosti, ktorá má za následok vznik, zmenu alebo zánik rodinnoprávneho pomeru, ako je napr. uzavretie manželstva v cudzine.

V dôsledku cudzieho prvku sú tieto rodinnoprávne vzťahy vyňaté z predmetu úpravy rodinného práva a stávajú sa predmetom úpravy medzinárodného práva súkromného, ktoré je samostatným právnym odvetvím slovenského právneho poriadku. Na takéto rodinnoprávne pomery teda je možné aplikovať zákon o rodine len v prípade, že jeho aplikáciu prikáže slovenská kolízna norma.

Vo vzťahu k rodinnoprávnym vzťahom s cudzím prvkom ponúkajú normy medzinárodného práva súkromného odpovede na tri základe otázky: za akých podmienok je daná medzinárodná právomoc slovenských justičných orgánov na rozhodovanie sporov z týchto rodinnoprávnym vzťahom, akým právom sa spravujú práva a povinnosti subjektov týchto rodinnoprávnym pomerom a v neposlednom rade, za akých podmienok bude možné priznať na území Slovenskej republiky právne účinky rozhodnutí orgánov cudzích štátov.

K zjednoteniu odpovedí na uvedené otázky medzi dvoma a viacerými štátmi prispela unifikácia noriem medzinárodného práva súkromného, ktorá sa z pôvodne bilaterálnej úrovne, ktorú reprezentujú dvojstranné medzinárodné zmluvy o právnej pomoci, ktorými je Slovenská republika viazaná, preniesla na úroveň regionálnu reprezentovanú najmä normotvornou činnosťou Európskej únie¹ a úroveň univerzálnu, ktorú repre-

zentuje Haagska konferencia medzinárodného práva súkromného.

Základy justičnej spolupráce v rodinných veciach boli položené Amsterdamskou zmluvou a v súčasnosti jej zmluvné zakotvenie nachádzame v čl. 81 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Na tejto spolupráci sa však v súlade s Protokolom č. 22 o postavení Dánska nepodieľa Dánsko, v dôsledku čoho sa akty sekundárneho práva na Dánsko nevzťahujú. Vzhľadom k tomuto postaveniu Dánska nebudeme tento štát na účely predmetnej učebnice považovať za členský štát Európskej únie. Výnimku v tomto smere predstavuje aplikácia nariadenia Brusel I, ktorá sa na Dánsko rozšírila na základe Dohody medzi ES a Dánskym kráľovstvom o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach a tiež čiastočne nariadenie o výživnom, pretože hoci sa Dánsko nezúčastnilo prijímania tohto nariadenia, súhlasilo, že bude nariadením viazané v rozsahu, v ktorom toto nariadenie mení nariadenie Brusel I. Na účely kapitoly II a kapitoly IV nariadenia o výživnom preto považujeme Dánsko za členský štát Európskej únie.

Na rozdiel od Dánska, protokol o postavení Írska umožňuje (a v minulosti protokol o postavení Spojeného kráľovstva umožňoval), aby Írsko písomne upovedomilo predsedu Rady, či si želá podieľať sa na prijatí alebo uplatňovaní navrhovaného opatrenia. Írsko sa podieľa na aplikácii nariadenia Brusel I, nariadenia Brusel IIa, nariadenia Brusel IIter a aj nariadenia o výživnom, ktoré budú predmetom nášho záujmu v tejto učebnici.

V súvislosti so Spojeným kráľovstvom je tiež potrebné uviesť, že v zmysle Dohody o vystúpení Spojeného kráľovstva z EÚ² sa naďalej bude na Slovensku aplikovať úprava uznávania rozhodnutí vydaných v konaniach začatých do 31.12.2020 súdmi Spojeného kráľovstva, ktorú obsahuje nariadenie Brusel I, nariadenie Brusel IIa a nariadenie o výživnom, ktorým sa venujeme v predmetnej oblasti.

Ustanovenie čl. 81 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie zakotvuje pre prijímanie opatrení, ktoré sa týkajú rodinného práva s cezhraničnými dôsledkami mimoriadny legislatívny postup, v rámci ktorého sa Rada uznáva jednomyseľne po porade s Európskym parlamentom. S ohľadom na citlivosť problematiky rodinného práva je v niektorých prípadoch problematické dosiahnutie požadovanej jednomyseľnosti, preto niektoré opatrenia v tejto oblasti boli prijaté postupom posilnenej spolupráce podľa čl. 20 ZFEÚ a čl. 326 až 334 ZFEÚ a neuplatňujú sa v tých členských štátoch Európskej únie, ktoré sa posilnenej spolupráce nezúčastňujú. Príkladom je nariadenie Rím III, nariadenie o manželských majetkových režimoch a nariadenie o majetkových režimoch registrovaných partnerov.

Unifikácia na regionálnej a univerzálnej úrovni nepokryla všetky oblasti rodinnoprávnych vzťahov s cudzím prvkom a v niektorých oblastiach je ťažisko úpravy stále na vnútroštátnom medzinárodnom práve súkromnom. Príkladom je tak zásadná oblasť, akou je uzavretie a platnosť manželstva, ktorej bude venovaná pozornosť aj v tejto učebnici.

¹ K tejto problematike pozri tiež: SLAŠTAN, M.: Recent developments in European private international law under case law of the Court of justice. In: Universal, regional, national. Ways of the development of private international law in 21st century [elektronický dokument]. - : 1. vyd. ISBN 978-80-210-9496-3. - Brno : Masarykova univerzita, 2019, s. 315-335.

² K tejto problematike pozri tiež SLAŠTAN, M.: Uplatňovanie medzinárodných zmlúv Spojeného kráľovstva a členských štátov Európskej únie po Brexite. In: Varietate Concordia: : soubor vědeckých statí k počtě prof. Vladimíra Týče. - : 1. vyd. ISBN 978-80-210-9332-4. - Brno : Masarykova univerzita, 2019, - S. 325-346.

1 Uzavretie manželstva

Slovenský štátny príslušník uzavrel v roku 1996 manželstvo v Nigérii s nigérijskou štátnou príslušníčkou na ľudovom zhromaždení obyvateľov obce N., počas ktorého bol ženích predstavený rodičom nevesty, s ktorými prerokoval otázky vena a daru rodičom. Na druhý deň sa mladomanžel dostavil na úrad v správnom stredisku obce, kde prehlásil, že sa oženil. O tomto prehlásení bol vyhotovený úradný doklad. Podľa znaleckého posudku je v Nigérii možné uzavrieť manželstvo podľa zákona o manželstve z roku 1914 alebo podľa kmeňového práva. Zvykové právo kmeňa T. stanovuje pre uzavretie manželstva okrem iného podmienku, že dôjde k zásnubám tak, aby sa celá dedina zoznámila s budúciim manželom. Uzavretie manželstva je legalizované po splnení svadobných rituálov a zaplatení vena rodine nevesty s tým, že následne zvykový súd, skladajúci sa z dedinskej rady starších, manželstvo ratifikuje, čo môže mať písomnú alebo verbálnu formu a manželstvo bude zapísané do registra zvykového súdu. (upravený skutkový stav prevzatý z uznesenia Najvyššieho súdu České republiky zo dňa 16. 01. 2008, č.k. 30 Cdo 5368/2007)

Uzavretie platného manželstva je v právnych poriadkoch štátov podmienené splnením celého radu podmienok, ktorých právna úprava sa v jednotlivých štátoch odlišuje a reflektuje tak predstavu o účele a funkciách manželstva v danej spoločnosti. Aj napriek rôznorodosti **hmotnoprávných podmienok** stanovených jednotlivými právnymi poriadkami je tieto možné rozdeliť do nasledovných skupín:

- podmienky týkajúce sa spôsobilosti osoby uzavrieť manželstvo,**
- podmienky týkajúce sa vecnej platnosti manželstva,**
- podmienky týkajúce sa formálnej platnosti manželstva.**

Rozlišovanie medzi jednotlivými skupinami podmienok pre platné uzavretie manželstva v prípadoch bez cudzieho prvku je

prakticky bez významu. V prípadoch s cudzím prvkom od zaradenia určitej podmienky do niektorej z uvedených kategórií závisí určenie rozhodného práva pre jej posúdenie.

Pod pojem **formálne podmienky platnosti uzavretia manželstva** „patria vonkajšie náležitosti obradnosti, ktoré je potrebné zachovať pri prehlásení vôle uzavrieť manželstvo.“³ Ide najmä o otázky prípustnosti civilného a cirkevného obradu, spôsobilosť sobášiacej osoby vykonať svadobný obrad, miesto a čas obradu, požadovaný počet svedkov a požiadavky, ktoré tieto osoby musia spĺňať, možnosť uzavretia manželstva v zastúpení a náležitosti plnej moci v prípade manželstva v zastúpení, otázka obligatórnych ohlások manželstva, spôsob a čas ich uskutočnenia a pod. Podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú formálne podmienky platnosti uzavretia manželstva je tiež potrebné posúdiť, kedy je možné od splnenia formálnych podmienok upustiť a od ktorých formálnych podmienok je možné upustiť. Napr. v zmysle § 4 zákona o rodine ak je život niektorého zo snúbencov priamo ohrozený, manželstvo možno uzavrieť pred ktorýmkoľvek matričným úradom a na ktoromkoľvek mieste alebo v zmysle § 7 zákona o rodine cit.: „ak je život jedného zo snúbencov priamo ohrozený, predloženie zákonom ustanovených dokladov sa nevyžaduje...“ Uvedené ustanovenia slovenského zákona o rodine sa uplatnia, ak sa forma uzavretia manželstva spravuje právom slovenským.

Podmienkami **vecnej platnosti manželstva a spôsobilosť uzavrieť manželstvo** sú všetky ostatné podmienky stanovené právnym poriadkom pre platné uzavretie manželstva, okrem tých, ktoré sa týkajú formy manželstva. Rozlišovanie medzi podmienkami vecnej platnosti a spôsobilosťou uzavrieť manželstvo je problematické, pretože sa často prekrývajú.

V štátoch kontinentálnej Európy vychádza kvalifikácia kon-

³ KUČERA, L. – TICHÝ, L.: Zákon o mezinárodním právu súkromém a procesním. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 158.

krátnej podmienky ako podmienky vecnej platnosti manželstva alebo ako podmienky spôsobilosti osoby uzavrieť manželstvo z účelu konkrétnej podmienky. Ak účelom je ochrana snúbenca (napr. súhlas zákonného zástupcu alebo súdu má chrániť ma- loletého snúbenca pred neuváženým rozhodnutím) ide o pod- mienku týkajúcu sa spôsobilosti osoby uzavrieť manželstvo. Ak je účelom ochrana manželstva ako právneho inštitútu (napr. ustanovenia, že manželstvo nie je možné uzavrieť s vydatou ženou alebo ženatým mužom chráni inštitút manželstva ako zväzok jedného muža a jednej ženy) ide o podmienku vecnej platnosti manželstva.

Okrem odlišnosti hmotnoprávnej úpravy sme svedkami aj odlišností kolíznej úpravy uzavretia manželstva v jednotlivých štátoch. Kolízne normy slovenského medzinárodného práva súkromného v tejto oblasti boli zjednotené len v podobe dvojstran- ných zmlúv o právnej pomoci. O unifikáciu kolíznych noriem sa pokúsila Haagska konferencia medzinárodného práva súkrom- ného, na pôde ktorej bol prijatý Haagsky dohovor z roku 1978 o slávení a uznávaní platnosti manželstiev, ktorý však ratifikovali len tri štáty, medzi ktorými Slovenská republika nie je.

V kolíznej úprave uzavretia manželstva s cudzím prv- kom európskych štátov je možné badať snahu o predchádzanie vzniku **tzv. krívajúcich manželstiev** (matrimonium claudians, limping marriage).⁴

Pojem krívajúce manželstvo označuje situáciu, kedy sa zvä- zok „v jednom štáte považuje za manželstvo, kým druhý štát mu takúto povahu priznať odopiera.“⁵ Krívajúce manželstvo nega- tívny spôsobom zasahuje do osobného stavu manželov, ktorí sa v tomto druhom štáte nemôžu dovoľávať práv vyplývajúcich z ich manželského zväzku, napr. nárokov z vyživovacej povinnosti,

⁴ MÁŠILKO, V.: Mezinárodní právo rodinné. Praha: Panorama, 1979, s. 12;

⁵ ČERNOHUBÝ, M.: Některé kolizní otázky uzavírání manželství s cizinci. In: Socialistická zákonnost, 1973, č. 8, s. 76.

dedičskoprávnych nárokov ale ani napr. žiadať zrušenie manželstva rozvodom. Krívajúce manželstvo môže negatívne ovplyvniť aj práva tretích osôb, napr. detí narodených z takéhoto manželstva, pri ktorých sa v druhom štáte neuplatní domnienka otcovstva manžela matky.

Jedným z dôvodov vzniku krívajúcich manželstiev je to, že štáty nemajú povinnosť, ktorá by vyplývala zo všeobecného medzinárodného práva verejného, priznať na svojom území právne účinky manželstvu, ktoré bolo uzavreté v cudzine. K zníženiu miery rizika vzniku krívajúcich manželstiev by prispela unifikácia kolíznych noriem upravujúcich uzavretie manželstva na medzinárodnej úrovni.

1.1 Kolízoprávna úprava uzavretia manželstva

Kolízoprávna úprava uzavretia manželstva s cudzím prvkom je budovaná najmä na dvoch základných kolíznych kritériách a to **lex locicelebrationis** (právo miesta uzavretia manželstva) a **lex personalis** (právo osobného stavu osoby), na základe ktorých sa uskutočňuje výber jedného z kolidujúcich právnych poriadkov, ktorým sa budú spravovať formálne a materiálne podmienky vzniku platného manželstva ako aj spôsobilosť osoby uzavrieť manželstvo. Avšak ani jeden z uvedených hraničných určovateľov sa v právnom poriadku žiadneho štátu nevyskytuje v čistej podobe a spravidla dochádza k ich modifikáciám ďalšími hraničnými určovateľmi.

1.1.1 Lex locicelebrationis

Hraničný určovateľ **lex locicelebrationis** (právo miesta uzavretia manželstva) vychádza z princípu teritoriality. Z historického hľadiska patrí tento hraničný určovateľ medzi najstaršie.

Medzi štáty, ktorých kolízoprávna úprava je ešte stále založená len na hraničnom určovateli **lex locicelebrationis patria** niektoré štáty Latinskej Ameriky a Spojených štátov amerických.

V týchto štátoch sa posudzuje spôsobilosť snúbencov uzavrieť manželstvo, formálne podmienky platnosti manželstva ako aj podmienky vecnej platnosti manželstva podľa hmotnoprávných ustanovení domáceho právneho poriadku, ktoré je zároveň aj právom miesta uzavretia manželstva.

Výhodou tohto kolízneho kritéria je, že orgány štátu, na území ktorého sa manželstvo uzavrie, aplikujú výlučne vlastné právo, ktoré poznajú a odpadá tak potreba zisťovania a aplikácie cudzieho právneho poriadku.

Napr.:

Štátny príslušník štátu A a štátna príslušníčka štátu B chcú uzavrieť manželstvo v štáte X. Kolíznoprávna úprava štátu X je založená na kolíznom kritériu lex locicelebrationis. Orgány štátu X teda budú posudzovať spôsobilosť snúbenca a aj snúbence uzavrieť manželstvo len podľa vlastného právneho poriadku, rovnako sa podľa práva štátu X posúdi splnenie podmienok formálnej a vecnej platnosti manželstva. Ak hmotnoprávne ustanovenia štátu X stanovujú požiadavku minimálneho veku na uzavretie manželstva 21 rokov, orgány štátu X neumožnia 19 ročnému snúbencovi a 18 ročnej snúbenci uzavrieť manželstvo na území štátu X, hoci snúbenci by boli podľa právneho poriadku štátu A a aj B plne spôsobilí manželstvo uzavrieť.

Medzi nevýhody kolízneho kritéria lex locicelebrationis patrí to, že právo miesta uzavretia manželstva má v niektorých prípadoch len minimálny vzťah ku konkrétnemu manželstvu (napr. uzavretie manželstva počas dovolenky v cudzine), ak tento hraničný určovateľ využívajú štáty s benevolentnou hmotnoprávnou úpravou podmienok vecnej platnosti manželstva a spôsobilosti uzavrieť manželstvo, môžu tým podporovať tzv. svadobnú turistiku snúbencov, ktorí by nemohli uzavrieť manželstvo vo svojom domovskom štáte napr. pre prekážku

nedostatku veku, čím sa zároveň zvyšuje pravdepodobnosť krivajúceho manželstva.

Napr. Snúbenci sú štátnymi príslušníkmi štátu A. Podľa právneho poriadku štátu A nie je možné uzavrieť manželstvo medzi prvostupňovým bratrancom a sesternicou. Takáto prekážka neexistuje v právnom poriadku štátu X, ktorý zároveň používa hraničnýurčovateľ lex locicelebrationis na posúdenie spôsobilosti a vecnej a formálnej platnosti manželstva.

V európskych štátoch sa hraničný určovateľ lex locicelebrationis používa na určenie rozhodného práva ale len pre otázky formálnej platnosti manželstva. Uvedené platí aj pre Slovenskú republiku.

1.1.2 Lex personalis

Kolíznoprávna úprava založená na hraničnom určovateli lex personalis vychádza z myšlienky, že právo, ktoré upravuje osobný stav fyzickej osoby, má najväčší záujem na stanovení podmienok, za splnenia ktorých môže fyzická osoba platne uzavrieť manželstvo.

Tento hraničný určovateľ je v súčasnosti využívaný v kolízno-právnej úprave väčšiny štátov vo vzťahu k podmienkam spôsobilosti uzavrieť manželstvo a vecnej platnosti manželstva.

Lex personalis je určovaný buď na základe kritéria lex patriae (štátna príslušnosť) alebo lex domicili. Tento hraničný určovateľ umožňuje lepšie predchádzať vzniku krivajúcich manželstiev, jeho nevýhodou je potreba určiť a aplikovať cudzie právo a potreba vysporiadať sa s otázkou ako postupovať v prípade, že sa lex personalis snúbencov odlišuje, napr. osobný stav snúbenca sa spravuje právom štátu A a osobný stav snúbenice sa spravuje právom štátu B.

K riešeniu tejto otázky neprístupujú štáty jednotne. Niektoré pre tieto situácie určujú náhradné kritérium napr. spoločný obvyklý pobyt snúbencov alebo lex fori alebo aplikujú kumulatívne oba právne poriadky.

1.2 Uzavretie manželstva s cudzím prvkom na Slovensku

Cudzinci majú v zmysle § 32 ods. 1 ZMPS právo uzavrieť manželstvo na Slovensku bez toho, aby sa skúmalo, či domovský štát cudzinca priznáva rovnaké právo slovenským štátnym príslušníkom na svojom území. Odoprieť toto právo občanom určitého štátu by bolo možné len na základe rozhodnutia Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky po dohode s príslušnými slovenskými orgánmi o tom, že ustanovenie § 32 ods. 1 ZMPS sa nepoužije.

Platne uzavrieť manželstvo na území Slovenskej republiky je možné len pred orgánom obce alebo mestskej časti, ktorá vedie matriku alebo pred orgánom registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Uvedené platí aj v prípade, že snúbenci sú štátnymi príslušníkmi cudzieho štátu.

Výnimku z tohto pravidla predstavujú situácie, kedy orgánom cudzieho štátu z medzinárodného práva verejného vyplýva právo prijímať vyhlásenie snúbencov o uzavretí manželstva. Ide o tzv. konzulárny sobáš, teda manželstvo, ktoré je uzavreté pred zastupiteľským úradom cudzieho štátu na území Slovenskej republiky. Možnosť uzavrieť manželstvo pred zastupiteľským orgánom cudzieho štátu na území Slovenskej republiky vyplýva z čl. 5 ods. 1 písm. f) Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch. Aj v takomto prípade však platí, že výkon funkcie orgánu na prijímanie súhlasných vyhlásení snúbencov je možné realizovať, len ak to neodporuje medzinárodným záväzkom, ktoré vyplývajú z dvojstranných zmlúv o právnej pomoci a z konzulárnych zmlúv,⁶ tieto zmluvy „sa zhodujú na princípe, že snúbenci musia byť štátnymi príslušníkmi vysielajúceho štátu (napr. konzulárne dohovory s Afganistanom, Alžírskom alebo bilaterálne zmluvy s Rumunskom, Kubou a pod.)“⁷

⁶ VALENTOVÁ, L.: Manželství s mezinárodním prvkem. In: ŠÍNOVÁ, R. – ŠMÍD, O. a kol.: Manželství. Praha: Leges, 2014, s. 239.

⁷ ŠTEFANKOVÁ, N. – LYSINA, P. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 433.

Kolíznoprávnú úpravu uzavretia manželstva s cudzím prvkom na Slovensku obsahujú ustanovenia § 19 a 20 ZMPS a tiež dvojstranné medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná a ktoré, až na výnimky, obsahujú rovnakú právnú úpravu ako ZMPS.

Odchylné ustanovenie obsahuje napr. čl. 23 ods. 1 a 2 Zmluvy medzi ČSSR a SFRJ o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhl. MZV č. 207/1964 Zb.), ktorý stanovuje, že podmienky pre uzavretie manželstva sa spravujú lex patriae pre každého zo snúbencov ale nie je vylúčené, aby zmluvná strana, na území ktorej sa manželstvo uzaviera, aplikovala vlastný právny poriadok, pokiaľ ide o okolnosti, ktoré bezvýhradne vylučujú uzavretie manželstva. Obdobné ustanovenie obsahuje v čl. 32 ods. 1 a 2 zmluva medzi ČSSR a BLR o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhláška MZV č. 3/1978 Zb.). Článok 19 ods. 2 zmluvy medzi ČSSR a MĽR o poskytovaní právnej pomoci a o právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhl. MZV č. 106/1978 Zb.) zasa stanovuje, že na platnosť manželstva medzi štátnymi občanmi zmluvných strán sa vždy vyžaduje, aby sa zachoval ich vlastný právny poriadok.

Ustanovenia § 19 a § 20 ZMPS predstavujú lex specialis vo vzťahu k § 3 a 4 ZMPS.⁸ Adresátmi ustanovení § 19 a 20 sú najmä matričné úrady, na ktoré bola prenesená právomoc pri uzatváraní manželstva na Slovensku. Aj napriek tomu, že ide o správne orgány, postupujú tieto v prípade manželstva s cudzím prvkom podľa ZMPS, ktorý sa uplatní analogiaiuris, nakoľko neexistuje správny predpis, ktorý by upravoval kolíznoprávne otázky v tejto oblasti.⁹

⁸ LYSINA, P. – ŠTEFANKOVÁ, N. – ĎURIŠ, M. – ŠTEVČEK, M.: Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár.Praha: C.H.Beck, 2012, s. 107.

⁹ VALENTOVÁ, L.: Manželství s mezinárodním prvkem. In: ŠÍNOVÁ, R. – ŠMÍD, O. a kol.: Manželství. Praha: Leges, 2014, s 239.

Zákonodarca v ZMPS rozlišuje medzi formou uzavretia manželstva (§ 20 ZMPS) a podmienkami vecnej platnosti manželstva a spôsobilosťou uzavrieť manželstvo (§ 19 ZMPS).

Formálne náležitosti platnosti manželstva sa v zmysle § 20 ZMPS spravujú lex loci celebrationis (právo miesta uzavretia manželstva), ktorým je v prípade, ak sa manželstvo uzatvára na území Slovenskej republiky, právo slovenské.

Za „súčasť ustanovení upravujúcich formu uzavretia manželstva v zmysle § 20 ods. 1 (v súčasnosti § 20 ZMPS) sa považuje aj prípustnosť prejaviť vôľu uzavrieť manželstvo zástupcom a spôsob, ako sa tak môže stať“ (Cpj 67/66). Preto je v prípade, že sa manželstvo uzavrie na Slovensku irelevantné, že napr. právny poriadok štátu, ktorého štátnymi príslušníkmi súobaja snúbenci, neumožňuje prejaviť vôľu uzavrieť manželstvo zástupcom.

Príklad:

V indickej reštaurácii v Bratislave bolo podľa hinduistických náboženských pravidiel pred brahmanom uzavreté manželstvo dvoch indických štátnych príslušníkov. Vzniklo manželstvo z pohľadu slovenského práva?

V záhrade súkromného rodinného domu v Bratislave počas rodinnej oslavy urobili slovenská štátna príslušníčka a štátny príslušník štátu X vyhlásenie o uzavretí manželstva pred osobou, ktorá je podľa práva štátu X spôsobilá na prijímanie takéhoto vyhlásenia. Vzniklo manželstvo z pohľadu slovenského práva?

Rovnako sa lex loci celebrationis riadi aj zápis manželstva do matriky a publicita manželstva, čo vyplýva z administratívneho charakteru noriem upravujúcich tieto otázky, v dôsledku ktorého nemajú tieto normy extrateritoriálne účinky.¹⁰

¹⁰ TÝČ, V.: Dosah rozvodového statutu. In: Právnik, č. 12/1975, s. 1085.

Spôsobilosť uzavrieť manželstvo a podmienky vecnej platnosti manželstva sa v zmysle § 19 ZMPS spravujú právom štátu, ktorého štátnym príslušníkom¹¹ je snúbenec v čase uzavretia manželstva. Spôsobilosť uzavrieť manželstvo cudzinec preukazuje osvedčením o spôsobilosti na uzavretie manželstva (certificate de capacité) vydaný orgánmi toho štátu, ktorého je štátnym príslušníkom. V prípade, že cudzinec predloží potvrdenie orgánu svojho domovského štátu, že takéto osvedčenie sa nevydáva, je potrebné, aby predložil osvedčenie o právnej úprave uzavretia manželstva v domovskom štáte spolu s dokladmi o tom, že sú splnené podmienky podľa tohto právneho poriadku.¹²

Spôsobilosť uzavrieť manželstvo a podmienky vecnej platnosti manželstva je potrebné posudzovať u každého snúbenca na základe právneho poriadku, ktorého je štátnym príslušníkom. V prípade rozdielnej štátnej príslušnosti snúbencov je potrebné prihliadať na podmienky vecnej platnosti manželstva stanovené v oboch dotknutých právnych poriadkoch.¹³

Kučera upozorňuje, že v praxi môže nastať situácia, že cudzí štátny príslušník, ktorého skoršie manželstvo bolo právoplatne rozvedené tuzemským súdom nebude podľa práva štátu, ktorého je štátnym príslušníkom spôsobilý uzavrieť nové manželstvo z dôvodu, že jeho domovský štát neuznáva právoplatné slovenské rozhodnutie o rozvode. Kučera v takejto situácii navrhuje odmietnutie aplikácie cudzieho práva a umožnenie uzavretia nového manželstva cudzincovi na Slovensku.¹⁴

¹¹ V prípade apolitov alebo bipolitov je potrebné aplikovať § 19 ZMPS v spojení s § 33 ZMPS.

¹² MÁŠILKO, V.: Mezinárodní právo manželské. In: Socialistická zákonnost. č. 4/1977, s. 233 a nasl.

¹³ KUČERA, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 7., opravené a doplnené vydání. Brno – Plzeň: Doplněk, Aleš Čeněk, s.r.o, 2009, s. 350-351.

¹⁴ ŠTEFANKOVÁ, N.: Rodinné vzťahy v medzinárodnom práve súkromnom. In: ŠTEFANKOVÁ, N. – LYSINA, P. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 434.

1.3 Manželstvo uzavreté v cudzine pred orgánom cudzieho štátu

V prípade manželstva, ktoré bolo uzavreté v cudzine pred orgánom cudzieho štátu nie je možné aplikovať na posúdenie otázky, či tu manželstvo je alebo nie je a či je platné z pohľadu slovenského práva, normy medzinárodného práva procesného upravujúce uznávanie cudzích rozhodnutí (§ 63 ZMPS a nasl. ak niečo iné nestanovuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná) a to aj napriek tomu, že manželstvo bolo v cudzine uzavreté pred orgánom cudzieho štátu. Orgány cudzieho štátu totiž o uzavretí manželstva nerozhodujú, preto neexistuje spôsobilý predmet procesného uznania v zmysle § 63 ZMPS, ktorým je cudzie rozhodnutie.

ZMPS obsahuje dve ustanovenia, ktoré stanovujú pravidlá pre posudzovanie platnosti a existencie manželstva, ktoré bolo uzavreté. Ide konkrétne o ustanovenie § 20a ZMPS, ktoré je výslovne zacielené na posudzovanie platnosti manželstva, ktoré v cudzine pred orgánom cudzieho štátu uzavrel slovenský štátny príslušník a tiež ustanovenie § 22 ods. 3 ZMPS, ktoré sa použije pri vyhlásení manželstva za neplatné alebo pri zistení či tu manželstvo je alebo nie je.

Ustanovenie § 20a považujeme za *lex specialis* vo vzťahu k § 22 ods. 3 ZMPS. Uvedené ustanovenie nie je kolíznou normou, pretože neodkazuje na použitie cudzieho práva, na základe ustanovení ktorého sa má posúdiť platnosť manželstva uzavretého slovenským občanom v cudzine. Toto ustanovenie zakotvuje platnosť manželstiev, ktoré boli uzavreté v cudzine pred orgánom cudzieho štátu za predpokladu, že toto manželstvo je platné podľa práva štátu, pred orgánom ktorého sa uzavrelo a neexistuje okolnosť vylučujúca uzavretie manželstva podľa slovenských hmotnoprávných predpisov. Uvedené ustanovenie o.i. uľahčuje, podľa nášho názoru, uznávanie tých manželstiev, ktoré uzavrel slovenský občan a cudzinec v takom treťom štáte,

ktorý používa kritérium *lex loci celebrationis* aj na posúdenie otázky spôsobilosti uzavrieť manželstvo a podmienky vecnej platnosti manželstva. Zároveň toto ustanovenie uľahčuje situáciu slovenským orgánom pri posudzovaní platnosti manželstva.

Ustanovenie § 22 ods. 3 ZMPS sa aplikuje na prípady, kedy je otázka, či tu manželstvo je alebo nie a či je platné hlavnou otázkou konania a tiež v situácii, kedy slovenské orgány posudzujú platnosť alebo existenciu manželstva, ktoré v cudzine uzavreli cudzí štátni príslušníci.

Ustanovenie § 22 ods. 3 ZMPS odkazuje na právo štátu, ktorého štátnymi príslušníkmi sú obaja manželia v čase začatia konania. Ak manželia sú príslušníkmi rôznych štátov, aplikuje sa slovenské právo. Táto právna úprava je dlhodobo kritizovaná ako nelogická a to najmä z dôvodu, že takýto prístup „odporuje všeobecne platnej zásade, v zmysle ktorej sa platnosť úkonu má posudzovať podľa práva platného a účinného v čase, keď bol daný úkon uskutočnený.“¹⁵ Autori preto odporúčajú aplikáciu práva štátu, ktorého príslušníkmi boli obaja manželia v čase uzavretia manželstva a ak sú štátnymi príslušníkmi rôznych štátov, rozhodným by bolo právo slovenské¹⁶ alebo odporúčajú aplikovať právne poriadky štátov, ktorých príslušníkmi boli manželia v čase uzavretia manželstva a pokiaľ ide o existenciu a platnosť manželstva s ohľadom na formu, aplikovať právo miesta uzavretia manželstva.¹⁷

Domnievame sa, s ohľadom na skutočnosť, že štáty spájajú s nedostatkami pri uzavretí manželstva odlišné právne následky, že aplikácia viac ako jedného rozhodného práva na posúdenie platnosti manželstva či určenie či tu manželstvo je alebo nie je, by mohla viesť k neriešiteľným situáciám, keď určité právo s ur-

¹⁵ LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, s. 127.

¹⁶ LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, s. 128.

¹⁷ KUČERA, L. – TICHÝ, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 168.

čítým nedostatkom spája neplatnosť manželstva, iné umožňuje jeho zhojenie a ďalšie stanoví, že manželstvo nevzniklo.

Tiež sa domnievame, že s ohľadom na skutočnosť, že niektoré nedostatky pri uzavretí manželstva umožňujú právne poriadky konvalidovať (napr. § 11 ods. 2 zákona o rodine stanovuje, že súd nerozhodne o neplatnosti manželstva a manželstvo sa stane platným, ak manžel alebo manželka, ktorý bol v čase uzavretia manželstva maloletý starší ako 16 rokov, už dovŕšil 18. rok veku alebo pokiaľ manželka otehotnela) malo by to byť právo, ku ktorému má manželstvo najužšiu väzbu v čase začatia konania o neplatnosti alebo o určení, či tu manželstvo je alebo nie je, ktoré je povolanejšie na riešenie otázky, ktoré nedostatky v čase uzavretia manželstva sú konvalidované a aké právne následky vyvolávajú tie nedostatky, ktoré konvalidovať nemožno.

1.4 Konanie o určenie neplatnosti alebo o určenie neexistencie manželstva

Medzinárodnú právomoc na konanie o určenie neplatnosti alebo o určenie neexistencie manželstva upravuje nariadenie Brusel IIa/nariadenie Brusel IIb. Podrobne je tejto právnej úprave venovaná pozornosť v kapitole 4.

Na tomto mieste upozorníme len na špecifiká aplikácie nariadenia Brusel IIa/Brusel IIb a ZMPS vo vzťahu ku konaniam o určenie neplatnosti a o určenie neexistencie manželstva.

Slovenské procesné predpisy umožňujú začatie konanie o určenie neplatnosti manželstva na návrh len niektorého z manželov alebo aj bez návrhu a to v závislosti na dôvodoch, ktoré zakladajú neplatnosť manželstva. Naopak konanie o určenie, či tu manželstvo je alebo nie je, môže začať každý, kto má na určení neexistencie manželstva záujem.¹⁸

¹⁸ ŠÍNOVÁ, R.: § 102 [Začatie konania]. In: KOTRECOVÁ, A. - SMYČKOVÁ, R. - ŠTEVČEK, M. - TOMAŠOVIČ, M. a kol.: Civilný mimosporový poriadok. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 354–355.

Uvedené rozlišovanie má význam z hľadiska aplikácie nariadenia Brusel IIa/nariadenia Brusel IIb. SD EÚ sa v rozsudku vo veci Mikołajczyk¹⁹ zaoberal otázkou, či sa má článok 3 ods. 1 písm. a) piata a šiesta zarážka nariadenia Brusel IIa vykladať tak, že iná osoba než jeden z manželov, ktorá podá návrh na anulovanie manželstva, sa môže dovolávať kritérií právomoci stanovených v uvedených ustanoveniach.

Vo svojom rozhodnutí SD EÚ konštatoval, že návrh na anulovanie manželstva podaný treťou osobou patrí do rozsahu nariadenia Brusel IIa a táto tretia osoba musí byť viazaná pravidlami právomoci definovanými v prospech manželov.²⁰ Avšak táto tretia osoba sa môže dovolávať kritérií stanovených nariadením Brusel IIa okrem tých, ktoré používajú pojem navrhovateľ – čl. 3 ods. 1 písm. c) piata a šiesta zarážka nariadenia Brusel IIa, keďže podľa SD EÚ pojem navrhovateľ použitý v týchto ustanoveniach nezahrňuje iné osoby ako manželov. Domnievame sa, že tento záver sa uplatní aj v prípade, že konanie o určenie neplatnosti manželstva slovenský súd začína ex offo. Aj slovenský súd je v takomto prípade viazaný ustanoveniami nariadenia Brusel IIa/IIb a nie je ho možné, na účely vyššie uvedených ustanovení považovať za navrhovateľa.

Osobitnú právnu úpravu medzinárodnej právomoci na konanie vo veciach neplatnosti manželstva, ktorá sa má podľa slovenských predpisov vysloviť aj bez návrhu, obsahuje § 38 ods. 2 písm. c) ZMPS. Toto ustanovenie stanovuje požiadavku, aby obaja manželia žili na území Slovenskej republiky, ktorá je interpretovaná tak, že obaja manželia majú na Slovensku bydlisko.²¹ Toto ustanovenie by bolo, s ohľadom na aplikačnú prednosť na-

¹⁹ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 13. októbra 2016 vo veci C-294/15 Edyta Mikołajczyk, ECLI:EU:C:2016:772.

²⁰ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 13. októbra 2016 vo veci C-294/15 Edyta Mikołajczyk, ECLI:EU:C:2016:772, bod 51.

²¹ KUČERA, L. – TICHÝ, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 229.

riadenia Brusel IIa relevantné len v tom prípade, ak by žiaden z manželov napriek tomu, že má na Slovensku bydlisko, tu nemal obvyklý pobyt. Bližšie sa pojmu obvyklý pobyt manžela v kontexte nariadenia Brusel IIa venujeme v kapitole 4.

Zoznam použitej literatúry

ČERNOHUBÝ, M.: Některékolizní otázky uzavíránímanželství s cizinci. In: Socialistická zákonnost, 1973, č. 8.; KOTRECOVÁ, A. - SMYČKOVÁ, R. - ŠTEVČEK, M. - TOMAŠOVIČ, M. a kol.: Civilný mimosporový poriadok. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-89603-54-1; KUČERA, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 7., opravené a doplněnévydání. Brno – Plzeň: Doplněk, Aleš Čeněk, s.r.o, 2009, ISBN 978-80-7239-231-5; KUČERA, L. – TICHÝ, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha: Panorama, 1989, ISBN 80-7038-020-9; LYSINA, P. – ŠTEFANKOVÁ, N. – ĎURIŠ, M. – ŠTEVČEK, M.: Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-415-5; MÁSILKO, V.: Mezinárodní právo rodinné. Praha: Panorama, 1979; MÁSILKO, V.: Mezinárodní právo manželské. In: Socialistická zákonnost. č. 4/1977, s. 233 a nasl.; POREDOŠ, F. – ĎURIŠ, M. – LYSINA, P.: Základy medzinárodného práva súkromného. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2006, ISBN 80-7160-226-4; TÝČ, V.: Dosah rozvodového statutu. In: Právnik, 1975, č. 12, s. 1082 – 1087; ŠÍNOVÁ, R. – ŠMÍD, O. a kol.:

2 Osobné a majetkové vzťahy medzi manželmi

Príklad:

Manželia štátna príslušníčka Slovenskej republiky a štátny príslušník Belgicka, ktorí majú spoločný obvyklý pobyt v Dánsku uzavreli na Slovensku ako kupujúci kúpnu zmluvu s predávajúcim, ktorý je slovenským štátnym príslušníkom s bydliskom na Slovensku. Predmetom kúpnej zmluvy je prevod vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, ktorá sa nachádza na území Slovenskej republiky. Manželia žiadajú, aby do katastra nehnuteľností boli zapísaní ako podieloví spoluvlastníci predmetnej nehnuteľnosti a odvolávajú sa na manželskú zmluvu platne uzavretú podľa dánskeho práva, ktorou medzi sebou zaviedli režim oddelených majetkov. Môže katastrálny úrad tejto žiadosti manželov vyhovieť? Zmenila by sa situácia, ak by obaja manželia boli v čase uzavretia manželskej zmluvy štátnymi príslušníkmi Dánska?

V dôsledku uzavretia manželstva vznikajú medzi manželmi rôznorodé práva a povinnosti vrátane takých, ktoré majú osobnú alebo majetkovú povahu.

Hmotnoprávna úprava osobných a majetkových vzťahov medzi manželmi v moderných štátoch vychádza z princípu rovnoprávnosti muža a ženy. Tento princíp odzrkadľuje aj ustanovenie § 18 zákona o rodine v zmysle ktorého cit.: „manželia sú si v manželstve rovní v právach a povinnostiach.“

Uvedený princíp našiel svoj odraz v normách medzinárodného práva súkromného, ktoré poskytujú rovnakú právnu ochranu obom pohlaviam a žiadne z nich nezvýhodňujú. V súčasnosti sa vo vyspelých štátoch nestretávame s takou právnou úpravou, ktorá by stanovila, že vzťahy medzi manželmi sa spravujú právom štátu, ktorého príslušníkom je manžel (muž), alebo by bola zverená výlučná právomoc justičným orgánom štátu, ktorého príslušníkom je manžel (muž), resp. by sa prá-

vomoc odvíjala od domicilu manžela, tak ako tomu bolo v minulosti.

2.1 Osobné vzťahy medzi manželmi

Z hľadiska kvalifikácie môže byť rozlišovanie medzi osobnými a majetkovými vzťahmi manželov problematické, pretože tieto sa v hmotnoprávných úpravách často prelínajú.²² Výhodou slovenskej kolíznej úpravy je, že tak osobné ako aj majetkové vzťahy medzi manželmi patria do rozsahu jednej a tej istej kolíznej normy, čím sa predchádza vzniku kvalifikačného problému.

Podrobné vymedzenie okruhu právnych vzťahov a otázok, ktoré sa zaraďujú medzi osobné vzťahy medzi manželmi je problematické a vo vedeckej literatúre sa stretávame len s jeho negatívnym vymedzením, podľa ktorého ide o také vzťahy, ktoré vznikajú ako dôsledok uzavretia manželstva a ktoré nepatria medzi vzťahy medzi rodičmi a deťmi a medzi súkromnoprávne otázky týkajúce sa osobného stavu fyzickej osoby. Samozrejme do rozsahu kolíznej normy upravujúcej osobné vzťahy medzi manželmi nepatria verejnoprávne dôsledky manželstva ako napr. oprávnenia v oblasti daní alebo pobytu.

Kvalifikácia určitého vzťahu ako vzťahu medzi manželmi oproti vzťahom medzi rodičmi a deťmi spravidla nespôsobuje výraznejšie problémy. Napríklad aj pri otázke, či otcom dieťaťa narodeného za trvania manželstva je manžel matky je síce možné uvažovať nad tým, či táto otázka bude subsumovaná pod rozsah kolíznej normy upravujúcej osobné vzťahy medzi manželmi alebo pod rozsah kolíznej normy upravujúcej určenie (zistenie alebo zapretie) rodičovstva. Preferovať je však treba jej subsumovanie pod rozsah kolíznej normy upravujúcej určenia rodičovstva, pretože aj napriek tomu, že domnienka otcovstva manžela matky je založená na manželskom vzťahu muža

²² ZAVADILOVÁ, L.: Majetkové pomery manželů – unifikace kolízního práva rámci Evropské unie. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2021, s. 64.

a matky dieťaťa, účelom tejto domnienky je založenie statusového vzťahu medzi rodičom a dieťaťom.

Problematickejšie je posúdenie otázky, či sa má používanie rodinného priezviska manželom/manželkou po uzavretí manželstva spravovať právom štátu rozhodným pre osobné vzťahy medzi manželmi alebo právom štátu, ktorým sa spravuje osobný štatút manžela/manželky. V niektorých štátoch totiž napr. vzniká manželke povinnosť používať priezvisko manžela ex lege a zmena priezviska manželky za trvania manželstva nie je možná. Napr. Kučera túto otázku síce zaraďuje medzi osobné vzťahy manželov²³ ale na inom mieste uvádza, že pravdepodobne bude potrebné dať prednosť právu určenému štátnou príslušnosťou osoby. Avšak dodáva, že s ohľadom na význam, ktorý má táto otázka pre postavenie manželov v spoločnosti, by bolo správne umožniť osobe, aby sa dovolala použitia práva štátu, v ktorom žije.²⁴

Je tak možné zovšeobecniť, že pojem osobné vzťahy medzi manželmi zahŕňa otázky upravené v § 18 zákona o rodine, tiež otázky spoločného bydliska manželov, súhlas s vykonávaním povolania manžela/manželky, vzájomné zastupovanie manželov v bežných veciach a pod.²⁵

Cudzí prvok sa v prípade osobných vzťahov medzi manželmi najčastejšie vyskytuje v podobe subjektu (napr. manželia alebo jeden z nich sú štátnymi príslušníkmi cudzieho štátu alebo manželia majú bydlisko v cudzine). V takýchto prípadoch je po-

²³ KUČERA, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 7., opravené a doplněné vydání. Brno – Plzeň: Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, s. 352.

²⁴ KUČERA, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 7., opravené a doplněné vydání. Brno – Plzeň: Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, s. 260.

²⁵ Štefanková uvádza ako príklad cudzích, slovenskému právu neznámych, manželských práv a povinností napr. súhlas manžela s právnymi úkonmi manželky, povinnosť manželky vzdávať úctu predkom rodiny manžela, právo manžela na manželku, ktorá vie variť a pod. ŠTEFANKOVÁ, N.: Rodinné vzťahy v medzinárodnom práve súkromnom. In: ŠTEFANKOVÁ, N. – LYSINA, P. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 434.

trebné vyriešiť otázku medzinárodnej právomoci slovenských súdov na konanie vo veciach osobných vzťahov medzi manželmi a otázku, akým právnym poriadkom sa spravujú osobné vzťahy medzi manželmi.

K unifikácii noriem medzinárodného práva súkromného v tejto oblasti, s výnimkou dvojstranných medzinárodných zmlúv, na medzinárodnej²⁶ a ani na európskej úrovni nedošlo. Preto je z pohľadu slovenského medzinárodného práva súkromného významným prameňom práva ZMPS²⁷ pred ktorým majú aplikačnú prednosť dvojstranné medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná (§ 2 ZMPS).

Právomoc slovenských súdov na konanie vo veciach osobných vzťahov medzi manželmi bude daná podľa ZMPS len v prípade, že ten z manželov, voči ktorému smeruje návrh, má na území Slovenskej republiky bydlisko (§ 37 ZMPS). Toto ustanovenie sa uplatní v prípade, že bilaterálna medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, nestanovuje inak.²⁸

Rozhodným právom, ktorým sa spravujú osobné vzťahy medzi manželmi je právo štátu, ktorého sú obaja manželia štátnymi príslušníkmi (§ 21 ZMPS), ak majú manželia odlišnú štátnu príslušnosť, aplikuje sa slovenské právo ako *lex fori*.

Odkaz kolíznej normy na právo štátu, ktorého štátnymi príslušníkmi sú obaja manželia, je potrebné v súlade s § 35 ZMPS chápať ako odkaz na celý právny poriadok vrátane kolíznych no-

²⁶ Z historického hľadiska je možné uviesť Haagsky dohovor zo 17. júla 1905 o kolíznych normách týkajúcich sa dopadov manželstva na práva a povinnosti manželov v ich osobnom vzťahu a na majetok manželov, ktorý sa v súčasnosti pre jej zastaralosť neuplatňuje. VALENTOVÁ, L.: Manželství s mezinárodním prvkem. In: ŠÍNOVÁ, R. – ŠMÍD, O. a kol.: Manželství. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-046-8, s. 257.

²⁷ K tomu pozri tiež GORNAĽOVÁ, D.: Akým smerom by sa mala uberať slovenská regulácia manželských majetkových vzťahov s cudzím prvkom? In: Mířniky práva v stredoeurópskom priestore 2019 [elektronický dokument]. - : 1. vyd. ISBN 978-80-7160-517-1. - Bratislava : Právnická fakulta UK, 2019, s. 105-110.

²⁸ K právnej úprave v dvojstranných medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná pozri bližšie LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2 vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, s. 346.

riem *lex causae*. Ak nastane remisia alebo transmissia, je možné spätný alebo ďalší odkaz prijať ak to zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu vzťahu, o ktorý ide.

Ak by v dôsledku aplikácie hmotnoprávných ustanovení cudzieho rozhodného práva nastala situácia nezlučiteľná s verejným poriadkom Slovenskej republiky, napr. zásadou rovnoprávneho postavenia manželov, je potrebné aplikáciu cudzieho hmotnoprávneho ustanovenia odmietnuť. Splnenie podmienok pre aplikáciu výhrady verejného poriadku²⁹ je potrebné zvažovať napr. v prípade, že cudzí predpis stanovuje, že vydatá žena môže vykonávať určité povolanie len so súhlasom manžela alebo ak cudzí právny predpis stanovuje, že vydatá žena je povinná sa zdržiavať na území toho štátu, ktorý za manželský domov určil manžel a pod.

Rozhodnutia orgánov cudzieho štátu vo veci osobných vzťahov medzi manželmi sa v podmienkach Slovenskej republiky uznávajú v súlade s § 67 ods. 3 ZMPS tak, že naň slovenský orgán prihliadne ako keby išlo o rozhodnutie slovenského súdu. Na návrh je možné uznanie cudzieho rozhodnutia osobitným výrokom o uznaní cudzieho rozhodnutia (§ 67 ods. 4 ZMPS). Ak cudzie rozhodnutie obsahuje opatrenie alebo príkaz, ktoré nie je známe v slovenskom právnom poriadku a je to potrebné a možné, vykoná súd, ktorý rozhoduje o uznaní cudzieho rozhodnutiu premenu na opatrenie alebo príkaz, ktoré je známe v slovenskom práve a ktoré je z hľadiska sledovaného cieľa a účinkov s ním spojených najbližšie opatreniu alebo príkazu v cudzom rozhodnutí (§ 67a ods. 1 a 2 ZMPS). Ak premenu nie je možné

²⁹ K tomu pozri bližšie: LYSINA, P: Výhrada verejného poriadku v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom. In: Comenius, Roč. 6, č. 1 (2021), s. 40-56, tiež GORNAĽOVÁ, D.: Význam inštitútu výhrady verejného poriadku v kontexte ochrany domáceho právneho poriadku. In: Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2021 [elektronický dokument] : zborník z online medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. - : 1. vyd. ISBN 978-80-7160-618-5. - Bratislava : Právnická fakulta UK, 2021, s. 35-42.

vykonať, v tejto časti sa cudziemu rozhodnutiu právne účinky nepriznajú (§ 67a ods. 4 ZMPS.)

Podmienky uznania takýchto cudzích rozhodnutí sú stanovené v § 64 ZMPS, ktoré sa uplatnia len ak niečo iné nestanovuje bilaterálna medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná. Uznáním sa cudzie rozhodnutie zrovnoprávňuje čo do procesných účinkov (najmä *resiudicata*) s rozhodnutiami slovenských súdov (§ 68 ods. 1 ZMPS).

2.2 Majetkové vzťahy medzi manželmi

Neexistuje manželský majetkový režim bez manželstva a žiadne manželstvo nie je bez majetkového režimu a preto, hoci manželia sa nikdy nad touto otázkou nezamysleli, ich majetkový režim sa bude spravovať určitým právom a je úlohou noriem medzinárodného práva súkromného určiť, aké právo to bude.³⁰

Z uvedeného je teda zrejmé, že otázka, či tu je alebo nie je manželstvo resp. či určitý vzťah je možné považovať za manželstvo, je prejudiciálnou otázkou v konaniach o manželských majetkových vzťahoch.³¹

Hmotnoprávna úprava majetkových vzťahov medzi manželmi v právnych úpravách štátov vychádza buď z princípu majetkovej samostatnosti manželov (oddelenosti majetku) alebo z princípu majetkového spoločenstva. Pričom je potrebné uviesť, že aj napriek tomu, že právna úprava dvoch štátov vychádza z rovnakého princípu, neznamená to zhodnú pozitívnoprávnú úpravu. V praxi sa tiež ukazuje, že čistá podoba oddelenosti majetku a ani čistá podoba manželského majetkového spoločenstva manželov sa vlastne nevy-skytuje. Právne úpravy štátov sa tiež odlišujú z hľadiska toho,

³⁰ DEL PILAR DIAGO DIAGO, M.: The matrimonial property regime in Private international law. In: Yearbook of Private international Law, vol. 2, 2000, s. 184.

³¹ DEL PILAR DIAGO DIAGO, M.: The matrimonial property regime in Private international law. In: Yearbook of Private international Law, vol. 2, 2000, s. 184.

akým spôsobom sa majetkové pomery manželov vyporiadavajú.³²

Aj vnútroštátne normy medzinárodného práva súkromného štátov sa odlišujú. Základná odlišnosť spočíva v tom, či kolízno-právna úprava štátov pripúšťa voľbu rozhodného práva pre majetkové vzťahy manželov alebo je kogentná.³³ Právne poriadky štátov využívajú rôzne hraničné určovatele, spravidla je to štátna príslušnosť manželov, alebo obvyklý pobyt manželov príp. iné.

Normy medzinárodného práva súkromného v tejto oblasti boli na medzinárodnej úrovni unifikované dvojstrannými medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná vo vzťahu k bývalým socialistickým krajinám. Z mnohostranných medzinárodných zmlúv je vhodné spomenúť v súčasnosti už nevyužívaný Haagsky dohovor zo 17. júla 1905 o kolíznych normách týkajúcich sa dopadov manželstva na práva a povinnosti manželov v ich osobnom vzťahu a na majetok manželov a tiež Haagsky dohovor o rozhodnom práve pre majetkové pomery v manželstve, ktorého zmluvnou stranou Slovenská republika nie je.

Na úrovni Európskej únie je právna úprava medzinárodnej právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových práv vyplývajúcich z manželského zväzku obsiahnutá v nariadení o majetkových režimoch manželov. Vzhľadom k tomu, že toto nariadenie bolo prijaté v rámci posilnenej spolupráce, na ktorej sa Slovenská republika nezúčastňuje, toto nariadenie nie je prameňom slovenského medzinárodného práva súkromného.³⁴ Uvedené však a priori nezna-

³² WAGNER, A.: K základným otázkám majetkových režimů manželů v mezinárodním právu soukromém. In: Studie z mezinárodního práva, 1984, zv. 18, s. 280; Tiež ZAVADILOVÁ, L.: Majetkové poměry manželů – unifikace kolízního práva v rámci Evropské unie. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2021, s. 19.

³³ WAGNER, A.: K základním otázkám majetkového režimu manželů v mezinárodním právu soukromém. In: Studie z mezinárodního práva, 1984, zv. 18, s. 289.

³⁴ Rovnako to platí aj pre Nariadenie Rady (EÚ) 2016/1104 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev.

mená, že slovenské justičné orgány vôbec nebudú kolíznoprávne ustanovenia tohto nariadenia aplikovať. Keďže § 35 ZMPS stanovuje slovenským súdom povinnosť skúmať kolízne normy rozhodného práva, v prípade, že slovenský súd bude rozhodovať o majetkových vzťahoch manželov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi členského štátu, ktorý je týmto nariadením viazaný, v súlade s § 35 ZMPS bude potrebné na základe ustanovení predmetného nariadenia o majetkových režimoch manželov posúdiť, či v konkrétnom prípade nedochádza k remisii alebo transmisii.

2.2.1 Medzinárodná právomoc slovenských súdov na konanie vo veciach majetkových režimov manželov

V súvislosti s majetkovými vzťahmi medzi manželmi v prípadoch s cudzím prvkom sa vyskytujú rôzne typy konaní, napr. konania o zrušení majetkového spoločenstva manželov, o vyporiadaní majetkového spoločenstva manželov, či konaní o úprave sporných práv a povinností manželov vo vzťahu k ich spoločnému majetku, ktorými sú aj konania, v ktorých jeden z manželov namieta dispozíciu s majetkom patriacim do spoločného majetku a pod.

Nariadenie Brusel I (44/2001) v ustanovení čl. 1 ods. 2 písm. a) stanovuje, že sa neuplatní na majetkové práva vyplývajúce z manželského zväzku. Nariadenie Brusel Ia (1215/2012) v článku 1 ods. 1 písm. a) ešte rozširuje túto výnimku, keď stanovuje, že „toto nariadenie sa neuplatňuje na majetkové práva vyplývajúce z manželského zväzku alebo zo vzťahu, ktorý má podľa rozhodného práva porovnateľné účinky ako manželský zväzok.“

Výkladom uvedených ustanovení sa zaoberal SD EÚ, ktorý v prípade Iliev³⁵ pripomenul závery rozhodnutia vo veci de Cavel, v zmysle ktorých „spory týkajúce sa majetku manželov počas rozvodového konania sa môžu týkať alebo úzko súvisieť: 1. s

³⁵ Uznesenie Súdneho dvora (šiesta komora) zo 14. júna 2017 vo veci Todor Iliev proti Blagoveste Ilieve, C-67/17 ECLI:EU:C:2017:459, bod 19

otázkami, ktoré sa týkajú osobného stavu, 2. s majetkovoprávnymi vzťahmi medzi manželmi, ktoré vyplývajú priamo z manželského vzťahu alebo jeho zrušenia, 3. s majetkovými právnymi vzťahmi medzi manželmi, ktoré medzi nimi existovali, ktoré však nesúvisia s manželstvom, pričom pôsobnosť nariadenia Brusel Ia je daná len vo vzťahu k poslednej kategórii sporov.“

Na základe uvedeného SD EÚ v prípade Illev vyvodil, že žaloba podaná v nadväznosti na rozvod, ktorou sa pán Illev domáhal vysporiadania majetkových práv k motorovému vozidlu, ktoré kúpila jeho manželka a ktoré bolo zaregistrované na jej meno, je vylúčená z vecnej pôsobnosti nariadenia Brusel Ia.

Z hľadiska vymedzenia vecnej pôsobnosti nariadenia Brusel Ia je významné aj rozhodnutie vo veci Weil,³⁶ v ktorom SD EÚ konštatoval, že čl. 1 ods. 2 písm. a) nariadenia sa „vzťahuje len na majetkové práva vyplývajúce zo zväzkov, ktoré sa považujú za porovnateľné s manželstvom a nemožno ho vykladať tak, že sa vzťahuje na zrušenie majetkových vzťahov vyplývajúcich z faktického partnerského zväzku.“

Právna teória interpretuje ustanovenie čl. 1 ods. 2 písm. a) nariadenia Brusel Ia tak, že „pod túto výlukú spadajú všetky manželské majetkové vzťahy, ktoré majú svoj pôvod v manželstve, najmä spory o platnosť alebo výklad predmanželských zmlúv a zmlúv o zúžení alebo rozšírení majetkového spoločenstva manželov, určení, či určitá vec alebo právo patrí do majetkového spoločenstva alebo do výlučného majetku jedného z manželov, náhrada škody spôsobená manželom neplatnosťou zmluvy o prevode veci z majetkového spoločenstva, ku ktorému došlo bez súhlasu druhého manžela, zrušenie alebo zúženie majetkového spoločenstva za trvania manželstva, vyporiadanie tohto spoločenstva po jeho zániku, ako aj peňažné nároky z toho vyporiadania vyplývajúce, spory o hospodáre-

³⁶ Rozsudok Súdneho dvora zo 6. júna 2019 vo veci Ágnes Weil proti Gézovi Gulácsimu, C-361/18, ECLI:EU:C:2019:473.

nie so spoločnou vecou, napr. nárok jedného z manželov voči druhému manželovi na vydanie veci, s ktorou je oprávnený hospodáriť.“³⁷

V súvislosti s negatívnym vymedzením vecnej pôsobnosti nariadenia Brusel Ia je potrebné upozorniť aj na rozsudok SD EÚ vo veci Schmidt,³⁸ v ktorom SD EÚ vyvodil, že žaloba o zrušenie darovacej zmluvy z dôvodu nespôsobilosti darcu na právne úkony a o zápise výmazu vlastníckeho práva obdarovanej spadá pod vecnú pôsobnosť nariadenia Brusel Ia a „hoci totiž článok 1 ods. 2 písm. a) tohto nariadenia vylučuje z jeho pôsobnosti najmä osobný stav a právnu spôsobilosť fyzických osôb, nič to nemení na skutočnosti, ako to v podstate uviedla generálna advokátka v bodoch 27 až 31 svojich návrhov, že určenie spôsobilosti darcu na právne úkony nepredstavuje v rámci žaloby, akou je tá v konaní vo veci samej, hlavný predmet tejto žaloby, ktorý sa týka právnej platnosti darovania, ale predbežnú otázku.“³⁹ Uvedené by mohlo naznačovať, že aj v prípade napr. žalôb o určenie neplatnosti darovacej zmluvy predmetom ktorej sú veci, ktoré patria do majetkového spoločenstva manželov z dôvodu, že táto zmluva bola uzavretá bez súhlasu druhého manžela, budú tieto spadať do pôsobnosti nariadenia Brusel Ia, ak otázka manželských majetkových vzťahov nie je hlavnou ale len prejudiciálnou otázkou v týchto konaniach.

Slovenská republika nie je viazaná nariadením o manželských majetkových režimoch, preto sa na posúdenie medzinárodnej právomoci slovenských súdov na konania, ktorých hlavnou otázkou konania sú manželské majetkové vzťahy použije ustanovenie § 37 ZMPS ak niečo iné nestanovuje dvojstranná

³⁷ VAŠKE, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 24.

³⁸ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) zo 16. novembra 2016 vo veci Wolfgang Schmidt proti Christiane Schmidtovej, C-417/15 ECLI.EU:C:2016:881.

³⁹ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) zo 16. novembra 2016 vo veci Wolfgang Schmidt proti Christiane Schmidtovej, C-417/15 ECLI.EU:C:2016:881, bod 22 až 26.

medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná.⁴⁰ Do úvahy by pravdepodobne⁴¹ prichádzalo aj ustanovenie § 37c písm. a) ZMPS, ktoré len na návrh účastníka konania umožňuje objektívnu kumuláciu avšak len za predpokladu, že „aspoň v jednej veci zo spojených vecí je právomoc slovenského súdu založená podľa iného ustanovenia ZMPS než je § 37c.“⁴²

Príklad:

Žalobca sa žalobou doručenou slovenskému súdu dňa 14 januára 2016 domáhal proti žalovanej vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva rozvedených manželov. V súpise majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva zahrnul okrem iných vecí aj nehnuteľnosť na území štátu Z., a to rodinný dom a pozemky, vrátane hnutelných vecí nachádzajúcich sa v tomto dome, ktoré sú jeho vybavením a pasív viažucich sa k domu. Najvyšší súd sa stotožňuje s názorom, že v konaní sa vyskytuje cudzí prvok, že aplikovať nariadenie Brusel Ibis nemožno, keďže toto nariadenie explicitne vylučuje použitie právnej úpravy na majetkové práva vyplývajúce z manželského zväzku a že vzhľadom na neexistenciu osobitnej medzinárodnej zmluvy treba na daný prípad v súvislosti s posúdením právomoci slovenských súdov vyporiadať časť majetku nachádzajúceho sa v Z. aplikovať osobitný predpis, t.j. vychádzať z ustanovení ZMPS. Podľa § 37 ZMPS, ak ďalej nie je ustanovené inak, právomoc slovenských

⁴⁰ K právnej úprave v dvojstranných medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná pozri bližšie LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, s. 346.

⁴¹ Napr. autori komentára k ZMPS takúto možnosť vylučujú, keď uvádzajú, že „kým OSP pripúšťa možnosť spojenia vecí aj vtedy, ak sa týkajú tých istých účastníkov konania, ZMPS takúto možnosť spojenia vecí za účelom založenia právomoci slovenského súdu nepovoľuje.“ LYSINA, P. – ŠTEFANKOVÁ, N. – ĎURIŠ, M. – ŠTEVČEK, M.: Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 205.

⁴² LYSINA, P. – ŠTEFANKOVÁ, N. – ĎURIŠ, M. – ŠTEVČEK, M.: Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 205.

súdov je daná, ak osoba, proti ktorej smeruje návrh (žaloba) má na území Slovenskej republiky bydlisko alebo sídlo a ak ide o majetkové práva, ak tu má majetok. Podľa § 37c ZMPS právomoc slovenského súdu môže byť vo vzťahu k osobe založená i návrhom účastníka konania. Z obsahu spisu je zrejmé, že v čase rozhodnom pre určenie právomoci vec prejednať a rozhodnúť, sa žalovaná skutočne trvale zdržiavala mimo územia Slovenskej republiky... Ani druhá podmienka v zmysle dikcie § 37 ZMPS „ak ide o majetkové práva, ak tu má majetok“ splnená nebola. Formuláciu uvedeného ustanovenia „ak tu má majetok“ nie je totiž možné vykladať extenzívne v tom duchu, že stačí mať na území Slovenskej republiky akýkoľvek majetok (hoci aj účet v banke a podobne), ale musí ísť práve o ten majetok, ktorý je predmetom konania. Slovenský súd si teda nemôže založiť právomoc v spore o právach viažucich sa k majetku v inom štáte s odôvodnením, že osoba, proti ktorej žaloba smeruje, má na území Slovenskej republiky majetok, ak je tento majetok odlišný od toho, o ktorom sa má v konaní rozhodovať.“

(výňatok z uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, č.k. 1Cdo/37/2017 zo dňa 22. 08.2018)

Je potrebné upozorniť, že niektorí slovenskí autori sa prikláňajú k záveru, že na posúdenie medzinárodnej právomoci slovenských súdov na konanie vo veciach manželských majetkových vzťahov sa neaplikuje § 37 ZMPS ale § 38 ZMPS s odôvodnením, že v ZMPS sa osobitná norma právomoci pre majetkové vzťahy manželov nenachádza a § 38 ZMPS je preto potrebné aplikovať analogicky.⁴³

Domnievame sa však, že taxatívne vymenované konania, na

⁴³ Napr. Gregová Širicová In: CSACH, K. – GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, Ľ. – JÚDOVÁ, E.: Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 234; podobne tiež SISÁK, Ľ.: Prieniky manželského majetkového spoločenstva a vecných práv v medzinárodnom práve súkromnom. In: Súkromné právo. č. 1/2020.

ktoré sa § 38 ZMPS vzťahuje spolu s úpravou v § 37 ZMPS, z ktorej vyplýva, že toto ustanovenie sa uplatní „ak nie je ďalej stanovené inak“, je argumentom v prospech aplikácie § 37 ZMPS.

2.2.2 Rozhodné právo pre manželské majetkové vzťahy

2.2.2.1 Kvalifikácia

Predtým, ako sa budeme venovať kolíznoprávnej úprave manželských majetkových vzťahov v Slovenskej republike, je potrebné zamerať pozornosť na otázku kolíznej kvalifikácie, konkrétne na rozhraničenie manželských majetkových vzťahov a dedičského štatútu a tiež na rozhraničenie manželských majetkových vzťahov a vyživovacej povinnosti medzi manželmi a to z dôvodu že odlišnosti kolíznoprávnej úpravy a tiež hmotnoprávnej úpravy môžu viesť k vzniku kvalifikačného problému.⁴⁴

Normy medzinárodného práva procesného členských štátov Európskej únie v otázkach vyživovacej povinnosti boli unifikované Bruselským dohovorom z roku 1968, neskôr Nariadením Brusel I a v súčasnosti sú upravené nariadením o výživnom. Rozhraničením inštitútu vyživovacej povinnosti a majetkových vzťahov medzi manželmi sa zaoberal SD EÚ v sérii rozsudkov, ktoré sa týkali ešte výkladu Bruselského dohovoru, ale ktoré sú významné aj z hľadiska vymedzenia vecnej pôsobnosti nariadenia o výživnom.

V prípade Louise de Cavel proti Jacques de Cavel⁴⁵ SD EÚ konštatoval, že vyživovaciu povinnosť medzi manželmi nie je

⁴⁴ Osobitný kvalifikačný problém vyvoláva inštitút islamského rodinného práva „mahr“ (veno nevesty). K tomu pozir bližšie napr. SISÁK, L.: Ochranné mechanizmy v majetkovom práve manželov s cudzím prvkom. s. 506 a nasl. In: KUNDRÁT, I. – SKOLODOVÁ, K. – MINČIČOVÁ, M. (eds): Ochrana, prevencia a zodpovednosť v právnych vzťahoch. Recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2020, s. 490 – 518; PAUKNEROVÁ, M. – BEZOUŠKOVÁ, L.: Mahr („vëno“) v právu muslimských zemí a mezinárodní právo soukromé. In: Právnik, roč. 158, č. 4/2019, s. 351-358.

⁴⁵ Rozsudok SD EÚ zo 6 marca 1980 vo veci Louise de Cavel proti Jacques de Cavel, Vec 120/79, ECLI:EU:C:1980:70.

možné zaradiť do kategórie majetkových vzťahov medzi manželmi.⁴⁶

V prípade *Antonius van der Boogaard proti Paula Laumen*⁴⁷ SD EÚ konštatoval, že v prípade výživného nie je rozhodujúca forma, v akej je stanovené a môže ísť tak o pravidelne sa opakujúce platby ako aj o jednorázovú platbu alebo prevod majetku. Rozhodujúcim pre posúdenie, či ide o majetkové vzťahy medzi manželmi alebo vyživovaciu povinnosť medzi manželmi je účel. V prípade výživného je účelom uspokojenie potrieb jedného z manželov, preto sa pri rozhodovaní o jeho výške berú do úvahy potreby a možnosti manželov a naopak v prípade, že sa vec týka len rozdelenia majetku medzi manželmi, ide o majetkové vzťahy medzi manželmi.⁴⁸

Osobitnú pozornosť je tiež potrebné venovať rozhraničeniu dedičského štatútu a majetkových vzťahov medzi manželmi, pretože ako upozorňuje Júdová⁴⁹, otázka vyporiadania majetkového režimu manželov je často riešená práve v kontexte dedičského konania.

Vo vzťahu k tejto otázke je potrebné upozorniť na rozsudok

⁴⁶ ZAVADILOVÁ, L.: Majetkové poměry manželů v judikatuře Soudního dvora EU. Právní rozhledy, 2019, č. 7, s. 229-234.

⁴⁷ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 27.2.1997 vo veci C-220/95, *Antonius van der Boogaard proti Paula Laumen*.

⁴⁸ KYSELOVSKÁ, T. – ROZEHNALOVÁ, N. a kol.: Rozhodování soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel Ibis). Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 50 a tiež ZAVADILOVÁ, L.: Majetkové poměry manželů v judikatuře Soudního dvora EU. Právní rozhledy, 2019, č. 7, s. 229-234.

⁴⁹ Autorka tiež upozorňuje, že môže nastať situácia, že rozdielne právo je aplikovateľné na určenie podielu pozostalého manžela na dedičstve a iné na určenie podielu pozostalého manžela na spoločnom majetku, čo môže viesť k neprímeranému znevýhodneniu alebo neprímeranému zvýhodneniu pozostalého manžela oproti situácii, keď by oba podiely boli určované podľa toho istého právneho poriadku. Riešenie tohto problému poskytuje inštitút adaptácie. In: JÚDOVÁ, E.: Výklad nariadenia č. 650/2012 o dedičských veciach v judikatúre Súdneho dvora. In: SLAŠTAN, M. – SIMAN, M. a kol.: Aktuálne otázky európskeho medzinárodného práva súkromného. Bratislava: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2018, s. 88 - 89. Bližšie k inštitútu adaptácie v medzinárodnom práve súkromnom pozri: ROZEHNALOVÁ, N.: Inštituty

SD EÚ vo veci Mahnkopf,⁵⁰ v ktoromsa SD EÚ zaoberal otázkou, či vnútroštátne ustanovenie, ktoré v prípade smrti jedného z manželov stanovuje paušálne vyrovnanie majetkového prírastku formou zvýšenia dedičského podielu pozostalého manžela patrí do dedičského štatútu alebo predstavuje úpravu manželských majetkových vzťahov.⁵¹ SD EÚ v rozsudku zdôraznil, že nariadenie o dedičstve by sa nemalo uplatňovať na otázky týkajúce sa majetkových režimov manželov vrátane individuálne dohodnutých majetkových režimov manželov a to v rozsahu, v akom sa tieto režimy nezaoberajú dedičskými vecami⁵² a naznačil, že pre ich rozhraničenie by mohlo byť významné to, či sa konkrétna úprava týka rozdelenia majetkových práv medzi manželmi alebo práv pozostalého manžela na majetok, ktorý už je zahrnutý do pozostalosti.⁵³ Vo svetle tohto kritériá následne konštatoval, že hlavným cieľom sporného ustanovenia vnútroštátneho práva nie je rozdelenie alebo vyporiadanie majetkového režimu manželov ale skôr vymedzenie veľkosti dedičského podielu, ktorý pripadá pozostalému manželovi, a to vo vzťahu k ostatným dedičom a preto sa toto ustanovenie týka dedenia

českého mezinárodného práva súkromého. Praha: Wolters Kluwer, 2016; a tiež JÚDOVÁ, E.: Nová úprava adaptácie v Zákone č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. In: Dny práva 2015: kodifikace obecné části kolizního práva - cesta či omyl? : 9. mezinárodní konference, Brno, 18. - 19. 11. 2015 = Days of law 2015. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 106-118.

⁵⁰ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 1. marca 2018 vo veci Doris Margret Lisette Mahnkopf proti Sven Mahnkopf, C-558/16, ECLI:EU:C:2018:138. Bližšie k analýze tohto rozsudku pozri aj ZAVADILOVÁ, L.: Majetkové pomery manželů v judikatúre Soudního dvora EU. Právní rozhledy, 2019, č. 7, s. 229-234; a JÚDOVÁ, E.: Výklad nariadenia č. 650/2012 o dedičských veciach v judikatúre Súdneho dvora. In: SLAŠTAN, M. – SIMAN, M. a kol.: Aktuálne otázky európskeho medzinárodného práva súkromného. Bratislava: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2018.

⁵¹ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 1. marca 2018 vo veci Doris Margret Lisette Mahnkopf proti Sven Mahnkopf, C-558/16, ECLI:EU:C:2018:138, bod 31.

⁵² Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 1. marca 2018 vo veci Doris Margret Lisette Mahnkopf proti Sven Mahnkopf, C-558/16, ECLI:EU:C:2018:138, bod 37.

⁵³ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 1. marca 2018 vo veci Doris Margret Lisette Mahnkopf proti Sven Mahnkopf, C-558/16, ECLI:EU:C:2018:138, bod 40.

po zosnulom manželovi a nie majetkového režimu manželov.⁵⁴

Pre úplnosť je vhodné upozorniť na potrebu rozhraničenia medzi manželským majetkovým štatútom a záväzkovým štatútom, pri ktorom sa napr. otázka, či je prípustné darovanie medzi manželmi bude posudzovať podľa rozhodného práva stanoveného pre manželské majetkové vzťahy a otázka rozhodného práva pre darovaciu zmluvu právom určeným na základe relevantnej kolíznej normy upravujúcej zmluvné záväzkové vzťahy.

Tiež rozhraničenie manželského majetkového štatútu a vecného štatútu môže spôsobovať problémy.⁵⁵ Tu sa stotožňujeme s názorom Zavadilovej⁵⁶, že rozhodné právo, ktorým sa spravujú manželské majetkové vzťahy je potrebné aplikovať na posúdenie otázky vzniku a prevodu vlastníckeho práva k majetku, ktoré podľa manželského majetkového štatútu vyplýva z majetkových pomerov manželov. A upozorňuje Júdová⁵⁷, je tiež potrebné akceptovať numerusclausus vecných práv existujúcich podľa práva štátu, v ktorom sa majetok nachádza, preto v prípade, že by v dôsledku aplikácie rozhodného práva, ktorým sa spravujú manželské majetkové vzťahy malo vzniknúť také vecné právo, ktoré je neznáme právu štátu, na území ktorého sa majetok nachádza, je potrebné využiť inštitút adaptácie, čo bude znamenať premenu tohto vecného práva na také, ktoré je známe v danom právnom poriadku a ktoré je z hľadiska sledovaného

⁵⁴ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 1. marca 2018 vo veci Doris Margret Lisette Mahnkopf proti Sven Mahnkopf, C-558/16, ECLI:EU:C:2018:138, bod 40.

⁵⁵ Zo súčasných slovenských autorov sa tejto otázke venoval napr. SISÁK, Ľ.: Prieniky manželského majetkového spoločenstva a vecných práv v medzinárodnom práve súkromnom. In: Súkromné právo. č. 1/2020.

⁵⁶ ZAVADILOVÁ, L.: Majetkové pomery manželů – unifikace kolízního práva v rámci Evropské unie. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2021, ISBN 978-80-210-9977-7. s. 128-129.

⁵⁷ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 12. októbra 2017 vo veci Aleksandra Kubicka, C-218/16. K analýze tohto rozsudku tiež pozri JÚDOVÁ, E.: Výklad nariadenia č. 650/2012 o dedičských veciach v judikatúre Súdneho dvora. In: SLAŠTAN, M. – SIMAN, M. a kol.: Aktuálne otázky európskeho medzinárodného práva súkromného. Bratislava: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2018.

cieľa a účinkov najbližšie vecnému právu v právnom poriadku, ktorým sa spravujú manželské majetkové vzťahy.

2.2.2.2 Kolízne kritériá

ZMPS⁵⁸ v § 21 ods. 1 stanovuje, že manželské majetkové vzťahy sa spravujú právom štátu, ktorého štátnymi príslušníkmi sú obaja manželia. Ak sú obaja manželia alebo jeden z nich, štátnymi príslušníkmi dvoch štátov alebo sú osobami bez štátnej príslušnosti, je potrebné na posúdenie otázky, za štátnych príslušníkov ktorého štátu ich je potrebné považovať, aplikovať pravidlá stanovené v § 33 ZMPS. Odkaz kolíznej normy podľa § 21 ods. 1 ZMPS je potrebné chápať ako odkaz na celý právny poriadok vrátane kolíznych noriem cudzieho rozhodného práva a prípadnú remisiu alebo transmisiu je potrebné riešiť v súlade s pravidlami stanovenými v § 35 ZMPS.

Ak sú manželia štátnymi príslušníkmi rôznych štátov, aplikuje sa slovenské právo ako *lex fori*.

Nie je vylúčené, že v priebehu existencie manželstva sa štátna príslušnosť manželov zmení, čo môže viesť k mobilnému konfliktu (zmena štatútu) v dôsledku ktorého vyvstáva otázka, ku ktorému dátumu sa má posudzovať štátna príslušnosť manželov.

ZMPS neponúka riešenie tejto otázky, my sa však v záujme právnej istoty a ochrany nadobudnutých práv a tiež v záujme ochrany práv tretích osôb prikláňame k riešeniu, ktoré navrhujú Kučera a Tichý a to, že by sa mali časové úseky v dobe do zmeny skutočnosti rozhodujúcej pre nadviazanie a v dobe po zmene tejto skutočnosti posudzovať prísne oddelene a to podľa právneho poriadku určeného podľa príslušnosti manželov v danom časovom úseku.⁵⁹ Takýmto prístupom je možné eliminovať si-

⁵⁸ K právnej úprave v dvojstranných medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná pozri bližšie LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, ISBN 978-80-89603-43-5, s. 346.

⁵⁹ KUČERA, Z. – TICHÝ, L.: Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. Praha: Panorama, 1989, s. 162.

tuáciu, že majetok, ktorý bol pred zmenou štátnej príslušnosti niektorého alebo oboch manželov vo výlučnom vlastníctve len jedného z manželov, sa po zmene štátnej príslušnosti ex lege stáva majetkom v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov alebo naopak.

2.2.2.3 Dojednaná úprava manželského majetkového režimu

ZMPS na rozdiel od napr. nariadenia o majetkových režimoch manželov neumožňuje voľbu práva pre manželské majetkové vzťahy. Manželom tak nie je umožnené sa dohodnúť na tom, akým právnym poriadkom sa budú spravovať ich majetkové vzťahy.

Slovenská hmotnoprávna úprava podobne ako hmotnoprávna úprava cudzích štátov však umožňuje rôzne zmluvné modifikácie zákonného majetkového režimu manželov. Napr. v zmysle § 143a ods. 1 Obč. zák. môžu manželia dohodou rozšíriť alebo zúžiť zákonom určený rozsah bezpodielového spoluvlastníctva alebo sa dohodnúť, že vznik bezpodielového spoluvlastníctva vyhradí ku dňu zániku manželstva. V niektorých štátoch je takáto zmluvná modifikácia manželského majetkového režimu umožnená ešte pred uzavretím manželstva (tzv. predmanželské zmluvy) v iných až za trvania manželstva (manželské zmluvy).

Ako vyplýva z uvedeného, manželské a predmanželské zmluvy nie je možné stotožňovať s voľbou rozhodného práva pre majetkové vzťahy manželov.

Hoci slovenské ZMPS neumožňuje voľbu práva pre manželské majetkové vzťahy, nie je vylúčené, že voľba rozhodného práva pre manželské majetkové režimy bude z pohľadu slovenského práva platná. Pri posudzovaní platnosti voľby práva manželmi je totiž potrebné vychádzať z toho, že odkaz § 21 ods. 1 ZMPS na právo štátu, ktorého štátnymi príslušníkmi sú obaja manželia, je v zmysle § 35 ZMPS potrebné chápať ako odkaz na celý právny

poriadok vrátane kolíznych noriem rozhodného práva. Ak právo štátu, ktorého príslušníkmi sú obaja manželia umožňuje voľbu rozhodného práva, je možné prijať odkaz kolíznej normy *lex causae* na manželmi zvolený právny poriadok štátu X, ak to zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu vzťahu o ktorý ide. Voľba rozhodného práva teda môže byť posúdená ako platná ale len v prípade, že ju rozhodné právo pre manželské majetkové vzťahy určené na základe kolíznej normy *lex fori* pripúšťa a zároveň aplikácia zvoleného práva zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu manželských majetkových pomerov (§ 35 ZMPS). Uvedené neplatí v tých prípadoch, kedy má pred ZMPS aplikačnú prednosť dvojstranná zmluva o právnej pomoci. Tieto medzinárodné zmluvy vylučujú vznik remisie a transmisie tým, že odkaz kolíznej normy chápu len ako odkaz na hmotnoprávne ustanovenia rozhodného práva.

Ako bolo uvedené vyššie, voľbu rozhodného práva pre majetkové vzťahy medzi manželmi je potrebné odlišiť od manželských alebo predmanželských zmlúv, ktoré sú dohodami o majetkovom režime manželov.

Na takéto dojednania manželského majetkového režimu dopadá ustanovenie § 21 ods. 2 ZMPS (pokiaľ niečo iné nestanovuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná), ktoré stanovuje, že sa spravujú právom štátu, ktorý bol pre majetkové vzťahy manželov rozhodným v dobe, kedy k tejto úprave došlo. Z uvedeného je tak zrejmé, že ustanovenie § 21 ods. 2 ZMPS obsahuje nesamostatnú kolíznu normu a pre určenie rozhodného práva, ktorým sa spravuje dojednaná úprava majetkového režimu manželov je potrebné toto ustanovenie aplikovať spolu s § 21 ods. 1 ZMPS.

Z hľadiska kolíznoprávnej úpravy je v súvislosti s touto dojednanou úpravou manželského majetkového práva potrebné posudzovať a) spôsobilosť manželov na uzavretie manželskej

(alebo predmanželskej) zmluvy, ktorá sa posúdi u každého z manželov samostatne podľa rozhodného práva určeného na základe § 3 ZMPS, ak dvojstranná medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná nestanovuje inak, b) formálnu platnosť manželskej (alebo predmanželskej) zmluvy, ktorá sa posúdi podľa rozhodného práva určeného na základe § 4 ZMPS ak dvojstranná medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná nestanovuje inak c) vecnú platnosť manželskej (alebo predmanželskej zmluvy), ktorá sa posúdi podľa rozhodného práva určeného na základe § 21 ods. 2 ZMPS, podľa tohto práva sa tiež posúdi prípustnosť manželskej alebo predmanželskej dohody a tiež otázky, v akom rozsahu a čo si môžu manželia v zmluve dohodnúť a s akými účinkami,⁶⁰ za predpokladu, že dvojstranná medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná nestanovuje inak.

Napr.

Manželia štátni príslušníci štátu X uzavreli manželskú zmluvu v ktorej si zvolili ako právo rozhodné pre ich majetkové vzťahy právo štátu Y a v súlade s týmto právom si zmluvne upravili vzájomné majetkové vzťahy. Pri posudzovaní prípustnosti takejto dojednanej úpravy manželského majetkového práva slovenským súdom je potrebné v prvom rade určiť rozhodné právo, ktorým sa v čase uzavretia manželskej zmluvy spravovali majetkové vzťahy týchto manželov. Týmto právom je právo štátu X. Následne je potrebné posúdiť, či právo štátu X umožňuje voľbu práva pre manželské majetkové vzťahy a ak áno, či je voľba práva štátu Y platná z pohľadu práva štátu X. Následne je potrebné posúdiť, či prijatie tohto ďalšieho odkazu na právo štátu Y zodpovedá ro-

⁶⁰ PFEIFFER, M.: Kolizní nástrahy smluveného majetkového režimu manželů. In: Ad notam. Dostupné online: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_691-kolizni-nastrahy-smluveneho-majetkového-rezimu-manzelu. Podobne tiež SISÁK, Ľ.: Manželské majetkové veci s cudzím prvkom: manželská zmluva, zmena štatutu, prekážka res iudicata mocou cudzieho rozhodnutia. In: Súkromné právo, č. 5/2021.

zumnému a spravodlivému usporiadaniu majetkových pomerov týchto manželov (§ 35 ZMPS). Ak je táto podmienka splnená, slovenský súd môže ďalší odkaz na právo štátu Y prijať a posúdiť vecnú platnosť, prípustnosť a obsah manželskej zmluvy podľa práva štátu Y. Ak právo štátu X voľbu práva neumožňuje alebo voľbu práva síce umožňuje ale z pohľadu slovenského súdu prijatie ďalšieho odkazu na právo štátu Y nezodpovedá požiadavke rozumnosti a spravodlivosti usporiadania daného pomeru, posúdi vecnú platnosť, prípustnosť a obsah dojednaní v manželskej zmluve podľa práva štátu X, na ktorý odkázalo ustanovenie § 21 ods. 2 ZMPS.

Aj v prípade manželských majetkových vzťahov sú namieste úvahy o potrebe aplikácie inštitútu výhrady verejného poriadku a to napr. v situácii, ak by aplikácia cudzieho práva viedla k účinkom nezlučiteľným zo zásadou rovnoprávneho postavenia manželov. Na skutočnosť, že aj v tejto oblasti je potrebné zohľadňovať imperatívne normy lex fori upozorňuje odôvodnenie nariadenia o manželských majetkových režimoch, v ktorom je uvedené: „Pojem „imperatívne normy“ by mal zahŕňať normy imperatívnej povahy, ako napríklad normy na ochranu obydľia.“

2.3 Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov

Uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov sa spravuje ZMPS s aplikačnou prednosťou dvojstranných medzinárodných zmlúv.

Cudzie rozhodnutia v týchto veciach nie sú v týchto prameňoch práva vyčlenené do osobitnej kategórie a uznávajú sa spôsobom a za podmienok stanovených pre ostatné cudzie rozhodnutia v majetkových veciach. Teda bez potreby osobitného konania (§ 67 ods. 3 ZMPS) ak uznaniu nebráni prekážka uznania stanovená v § 63 ZMPS. Uznáním sa cudzie rozhodnutie zrovno-

právňuje so slovenskými rozhodnutiami (§ 68 ods. 1 ZMPS). Aj v prípade týchto cudzích rozhodnutí môže byť relevantný inštitút adaptácie v zmysle § 67a ZMPS, ak obsahujú vecné právo, opatrenie alebo príkaz, ktoré nie sú známe v slovenskom právnom poriadku. Adaptácia znamená, že toto vecné právo, opatrenie alebo príkaz sa, ak je to potrebné a v rozsahu, v ktorom je to možné, premení na vecné právo, opatrenie alebo príkaz, ktoré je známe v slovenskom právnom poriadku a ktoré je z hľadiska sledovaného cieľa a účelu a účinkov s ním spojených najbližšie vecnému právu, opatreniu alebo príkazu v cudzom rozhodnutí. § 67 ods. 4 ZMPS tiež stanovuje, že ak nie je možné premenu vykonať, v tejto časti sa cudziemu rozhodnutiu právne účinky nepriznajú.

Dvojstranné medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná, nestanovujú osobitný spôsob uznania cudzích rozhodnutí v týchto veciach ale len podmienky uznania cudzieho rozhodnutia, ktoré sa v takom prípade skúmajú podľa medzinárodnej zmluvy namiesto ZMPS.

Zoznam použitej literatúry

CSACH, K. – GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, Ľ. – JÚDOVÁ, E.: Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vydanie. Bratislava: WoltersKluwer, 2018, ISBN 978-80-8168-782-2; DEL PILAR DIAGO DIAGO, M.: Thematrimonialpropertyregime in Privateinternationallaw. In: Yearbook of Privateinternational-Law, vol. 2, 2000; GORNALOVÁ, D.: Význam inštitútu výhrady verejného poriadku v kontexte ochrany domáceho právneho poriadku. IN: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2021 [elektronický dokument] : zborník z online medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. - : 1. vyd. ISBN 978-80-7160-618-5. - Bratislava : Právnická fakulta UK, 2021. - s. 35-42; JÚDOVÁ, E.: Výklad nariadenia č. 650/2012 o dedičských veciach v judikatúre Súdneho dvora. In:

SLAŠTAN, M. – SIMAN, M. a kol.: Aktuálne otázky európskeho medzinárodného práva súkromného. Bratislava: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2018, s. 88 – 89; JÚDOVÁ, E.: Nová úprava adaptácie v Zákone č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. In: Dny práva 2015: kodifikace obecné částikolizního práva - cesta či omyl? : 9. medzinárodná konferencia, Brno, 18. - 19. 11. 2015 = Days of law 2015. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 106-118; KUČERA, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 7., opravené a doplněné vydání. Brno – Plzeň: Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009; KUČERA, Z. – TICHÝ, L.: Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. Praha: Panorama, 1989; KYSELOVSKÁ, T. – ROZEHNALOVÁ, N. a kol.: Rozhodování soudního dvora EU vevěcech příslušnosti (analýza rozhodnutí dlenařízení Brusel Ibis). Brno: Masarykova univerzita, 2014; LYSINA, P.: Výhrada veřejného poriadku v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom. In: Comenius, Roč. 6, č. 1, 2021, s. 40-56; LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2 vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, ISBN 978-80-89603-43-5; PAUKNEROVÁ, M. – BEZOUŠKOVÁ, L.: Mahr („věno“) v právu muslimských zemí a mezinárodní právo soukromé. In: Právník, roč. 158, č. 4/2019, s. 351-358; PFEIFFER, M.: Kolizní nástrahy smluveného majetkového režimu manželů. In: Ad notam. Dostupné online: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_691-kolizni-nastrahy-smluveneho-majetkoveho-rezimu-manzelu; ROZEHNALOVÁ, N.: Instituty českého mezinárodního práva soukromého. Praha: WoltersKluwer, 2016; SISÁK, Ľ.: Manželské majetkové veci s cudzím prvkom: manželská zmluva, zmena štatútu, prekážka res iudicata mocou cudzieho rozhodnutia. In: Súkromné právo, č. 5/2021; SISÁK, Ľ.: Prieniky manželského majetkového spoločenstva a vecných práv v medzinárodnom práve súkromnom. In: Súkromné právo. č. 1/2020.; SISÁK, Ľ.: Ochranné mechanizmy v majetkovom práve manželov s cu-

dzím prvkom. In: KUNDRÁT, I. – SKOLODOVÁ, K. – MINČIČOVÁ, M. (eds): Ochrana, prevencia a zodpovednosť v právnych vzťahoch. Recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2020, s. 490 – 518; ŠTEFANKOVÁ, N. – LYSINA, P. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2011, ISBN 978-80-7400-351-6; VALENTOVÁ, L.: Manželství s mezinárodnímprvkem. In: ŠÍNOVÁ, R. – ŠMÍD, O. a kol.: Manželství. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-046-8; VAŠKE, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-614-5; WAGNER, A.: K základnímotázkám majetkových režimůmanželů v mezinárodním právu soukromém. In: Studie z mezinárodního práva, 1984, zv. 18, s. 279 a nasl.; ZAVADILOVÁ, L.: Majetkové poměrymanželů – unifikacekolízníhoprávav rámci Evropskéunie. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2021, ISBN 978-80-210-9977-7; ZAVADILOVÁ, L.: Majetkové poměrymanželů v judikatuřeSoudního dvora EU. Právnírozhledy, 2019, č. 7, s. 229-234.

3 Vyživovacia povinnosť medzi manželmi a bývalými manželmi

Slovenské medzinárodné právo súkromné upravuje vyživovaciu povinnosť medzi manželmi a bývalými manželmi oddelene od majetkových vzťahov medzi manželmi.

Normy medzinárodného práva súkromného v tejto oblasti boli zjednotené tak na regionálnej úrovni – dvojstrannými medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná vo vzťahu k bývalým socialistickým krajinám, nariadením o vyživovacej povinnosti⁶¹ a novým Lugánskym dohovorom⁶² – ako aj na úrovni globálnej medzinárodnými dohovormi prijatými na pôde Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného⁶³.

Pluralita formálnych prameňov práva vyvoláva otázky o ich vzájomnom aplikačnom vzťahu a o postavení ZMPS v systéme prameňov práva. S ohľadom na aplikačnú prednosť nariadenia o výživnom pred ZMPS a tiež na skutočnosť, že právna úprava medzinárodnej právomoci na konanie vo veciach výživného v nariadení o výživnom je uzavretá a neponecháva priestor pre aplikáciu vnútroštátnych noriem, sa stalo od účinnosti nariadenia o výživnom ustanovenie § 38a ZMPS obsolentným. Nariadenie o výživnom v ustanovení čl. 15 odkazuje na použitie kolíznych noriem unifikovaných Haagskym protokolom o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť. S ohľadom na uni-

⁶¹ Nariadenie o výživnom unifikuje kolízne normy odkazom na použitie Haagskeho protokolu o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť a normy medzinárodného práva procesného. Pred prijatím nariadenia o výživnom boli otázky medzinárodnej právomoci, medzinárodnej litispencie a uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí upravené nariadením Brusel I (44/2001) a Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky. Vzťah k týmto nariadeniam je vymedzený v čl. 68 nariadenia o výživnom.

⁶² Unifikujúci výlučne normy medzinárodného práva procesného.

⁶³ Napr. Haagsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti z roku 1978, Haagsky dohovor o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z roku 2007, Haagsky protokol o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť.

verzálnu pôsobnosť ustanovení Haagskeho protokolu o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť je v súčasnosti tiež aj § 24a ZMPS obsolentným ustanovením a nepoužije sa na určenie rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť medzi manželmi alebo bývalými manželmi.

ZMPS naďalej ostáva relevantným prameňom práva v oblasti uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí vo veciach vyživovacej povinnosti medzi manželmi a bývalými manželmi a aplikuje sa najmä na uznanie cudzích rozhodnutí vydaných orgánmi nečlenských štátov EÚ, vo vzťahu ku ktorým Slovenská republika nie je viazaná žiadnou medzinárodnou zmluvou, ktorá by upravovala uznanie a výkon cudzích rozhodnutí v týchto veciach.

3.1 Medzinárodná právomoc na konanie o výživnom

Nariadenie o výživnom sa aplikuje prednostne pred dvojstrannými medzinárodnými zmluvami uzavretými medzi členskými štátmi Európskej únie. Aplikačnú prednosť pred nariadením majú dvojstranné medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná vo vzťahu k tretím, nečlenským štátom. Aplikačný vzťah nariadenia o výživnom a Lugánskeho dohovoru nie je výslovne upravený ani v jednom z týchto právnych predpisov. Zmienku o Lugánskom dohovore obsahujú len ustanovenia čl. 4 ods. 4 a čl. 6 nariadenia o výživnom, z čoho autori vyvodzujú, že členské štáty EÚ budú, bez ohľadu na bydlisko žalovaného, v zmluvnom štáte Lugánskeho dohovoru prednostne aplikovať nariadenie o výživnom s výnimkou prípadu, kedy manželia alebo bývalí manželia založili výlučnú medzinárodnú právomoc súdu nečlenského štátu, ktorý je zmluvným štátom Lugánskeho dohovoru dohodou, resp. ustanovenie o subsidiárnej právomoci nebude možné aplikovať, ak je daná medzinárodná právomoc súdu zmluvného štátu Lugánskeho dohovoru.

Názor, ktorý bol v minulosti prezentovaný v slovenskej literatúre,⁶⁴ podľa ktorého sú Lugánsky dohovor „slovenské justičné orgány povinné aplikovať prednostne pred nariadením o výživnom vo veciach

právomoci, ak má žalovaný bydlisko na území nečlenského štátu, ktorý je viazaný Lugánskym dohovorom“, je teda minimálne sporný.

Slovenský súd skúma medzinárodnú právomoc podľa nariadenia o výživnom ex offo a ak právomoc podľa tohto nariadenia daná nie je, aj bez návrhu vyhlási, že nemá právomoc.

Všeobecná právomoc na konanie vo veciach vyživovacej povinnosti medzi manželmi a bývalými manželmi je upravená v článku 3 nariadenia o výživnom. Uvedené ustanovenie upravuje nielen medzinárodnú právomoc ale zároveň aj miestnu príslušnosť súdov členských štátov Európskej únie.⁶⁵

Kritéria medzinárodnej právomoci podľa tohto ustanovenia sú nastavené tak, že zvyhodňujú oprávneného⁶⁶ z vyživovacej povinnosti, ktorý je považovaný za slabšiu stranu a to tým spôsobom, že v prípade, **že oprávnený z vyživovacej povinnosti koná ako navrhovateľ**, môže podať návrh na základe rôznych kritérií buď na súde podľa miesta obvyklého pobytu⁶⁷ odporcu (čl. 3 písm. a) nariadenia o výživnom) alebo na súde podľa

⁶⁴ BURDOVÁ, K.: Vyživovacia povinnosť. In: LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. Vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, s. 369.

⁶⁵ Rozsudok Súdneho Dvora z 18. decembra 2014 v spojených veciach C-400/30 a C-408/13, Sophia Maria Nicole Sanders proti Davidovi Verhaegenovi, ECLI:EU:C:2014:2461, bod 30.

⁶⁶ Z rozsudku SD EÚ vo veci WV vyplýva, že právomoci súdu podľa miesta obvyklého pobytu oprávneného sa môže dovolávať nielen fyzická osoba, ktorá má nárok na výživné, ale aj verejný orgán, ktorý sa prostredníctvom regresnej žaloby domáha vrátenia súm vyplatených oprávnenému na výživné, do ktorého práv tento orgán vstúpil vo vzťahu k osobe s vyživovacou povinnosťou. Rozsudok Súdneho Dvora zo 17. septembra 2020 vo veci C-540/19, WV proti Landkreis Harburg, ECLI:EU:C:2020:732.

⁶⁷ Pri posudzovaní pojmu obvyklý pobyt odporcu alebo oprávneného v kontexte vyživovacej povinnosti medzi manželmi a bývalými manželmi je potrebné reflektovať rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 54. V súčasnosti sa SD EÚ zaoberá prejudiciálnou otázkou, ako má byť vykladaný pojem „obvyklý pobyt“ použitý v článku 3 nariadenia č. 2201/2003 a v článku 3 nariadenia č. 4/2009, pokiaľ sú manželia zmluvnými zamestnancami Únie, ktorí plnia úlohy v treťom štáte, v ktorom im je priznané postavenie diplomatických zástupcov. K tomu pozri bližšie stanovisko generálneho advokáta Macieje Spunara prednesené 24. februára 2022 vo veci C-501/20, MPA proti LCDNMT, ECLI:EU:C:2022:138 bod 30.

miesta obvyklého pobytu oprávneného (podľa čl. 3 písm. b) nariadenia o výživnom).⁶⁸ Medzinárodnú právomoc majú po pri uvedených súdoch aj súdy členského štátu, ktorý má podľa lex fori právomoc konať o osobnom stave (a táto právomoc nie je založená výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov), ak vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti je spojená s týmto konaním.⁶⁹

Aplikácia kritérií medzinárodnej právomoci podľa nariadenia o výživnom nie je podmienená tým, aby mal odporca obvyklý pobyt v niektorom z členských štátov Európskej únie, vďaka čomu oprávnený z vyživovacej povinnosti s obvyklým pobytom v EÚ nie je nútený uplatňovať nárok na výživné mimo Európskej únie.⁷⁰

Ak je oprávnený z vyživovacej povinnosti v procesnom postavení odporcu, nariadenie o výživnom ho chráni tým, že povinný z vyživovacej povinnosti, ak koná ako navrhovateľ, môže podať svoj návrh len na súde členského štátu obvyklého pobytu oprávneného (čl. 3 písm. a) nariadenia o výživnom), ktorý je zároveň súdom štátu obvyklého pobytu odporcu (čl. 3 písm. b) nariadenia o výživnom).

Ustanovenie čl. 8 nariadenia o výživnom zároveň stanovuje, že ak sa rozhodnutie o výživnom vydalo v členskom štáte, v ktorom má oprávnený obvyklý pobyt, povinný nemôže začať konanie s cieľom zmeny tohto rozhodnutia alebo získania nového rozhodnutia na súdoch iného členského štátu, pokiaľ má oprávnený naďalej obvyklý pobyt v štáte, v ktorom bolo vydané pôvodné rozhodnutie. Výnimky z toho pravidla sú stanovené v čl. 8 ods. 2 nariadenia o výživnom.

⁶⁸ Rozsudok Súdneho Dvora zo 17. septembra 2020 vo veci C-540/19, WV proti Landkreis Harburg zo 17. septembra 2020, ECLI:EU:C:2020:732, bod 30.

⁶⁹ S ohľadom na ustanovenie § 166 CSP, nie je toto kritérium medzinárodnej právomoci v prípade vyživovacej povinnosti medzi manželmi alebo bývalými manželmi na Slovensku uplatniteľné.

⁷⁰ Rozsudok Súdneho Dvora zo 17. septembra 2020 vo veci C-540/19, WV proti Landkreis Harburg zo 17. septembra 2020, ECLI:EU:C:2020:732, bod 35.

Príklad:

V konaní o určenie manželského výživného sa manželka podaným návrhom domáhala, aby súd uložil manželovi povinnosť prispievať na jej výživu sumou 150 eur mesačne. Návrh odôvodnila tým, že obaja manželia žili do roku 2015 v spoločnej domácnosti na Slovensku. V roku 2015 začal manžel pracovať v Taliansku. Od roku 2019 vzťahy manželov ochladli a manžel dochádza na Slovensko zriedkavejšie a od januára 2020 si voči manželke vôbec neplní vyživovaciú povinnosť. Prispieva len na výživu maloletým deťom. Jediným príjmom manželky a detí je v súčasnosti rodičovský príspevok a výživné pre maloleté deti.

Manželka ako oprávnená sa môže rozhodnúť, či podá návrh na slovenský súd, ktorý je súdom obvyklého pobytu oprávneného alebo na nemecký súd v mieste obvyklého pobytu odporcu. Ak by slovenský súd uložil manželovi prispievať na výživu manželky a neskôr by manžel žiadal v dôsledku podstatnej zmeny pomerov zrušenie vyživovacej povinnosti, medzinárodná právomoc by bola daná len slovenskému súdu v mieste obvyklého pobytu manželky, pretože tento súd by bol súdom obvyklého pobytu oprávneného a aj odporcu. Právomoc nemeckých súdov na konanie o zrušenie vyživovacej povinnosti by bolo možné založiť výlučne dohodou manželov (čl. 4 ods. 1 nariadenia o výživnom) alebo tým, že by sa manželka zúčastnila konania, ktoré by v Nemecku inicioval manžel a nenamietla by absenciu právomoci nemeckého súdu (čl. 5).

Medzinárodná právomoc súdov členských štátov môže byť založená aj písomnou dohodou manželov alebo bývalých manželov v zmysle čl. 4 nariadenia o vyživovacej povinnosti. Podmienkou pre uzavretie takejto dohody nie je obvyklý pobyt niektorého z manželov alebo bývalých manželov v niektorom z členských štátoch Európskej únie. Voľba súdu nie je neobmedzená. Dohodou manželov alebo bývalých manželov je možné

založiť medzinárodnú právomoc len **súdu toho členského štátu**, v ktorom má v čase uzavretia dohody o voľbe súdu alebo v čase začatia konania

- niektorý z účastníkov obvyklý pobyt, alebo
- ktorého štátnym príslušníkom je niektorý z účastníkov, alebo
- ktorý má právomoc konať o ich spore v manželskej veci, alebo
- ktorý bol aspoň jeden rok členským štátom posledného spoločného obvyklého pobytu manželov.

Táto právna úprava sa odlišuje od úpravy v nariadení Brusel I, ktoré umožňovalo manželom alebo bývalým manželom, z ktorých mal aspoň jeden bydlisko v niektorom z členských štátov Európskej únie, neobmedzenú voľbu súdu členského štátu EÚ.

Článok 5 nariadenia o výživnom umožňuje, bez ohľadu na bydlisko odporcu, založiť medzinárodnú právomoc súdu členského štátu vtedy, keď sa **žalovaný zúčastní konania** okrem prípadu, že sa odporca zúčastní konania len aby namietol absenciu právomoci. Je zaujímavé, že nariadenie o výživnom, na rozdiel od nariadenia Brusel Ia neukladá súdu členského štátu povinnosť poučiť odporcu, ak je ním slabšia strana, o právnych následkoch jeho účasti v konaní.

V prípade, že súd žiadneho členského štátu Európskej únie nemá právomoc podľa nariadenia o výživnom a ani súd nečlenského štátu, ktorý je zmluvným štátom Lugánskeho dohovoru nemá medzinárodnú právomoc podľa dohovoru, právomoc majú súdy členského štátu **spoločnej štátnej príslušnosti manželov alebo bývalých manželov**.

Vo výnimočných prípadoch, ak právomoc podľa ustanovení nariadenia o výživnom nemá žiaden súd členského štátu, môžu si medzinárodnú právomoc založiť súdy členského štátu, s ktorým má spor dostatočnú väzbu, ak sa konanie nemôže účinne

začať alebo uskutočniť v treťom štáte, s ktorým má spor úzku väzbu (*forumnecessitatis*). Príklady takýchto situácií sú uvedené v odôvodnení nariadenia o výživnom, ktoré uvádza, že „takýto výnimočný prípad môže nastať, keď sa konanie v dotknutom treťom štáte ukáže ako nemožné (napríklad z dôvodu občianskej vojny), alebo keď od navrhovateľa nemožno rozumne očakávať, že v tom štáte začne alebo bude viesť konanie.“ Toto ustanovenie bolo využité nemeckým súdom na založenie medzinárodnej právomoci na konanie o zmene nemeckého rozhodnutia o výživnom z dôvodu, že procesné predpisy práva štátu pobytu navrhovateľa priznávali výlučnú právomoc na konanie o zmene rozhodnutia o výživnom súdom štátu, v ktorom bolo vydané pôvodne rozhodnutie.⁷¹

3.2 Určovanie rozhodného práva

Čl. 15 nariadenia o výživnom odkazuje na Haagsky protokol o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť.⁷²

Vyživovacia povinnosť medzi manželmi a bývalými manželmi sa spravuje právom štátu obvyklého pobytu oprávneného (čl. 3). Odkaz kolíznych noriem Haagskeho protokolu je potrebné v zmysle čl. 12 Haagskeho protokolu chápať len ako odkaz na hmotnoprávne ustanovenia rozhodného práva. Zmena obvyklého pobytu oprávneného nemá vplyv na nároky, ktoré vznikli pred zmenou obvyklého pobytu, tieto sa budú spravovať právom štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu oprávneného.

⁷¹ VON HEIN, J. – DITTMERS, H.: Germany. In: BEAUMONT, P. – DANOV, M. – TRIMMING, K.- YÜKSEL, B.: Cross-Border Litigation in Europe. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017, s. 163.

⁷² Haagsky protokol o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť podobne ako Haagsky dohovor o vymáhaní výživného na deti a ostatných členov rodiny a tiež Lugánsky dohovor sú uzavreté EÚ za členské štáty. Bližšie k tomu pozri: LYSINA, P.: Medzinárodné zmluvy uzavierané Európskou úniou – miesto v systéme práva Európskej únie a ich záväznosť pre členské štáty. In: Liber Amicorum Ján Klučka : Pocta profesorovi Jánovi Klučkovi k 70. narodeninám. - : 1. vyd. ISBN 978-80-574-0030-1. - Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021. - s. 301-324.

Túto všeobecnú kolíznoprávnu úpravu (čl. 3) dopĺňa Haagsky protokol o osobitný druh únikovej klauzuly, ktorá je uplatniteľná výlučne v prípade vyživovacej povinnosti medzi manželmi a bývalými manželmi (čl. 5). Túto únikovú klauzulu konajúcisúd neaplikuje ex offio (ako býva štandardne zvykom), ale len na návrh niektorého účastníka a jej aplikáciu umožňuje namiesto práva štátu obvyklého pobytu oprávneného aplikovať právo štátu, s ktorým má manželstvo užšiu väzbu, napr. právo štátu posledného obvyklého pobytu manželov. Haagsky protokol neupravuje otázku dokedy a akým spôsobom sa je potrebné aplikácie tejto účinkovej klauzuly dovolať a táto otázka nie je v súčasnosti posudzovaná jednotne v členských štátoch EÚ.

Haagsky protokol tiež umožňuje manželom alebo bývalým manželom **voľbu lex fori pre konkrétne konanie** a to spôsobom stanoveným v čl. 7 ods. 2 haagskeho protokolu a tiež **obmedzenú voľbu práva** (čl. 8 haagskeho protokolu), ktorú môžu oprávnený a povinný realizovať kedykoľvek. Možnosť voľby práva je obmedzená na:

- právny poriadok štátu, ktorého príslušníkom je niektorý z manželov alebo bývalých manželov v čase voľby práva;
- právny poriadok štátu, v ktorom je obvyklý pobyt niektorého z manželov alebo bývalých manželov v čase voľby práva;
- právo štátu, ktorým sa spravuje majetkový režim manželov, alebo právo, ktoré sa na ich majetkový režim uplatnilo;
- právo zvolené manželmi ako rozhodné pre ich rozvod alebo rozluku alebo právo, ktoré sa na ich rozvod alebo rozluku skutočne uplatnilo.

Nariadenie aj v prípade takto obmedzenej voľby práva obsahuje ďalšie nástroje ochrany oprávneného z vyživovacej povinnosti. Konkrétne: z rozsahu pôsobnosti zvoleného právneho poriadku je vyňatá otázka, či sa oprávnený môže vzdať svojho

práva na výživné. Táto otázka sa spravuje právom štátu obvyklého pobytu oprávneného v čase voľby (v čl. 8 ods. 3 nariadenia o výživnom). Voľba práva sa neuplatní voči oprávnenému manželovi alebo bývalému manželovi, ktorý je osobou mladšou ako 18 rokov alebo dospelou osobou, ktorá v dôsledku zmenej alebo nedostatočnej osobnej spôsobilosti nie je schopná chrániť svoje záujmy (čl. 8 ods. 4). Zvolený právny poriadok sa neuplatní, ak v čase voľby manželia alebo bývalí manželia neboli úplne informovaní a neboli si vedomí dôsledkov svojej voľby alebo ak by uplatnenie zvoleného práva viedlo k zjavne nespravodlivým výsledkom (čl. 8 ods. 5 nariadenia o výživnom).

Rozsah pôsobnosti rozhodného práva určeného na základe čl. 3, 5 alebo zvoleného manželmi podľa článku 7 alebo 8 pokrýva otázky demonštratívne vymedzené v čl. 11 Haagskeho protokolu. Toto ustanovenie je doplnené o priamu hmotnoprávnu normu v čl. 14 Haagskeho protokolu, ktorá stanovuje, že ukladá súdom povinnosť, bez ohľadu na rozhodné právo, zohľadňovať pri určení výšky výživného potreby oprávneného a možnosti povinného a akékoľvek náhrady priznané oprávnenému namiesto pravidelných platieb výživného.

Haagsky protokol sa neuplatní na posúdenie otázky existencie platného manželstva, ktorá je v prípade vyživovacej povinnosti medzi manželmi otázkou prejudiciálnou a tento právny predpis neupravuje ani spôsob, akým má byť táto prejudiciálna otázka posúdená. Výkladová správa k protokolu z 23. novembra 2007 o práve rozhodnom pre vyživovaciu povinnosť nezáväzne odporúča nesamostatné nadviazanie tejto otázky, teda posúdenie existencie manželstva na základe kolíznych noriem právneho poriadku, ktorým sa spravuje vyživovacia povinnosť.⁷³

Riešenie tejto otázky neponúka ani ZMPS, v slovenskej teórii „v súčasnosti skôr prevláda názor, že na riešenie predbežných

⁷³ BONOMI, A.: Výkladová správa k protokolu z 23. novembra 2007 o práve rozhodnom pre vyživovaciu povinnosť, s. 24.

otázok sa majú v záujme vnútroštátnej konzistencie rozhodovania spravidla použiť normy *lex fori* (tzv. samostatné nadviazanie) a iba výnimočne a odôvodnene kolízne normy *lex causae* (tzv. nesamostatné nadviazanie).“⁷⁴

Príklad:

Manželia, slovenskí štátni príslušníci žili od roku 2015 do roku 2020 v spoločnej domácnosti v Bratislave. V roku 2021 bolo manželstvo manželov rozvedené slovenským súdom. V roku 2021 sa bývalá manželka presťahovala do Švajčiarska a v roku 2022 podala na Slovensku návrh na určenie výživného pre bývalú manželku. Svoje nároky opiera o ustanovenia švajčiarskeho právneho poriadku. Slovenský súd v mieste obvyklého pobytu odporcu má medzinárodnú právomoc podľa čl. 3 písm. a) nariadenia o výživnom. Rozhodným je právo švajčiarske podľa článku 3 Haagskeho protokolu o rozhodnom práve pre vyživováciu povinnosť, ak sa manžel nedovolá aplikácie práva štátu, s ktorým má manželstvo užšiu väzbu (čl. 5 Haagskeho protokolu).

3.3 Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí vo veciach vyživovacej povinnosti medzi manželmi alebo bývalými manželmi

Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí vo veciach vyživovacej povinnosti medzi manželmi a bývalými manželmi je upravené v ZMPS, ktoré pre túto kategóriu cudzích rozhodnutí nevytvára, v porovnaní s inými cudzími rozhodnutiami vo veciach majetkovej povahy, osobitný režim. Cudzie rozhodnutie sa tak uznáva bez potreby osobitného konania (§ 67 ods. 3 ZMPS), ak uznaniu nebránia prekážky stanovené v § 63 ZMPS.

Dvojstranné zmluvy o právnej pomoci, ktorými je Slovenská republika viazaná, sa uplatnia prednostne pred ZMPS v prípade, že cudzie rozhodnutie bolo vydané orgánom druhého zmluv-

⁷⁴ CSACH, K. – GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. – JÚDOVÁ, E.: Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 102.

ného štátu a medzinárodná zmluva stanovuje podmienky uznania alebo spôsob uznania cudzích rozhodnutí odlišne.

Z Haagskych dohovorov je uznanie cudzích rozhodnutí vo veciach vyživovacej povinnosti medzi manželmi alebo bývalými manželmi upravené v Haagskom dohovore o uznaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti (vyhl. č. 932/1976 Zb.), ktorý upravuje len podmienky uznania cudzieho rozhodnutia a spôsob uznania cudzieho rozhodnutia sa spravuje ZMPS. Tento dohovor je s ohľadom na prijatie Haagskeho dohovoru o vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z roku 2007 relevantný v prípade uznania cudzích rozhodnutí vo veciach vyživovacej povinnosti medzi manželmi len vo vzťahu k cudzím rozhodnutiam z tých štátov, ktoré nie sú viazané Haagskym dohovorom z roku 2007 ako napr. Austrália, Andorra alebo Dánsko. Avšak je potrebné upozorniť, že Haagsky dohovor z roku 2007 sa nevzťahuje na vyživovaciu povinnosť medzi bývalými manželmi.⁷⁵

Úpravu uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí v týchto veciach obsahuje aj Lugánsky dohovor, ktorý na rozdiel od ostatných prameňov práva vyžaduje obligatórne konanie o exekvutúr. Ako uvádza Haťapka, tento dohovor dáva v čl. 67 ods. 5 možnosť navrhovateľovi vybrať si medzi procesným postupom uznania podľa Lugánskeho dohovoru alebo podľa špecifického dohovoru.⁷⁶

Vo vzájomných vzťahoch medzi členskými štátmi Európskej únie sa uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí spravuje nariadením o výživnom, ktoré stanovuje uznanie ex lege bez možnosti namietat' ich uznanie a výkon bez potreby vyhlásenia vykonateľnosti.

⁷⁵ V zmysle čl. 2 ods. 3 Haagskeho dohovoru zmluvný štát môže vyhlásiť, že rozširuje uplatňovanie tohto dohovoru aj na vyživovaciu povinnosť medzi bývalými manželmi, avšak z takéhoto vyhlásenia vyplývajú záväzky medzi dvoma zmluvnými stranami, len vtedy ak sa ich vyhlásenia týkajú rovnakých vyživovacích povinností.

⁷⁶ HAŤAPKA, M.: Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon). In: Justičná revue, roč. 67, č. 3/2015, s. 309.

Zoznam použitej literatúry:

BONOMI, A.: Výkladová správa k protokolu z 23. novembra 2007 o práve rozhodnom pre vyživovaciu povinnosť. Haag : Stála kancelária Haagskej konferencie, 2013. CSACH, K. – GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, Ľ. – JÚDOVÁ, E.: Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vydanie. Bratislava: WoltersKluwer, 2018, ISBN 978-80-8168-782-2; HAŤAPKA, M.: Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon). In: Justičná revue, roč. 67, č. 3/2015, s. 279-315; LYSINA, P.: Medzinárodné zmluvy uzavierané Európskou úniou – miesto v systéme práva Európskej únie a ich záväznosť pre členské štáty. In: LiberAmicorum Ján Klučka : Pocta profesorovi Jánovi Klučkovi k 70. narodeninám. - : 1. vyd. ISBN 978-80-574-0030-1. - Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021. - s. 301-324; LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. Vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, ISBN 978-80-7400-415-5; BEAUMONT, P. – DANOV, M. – TRIMMINGS, K.- YÜKSEL, B.: Cross-BorderLitigation in Europe. Oxford and Portland, Oregon: HartPublishing, 2017, ISBN978-1-78225-676-2.

4 Rozvod manželstva v prípadoch s cudzím prvkom

Rozvod manželstva ako formu zániku manželstva za života oboch manželov s účinkami *ex nunc*,⁷⁷ v súčasnosti pripúšťajú právne poriadky všetkých európskych štátov vrátane Malty (od roku 2011) s výnimkou Vatikánu.

Dôvody rozvodu manželstva sú v právnych poriadkoch upravené odlišne. Právna úprava je v niektorých štátoch (napr. Slovensko alebo Česká republika) založená na jedinom dôvode, ktorým je kvalifikovaný rozvrat manželstva (§ 755 ods. 1 českého ObčZ, § 23 ods. 1 zákona o rodine.) Iné právne poriadky stanovujú viaceré dôvody rozvodu, v niektorých prípadoch aj vrátane princípu viny. V novších právnych úpravách niektorých štátov sa objavuje aj rozvod manželstva na základe dohody manželov.⁷⁸

Niektoré európske štáty medzi podmienky rozvodu manželstva ešte stále zaraďujú aj rozluku manželstva.⁷⁹

Práve táto odlišnosť hmotnoprávných úprav rozvodu manželstva v jednotlivých štátoch je dôvodom, prečo v tejto oblasti nezriedka dochádza k tzv. forumshopping.⁸⁰

Vo väčšine európskych právnych poriadkov rozhoduje o rozvode manželstva súd, ale v niektorých môže byť manželstvo rozvedené aj správnym orgánom (tzv. administratívny rozvod manželstva), ktorý len berie na vedomie zhodnú vôľu manželov o tom, že manželstvo má byť rozvedené.⁸¹ V právnych poriadkoch nie-

⁷⁷ PAVELKOVÁ, B.: § 22 [Zrušenie manželstva za života oboch manželov]. In: PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 93.

⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, M. - KRÁLIČKOVÁ, Z. – WESTPHALOVÁ, L. a kol.: Rodinné právo. 1. vydání. Praha: C.H.BECK, 2015, ISBN 978-80-7400-552-7, s 86.

⁷⁹ K tomu pozri napr. SISÁK, Ľ.: Rozluka pred rozvodom a otázky všeobecnej časti medzinárodného práva súkromného na príklade prejudiciálneho konania vo veci C-249/19. In: Právník, roč. 159, č. 11/2020, s. 833-868.

⁸⁰ PAUKNEROVÁ, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-504-6, s. 136.

⁸¹ ŠMÍD, O. – ŠINOVÁ, R. a kol.: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, s. 61.

ktorých štátov sa objavujú aj mimosúdne (súkromné) rozvody ako je napr. talaq⁸² v islamskom práve alebo get⁸³ podľa židovského práva.

Podobne ako sa odlišuje hmotnoprávna úprava rozvodu manželstva, líši sa aj vnútroštátna úprava rozvodu manželstva normami medzinárodného práva súkromného európskych štátov. Napríklad len výnimočne štáty umožňujú voľbu súdu na konanie vo veciach rozvodu manželstva (napr. Španielsko), viaceré právne poriadky priznávajú právomoc na konanie o rozvode manželstva domácim súdom v prípade že obaja manželia alebo aspoň jeden z nich má bydlisko, obvyklý pobyt alebo domicil na území daného štátu, iné štáty priznávajú právomoc vlastným súdom aj v prípade, že jeden z manželov alebo obaja sú alebo boli štátnymi príslušníkmi daného štátu a to bez ohľadu na ich pobyt.⁸⁴

Z hľadiska kolíznoprávnej úpravy sú využívanými kritériami lex fori (napr. štáty angloamerického právneho systému alebo škandinávske krajiny), spoločná štátna príslušnosť manželov alebo právo štátu, kde majú manželia spoločný obvyklý pobyt a pod.⁸⁵

K zjednocovaniu noriem medzinárodného práva súkromného na bilaterálnej úrovni prispeli medzinárodné zmluvy, ktoré medzi sebou

⁸² BEZOUŠKOVÁ, L.: Islámské rodinné právo se zameraním na právo manželské. Praha: Leges, 2013. Alebo tiež OSINA, P.: Rozvod manželství v islámském právu. In: ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Pocta Milaně Hrušákové. 1. vydání. Praha: C.H.BECK, 2022, s. 207-216.

⁸³ Slivka uvádza: „Rozvedenie manželstva spočívalo v prečítaní rozvodového listu (get) manželom, a to buď osobne alebo prostredníctvom zástupcu.“ In: SLIVKA a kol.: Židovská kultúra v multikultúrnej edukácii. s. 111.

⁸⁴ COESTER-WALTJEN, D.: Divorce and personal separation. In: BASEDOW, J. – RÜHL, G. – FERRARI, F. – ASENSIO, P.M.: Encyclopedia of Private International Law. Volume 1, Cheltenham UK, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2017, ISBN 978-78254-722-8. s. 546.

⁸⁵ COESTER-WALTJEN, D.: Divorce and personal separation. In: BASEDOW, J. – RÜHL, G. – FERRARI, F. – ASENSIO, P.M.: Encyclopedia of Private International Law. Volume 1, Cheltenham UK, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2017, ISBN 978-78254-722-8. s. 546.

uzatvárali napr. bývalé socialistické krajiny. Haagska konferencia medzinárodného práva sa zjednocovaniu noriem medzinárodného práva súkromného v tejto oblasti venovala už v začiatkoch svojej činnosti. Z historického hľadiska je možné spomenúť Haagsky dohovor z roku 1902, ktorý upravoval medzinárodnú právomoc a rozhodné právo vo veciach rozvodu manželstva. Z moderných medzinárodných zmlúv uzavretých na pôde Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného je to Haagsky dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spolužitia z roku 1976, ktorým je viazaná aj Slovenská republika a ktorý upravuje uznávanie cudzích rozhodnutí vo veciach rozvodu a rozluky manželstva a medzinárodnú litispendenciu.

Unifikačnú činnosť v tejto oblasti vyvíja aj Medzinárodná komisia pre osobný stav (ICC), Slovenská republika však nie je členom tejto medzinárodnej organizácie a dohovory prijaté na jej pôde nie sú prameňom slovenského medzinárodného práva súkromného.

Aj členské štáty Európskej únie unifikovali normy medzinárodného práva súkromného v tejto oblasti. Už v roku 1998 členské štáty ES pripravili dohovor, ktorý unifikoval pravidlá medzinárodnej právomoci a uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí aj vo veciach rozvodu manželstva. Tento Bruselský dohovor o súdnej právomoci a uznávaní a výkone cudzích rozhodnutí v manželských veciach však nikdy nevstúpil do platnosti a bol priamo transformovaný do podoby nariadenia Brusel II.⁸⁶

Nariadenie Brusel II⁸⁷ bolo viackrát revidované, právna úprava medzinárodnej právomoci a uznávania cudzích rozhod-

⁸⁶ K dôvodom pozri bližšie napr. PAUKNEROVÁ, M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-504-6, s. 130.

⁸⁷ Nariadenie (ES) č. 1347/2000 z 29. mája 2000 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom manželov. Úradný vestník L 16, 30.06.2000 s.0019-0036. Toto nariadenie sa na Slovensku uplatňovalo od 1. mája 2004 a to v zmysle čl. 2 Aktu o podmienkach pristúpenia Českej republiky, Estónskej republiky, Cyperskej republiky, Lotyšskej republiky, Litovskej republiky, Maďarskej republiky, Maltskej republiky, Poľskej republiky, Slovinskej republiky a Slovenskej republiky a o úpravách zmlúv, na ktorých je založená Európska únia (Ú.v. EÚ L 236, 2003, s. 33).

nutí vo veciach rozvodu manželstva sa však významnejšie nemenila ani prijatím nariadenia Brusel IIa⁸⁸ a ani prijatím nariadenia Brusel IIb.⁸⁹

Jeden z pokusov o revíziu nariadenia Brusel IIa nebol úplne úspešný. V júli 2006 Komisia predstavila návrh nariadenia, ktorým malo byť nariadenie Brusel IIa doplnené o úpravu rozhodného práva vo veciach rozvodu a rozluky manželstva (návrh obsahoval napr. aj kolíznoprávne obmedzenú voľbu práva pre rozvod a rozluku) a tiež možnosť obmedzenej voľby súdu v manželských veciach (prorogácia právomoci). Navrhovaná právna úprava nebola prijateľná pre niektoré členské štáty (napr. aj Švédsko) a nebolo možné dosiahnuť jednomyselný súhlas všetkých členských štátov, ktorý je vyžadovaný pre prijatie opatrenia v rodinných veciach postupom podľa článku 81 ods. 3 ZFEU. Preto bol na prijatie nariadenia Rím III.⁹⁰, ktoré unifikuje kolízne normy vo veciach rozvodu a rozluky manželstva, využitý mechanizmus posilnenej spolupráce. Nariadenie Rím III tak zaväzuje len tie členské štáty, ktoré sa na posilnenej spolupráci podieľajú. Týmito štátmi sú k 1. 5. 2022 Belgicko, Bulharsko, Nemecko, Estónsko, Grécko, Španielsko, Francúzsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Rakúsko, Portugalsko, Rumunsko a Slovinsko. Nie je vylúčené, že v budúcnosti ďalšie členské štáty zmenia postoj k nariadeniu Rím III a počet zúčastnených členských štátov sa bude zvyšovať.

⁸⁸ Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, OJ L 388, 23.12.2003, p. 1-29.

⁸⁹ Nariadenie Rady (EÚ) 2019/1111 z 25. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí. OJ L 178, 2.7.2019, p. 1-115.

⁹⁰ Nariadenie Rady (EÚ) č. 1259/2010 z 20. decembra 2010, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku. Ú. V. EÚ L 343, 29.12.2010, s. 10-16.

4.1 Pramene slovenského medzinárodného práva súkromného a otázka ich aplikačných stretov

4.1.1 Pramene upravujúce medzinárodnú právomoc slovenských súdov na konanie vo veciach rozvodu manželstva

Pramene slovenského medzinárodného práva súkromného upravujúce **medzinárodnú právomoc** na konanie vo veciach rozvodu manželstva sú:

- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (Nariadenie Brusel IIa),

- Nariadenie Rady (EÚ) 2019/1111 z 29. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí. (**Nariadenie Brusel IIb**),

- Dvojstranné medzinárodné zmluvy napr. Zmluva medzi ČSSR a MĽR o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (ozn. č. 63/1990 Zb); Zmluva medzi ČSSR a MĽR o poskytovaní právnej pomoci a o právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhl. č. 106/1978 Zb.); Zmluva medzi ČSSR a PĽR o právnej pomoci o úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných, pracovných a trestných (Varšava, 21. 12. 1987, vyhl. č. 42/1989 Zb.)⁹¹;;

- ZMPS - § 38

Aplikačný vzťah noriem upravujúcich medzinárodnú právomoc na konanie vo veciach rozvodu manželstva, ktoré sú upravené **nariadeniami Brusel IIa a Brusel IIb** upravuje čl. 100 ods.

⁹¹ K právnej úprave v dvojstranných medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná pozri bližšie LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2 vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, s. 342 -343.

1 Nariadenia Brusel IIb, ktorý stanovuje „toto nariadenie sa vzťahuje len na konania začaté, na verejné listiny úradne vyhotovené alebo zaregistrované a na dohody zaregistrované **1. augusta 2022** alebo po tomto dni.“

Slovenské súdy teda budú aplikovať normy upravujúce medzinárodnú právomoc na konanie vo veciach rozvodu manželstva podľa nariadenia Brusel IIa len v prípade, že konanie začalo najneskôr 31. júla 2022. Ak konanie začne 1. augusta 2022 alebo neskôr, uplatnia sa ustanovenia nariadenia Brusel IIb. Obe nariadenia obsahujú úpravu otázky, kedy sa konanie na súde považuje za začaté na účely týchto nariadení (čl. 17 nariadenia Brusel IIb/čl. 16 nariadenia Brusel IIa).

Aplikačný vzťah nariadenia Brusel IIa/IIb a **dvojstranných medzinárodných zmlúv uzavretých medzi členskými štátmi EÚ** je upravený v čl. 94 ods. 1 nariadenia Brusel IIb/čl. 59 ods. 1 nariadenia Brusel IIa, z ktorého vyplýva aplikačná prednosť pravidiel upravujúcich medzinárodnú právomoc podľa nariadenia Brusel IIb/IIa pred normami upravujúcimi medzinárodnú právomoc, ktoré sú unifikované v dvojstrannej medzinárodnej zmluve uzavretej medzi členskými štátmi Európskej únie.

Napr. Manželia, obaja maďarskí štátni príslušníci majú obvyklý pobyt na Slovensku. Dňa 1.2.2023 podá manžel na Slovensku návrh na rozvod manželstva. Aj napriek tomu, že Slovenská republika a Maďarsko sú viazané zmluvou medzi ČSSR a Maďarskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprav právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach, ktorá v čl. 28 ods. 2 upravuje medzinárodnú právomoc súdov zmluvných štátov na konanie o rozvode manželstva, toto ustanovenie sa s ohľadom na čl. 100 ods. 1 nariadenia Brusel IIb nepoužije, ale slovenský súd posúdi medzinárodnú právomoc na konanie podľa nariadenia Brusel IIb.

Dvojstranné medzinárodné zmluvy uzavreté s tretím štátmi

majú aplikačnú prednosť pred nariadením Brusel IIa, ako upozorňuje Haťapka, táto prednosť nevyplýva z textu nariadenia ale z ustanovenia čl. 351 ZFEÚ a judikatúry k nemu.⁹²

Napr. Manželia, obaja ukrajinskí štátni príslušníci majú obvyklý pobyt na Slovensku. Dňa 1.2.2023 podá manžel na Slovensku návrh na rozvod manželstva. Slovenská republika a Ukrajina sú viazané Zmluvou medzi ČSSR a ZSSR o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhl. MZV č. 95/1983 Zb. zo 16.05.1983), ktorá v čl. 27 ods. 1 upravuje medzinárodnú právomoc súdov zmluvných štátov na konanie vo veciach rozvodu manželstva v prípade, že manželia majú spoločnú štátnu príslušnosť jednej zmluvnej strany a bydlisko na území druhej zmluvnej strany. S ohľadom na aplikačnú prednosť bilaterálnej medzinárodnej zmluvy uzavretej s tretím štátom pred nariadením Brusel IIb, bude slovenský súd posudzovať medzinárodnú právomoc na konanie o podanom návrhu na základe uvedenej medzinárodnej zmluvy a ustanovenia nariadenia Brusel IIb, ktoré upravujú medzinárodnú právomoc, sa nepoužijú.

Aplikačný vzťah ZMPS a bilaterálnej medzinárodnej zmluvy vymedzuje ustanovenie § 2 ZMPS, ktorý stanovuje, že ustanovenia ZMPS sa použijú len pokiaľ medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná nestanovuje inak. Aplikačná prednosť nariadenia Brusel IIa/nariadenia Brusel IIb pred ZMPS vyplýva z princípu priameho účinku a princípu prednosti.⁹³ Z uvedených pravidiel vyplýva, že priestor pred aplikáciu § 38 ZMPS bude daný len v tom prípade, ak sú splnené podmienky podľa čl. 6 a 7 nariadenia Brusel IIa/čl. 6 nariadenia Brusel IIb.

⁹² LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, ISBN 978-80.89603, s. 343.

⁹³ LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, ISBN 978-80.89603, s. 343.

Napr: Manželmi sú štátna príslušníčka Slovenskej republiky a štátny príslušník Kanady, ktorí majú obvyklý pobyt v Kanade. Manželstvo bolo uzavreté na Slovensku, ale manželia nikdy nemali spoločný obvyklý pobyt v žiadnom členskom štáte EÚ. Dňa 1.2.2023 podá manželka na Slovensku návrh na rozvod manželstva. Keďže Slovenská republika a Kanada nie sú viazané medzinárodnou zmluvou, ktorá by upravovala medzinárodnú právomoc na konanie vo veciach rozvodu manželstva, bude slovenský súd na posúdenie medzinárodnej právomoci aplikovať nariadenie Brusel IIb. V tomto prípade ani slovenské súdy a ani žiadne súdy iného členského štátu nemajú právomoc podľa článku 3, 4 alebo 5, preto slovenský súd posúdi vlastnú medzinárodnú právomoc podľa § 38 ZMPS. V tomto prípade nebráni aplikácii § 38 ZMPS čl. 6 ods. 2 nariadenia Brusel IIb, keďže návrh smeruje voči manželovi, ktorý nemá obvyklý pobyt v inom členskom štáte EÚ a nie je ani štátnym príslušníkom iného členského štátu.

4.1.2 Pramene upravujúce medzinárodnú litispendenciu

Pramene slovenského medzinárodného práva súkromného upravujúce **medzinárodnú litispendenciu** sú:

- ZMPS – § 48a s účinnosťou od 1. júla 2022,
- Nariadenie Brusel IIa - čl. 19 ods. 1 a 3/ Nariadenia Brusel IIb – čl. 20 ods. 1,
- Dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia – čl. 12 ,
- dvojstranné medzinárodné zmluvy o právnej pomoci s Mongolskom, Kubou, Vietnamom a ZSSR.⁹⁴

Pre aplikačný vzťah nariadenia Brusel IIa a Nariadenia Brusel IIb platia ustanovenia uvedené vyššie. Ustanovenie čl. 19 ods. 1 a 3 nariadenia Brusel IIa/ čl. 20 ods. 1 nariadenia Brusel IIter sa

⁹⁴ LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, ISBN 978-80.89603, s. 98-100.

uplatnia v prípade, že na súde **jedného členského štátu Európskej únie** bol podaný návrh na rozvod, rozluku alebo anulovanie a súbežne bol podaný návrh na rozvod, rozluku alebo anulovanie manželstva **v inom členskom štáte**. SD EÚ v rozhodnutí vo veci A proti B⁹⁵ potvrdil, že sa síce vyžaduje totožnosť účastníkov konania ale nevyžaduje sa prísna totožnosť predmetu a dôvodov podaných návrhov a preto môže nastať situácia, ktorá sa označuje pojmom falošná litispendencia,⁹⁶ teda že prekážku začatej veci bude predstavovať konanie o rozluke, ktoré začalo na súde jedného členského štátu pre konanie o rozvode manželstva začaté na súde iného členského štátu.

Pre posúdenie aplikačného vzťah ustanovení upravujúcich prekážku litispendencie v nariadení Brusel IIa/Brusel IIb a Haagskeho dohovoru o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spolužitia je potrebné aplikovať čl. 60 nariadenia Brusel IIa/čl.95 nariadenia Brusel IIb z ktorého vyplýva, že nariadenie má vo vzťahoch medzi členskými štátmi aplikačnú prednosť v rozsahu otázok upravených nariadením pred Haagskym dohovorom. Toto ustanovenie však rieši len situáciu, keď konanie o rozvod manželstva začalo skôr na súde iného členského štátu a nedáva odpoveď na otázku, ako má slovenský súd postupovať v prípade, že konanie o rozvod manželstva začalo skôr na súde nečlenského štátu, ktorý je viazaný Haagskym dohovorom o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spolužitia.

Inými slovami, ak si slovenský súd založí medzinárodnú právomoc na konanie podľa nariadenia Brusel IIa/nariadenia Brusel IIb môže zohľadniť konanie, ktoré začalo skôr na súde tretieho nečlenského štátu a postupovať podľa Haagskeho dohovoru z roku 1996 (ak je tento tretí štát zmluvným štátom Haagskeho dohovoru) alebo § 48a ZMPS (ak je tento tretí štát nezmluvným

⁹⁵ Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) zo 6.10.2015 vo veci C-489/14 A proti B, ECLI:EU:C.2015:654, bod 33.

⁹⁶ PAUKNEROVÁ, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-504-6, s. 142.

štátom)? Časť autorov sa prikláňa k možnosti aplikácie národných predpisov upravujúcich medzinárodnú litispendenciu.⁹⁷

Podľa nášho názoru možnosť takéhoto postupu nie je jednoznačná. SD EÚ v prípade Owusu v kontexte forumnonconveniens konštatoval, že Bruselskému dohovoru z roku 1968 odporuje, ak súd zmluvného štátu odmietne výkon svojej právomoci, ktorá mu vyplýva z článku 2 Bruselského dohovoru z roku 1968 z dôvodu, že súd nezmluvného štátu je súdom vhodnejším na konanie v predmetnom spore, aj keď neprichádza do úvahy súdna právomoc iného zmluvného štátu alebo keď tento spor nemá žiadnu spojitosť s iným zmluvným štátom.⁹⁸ Na možnosť rozšírenia týchto záverov aj na nariadenie Brusel IIa/IIb nie je v odbornej literatúre jednotný názor a objavujú sa tak argumenty zástancov ako aj odporcov tejto možnosti.⁹⁹ Ak by toto rozšírenie možné bolo, pre aplikáciu nariadenia Brusel IIb by to znamenalo nemožnosť aplikovať vnútroštátne pravidlá (§ 48a ZMPS) umožňujúce odmietnuť vykonávať právomoc, ktorá slovenskému súdu vyplýva z nariadenia Brusel IIba/nariadenia Brusel IIa. Navyše tak nariadenie Brusel Ia ako aj nariadenie Brusel IIb výslovne upravujú prípady, kedy je prípustné zohľadniť konanie, ktoré prebieha na súde tretieho nečlenského štátu. Konkrétne čl. 34 nariadenia Brusel Ia a čl. 97 ods. 3 písm. c) nariadenia Brusel IIb. Absencia obdobného ustanovenia vo vzťahu ku konaniam v manželských veciach by preto mohla naznačovať nemožnosť zohľadnenia konania, ktoré prebieha na súde tretieho štátu a s tým spojenú nemožnosť odmietnutia vykonáva-

⁹⁷ PAUKNEROVÁ, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-504-6, s. 142.

⁹⁸ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 1. marca 2005, C-281/02 Andrew Owusu proti N.B.Jackson, konajúci pod obchodným menom „Villa Holidays Bal-Inn Villas“ a.i., bod 2.

⁹⁹ TRIMMINGS, K.: Matrimonial Matters under the Brussels IIa Regulation. In: BEAUMONT, P. – DANOV, M. – TRIMMINGS, K. – YŮKSEL, B.: Cross-Border Litigation in Europe. Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017, ISBN 978-1-78225-676-2, s. 813-815.

nia právomoci slovenského súdu na základe čl. 12 Haagskeho dohovoru alebo § 48a ZMPS.

4.1.3 Pramene medzinárodného práva súkromného upravujúce rozhodné právo

Prameňmi slovenského medzinárodného práva súkromného upravujúcimi rozhodné právo vo veciach rozvodu manželstva sú:

- ZMPS - § 23,
- dvojstranné medzinárodné zmluvy, napr. Zmluva medzi ČSSR a MLR o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach (ozn. č. 63/1990 Zb); Zmluva medzi ČSSR a MLR o poskytovaní právnej pomoci a o právnych vzťahoch v občianskych, rodinných a trestných veciach (vyhl. č. 106/1978 Zb.); Zmluva medzi ČSSR a PLR o právnej pomoci o úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných, pracovných a trestných (Varšava, 21. 12. 1987, vyhl. č. 42/1989 Zb.).¹⁰⁰

Slovenská republika sa nezúčastňuje na posilnenej spolupráci vo veciach rozhodného práva pre rozvod a rozluku, preto nariadenie Rím III nie je prameňom slovenského medzinárodného práva súkromného.

Ustanovenie § 23 ZMPS sa použije len v prípade, že medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, nestanovuje inak.

Napr.: Manželia, chorvátski štátni príslušníci majú od roku 2015 spoločný obvyklý pobyt na území Slovenskej republiky. Ak manžel podá 1.9.2022 na Slovensku návrh na rozvod manželstva, slovenský súd posúdi vlastnú medzinárodnú právomoc na toto konanie podľa nariadenia Brusel IIb, ktorého ustano-

¹⁰⁰ K právnej úprave v dvojstranných medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná pozri bližšie LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2 vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, s. 349.

venia upravujúce medzinárodnú právomoc na konanie vo veci rozvodu manželstva majú v zmysle v čl. 94 ods. 1 nariadenia Brusel IIb aplikačnú prednosť pred ustanoveniami upravujúcimi medzinárodnú právomoc na konanie vo veci rozvodu manželstva podľa medzinárodnej zmluvy medzi ČSSR a SFRJ o úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach. Pri určovaní rozhodného bude slovenský súd v súlade s § 2 ZMPS prednostne pred § 22 ZMPS aplikovať ustanovenia čl. 26 ods. 1 uvedenej medzinárodnej zmluvy, ktoré pre prípad, že manželia, štátni príslušníci jednej zmluvnej strany majú v čase podania návrhu bydlisko na území druhej zmluvnej strany, stanovujú, že manželstvo možno zrušiť rozvodom iba z príčin a za podmienok, ktoré sú súčasne ustanovené právnymi poriadkami oboch zmluvných strán.

4.2 Rozvod manželstva s cudzím prvkom – procesné otázky

Pri posudzovaní procesných otázok je potrebné v súlade s ustanovením § 48 ods. 1 ZMPS aplikovať slovenské procesné predpisy. Uvedené znamená, že otázku, či v prípade rozvodu manželstva s cudzím prvkom je možné na Slovensku realizovať tzv. administratívny rozvod je potrebné posúdiť s ohľadom na skutočnosť, že podľa slovenských procesných predpisov rozhodujú o rozvode manželstva výlučne slovenské súdy, realizácia administratívneho rozvodu v prípade s cudzím prvkom preto na Slovensku neprichádza do úvahy. Nevylučuje to však uznanie administratívneho rozvodu, ktorý bol realizovaný v cudzine (k tomu pozri časť 4.4).

Príklad: Občan Ruskej federácie podal na Okresný súd v Ústí nad Labem návrh na rozvod manželstva s občiankou Ruskej federácie. Okresný súd v Ústí nad Labem uznesením konanie zastavil s tým, že po právoplatnosti tohto uznesenia bude vec postúpená mestskému úradu. Svoje rozhodnutie odôvodnil tak, že

obaja účastníci konania boli v dobe podania návrhu na rozvod manželstva občanmi Ruskej federácie a rozvod manželstva sa preto s ohľadom na čl. 26 ods. 1 Zmluvy medzi ČSSR a ZSSR o právnej pomoci spravuje ruským právom. Podľa čl. 19 ods. 1 zákona Ruskej federácie zo dňa 29.12.1995, v prípade vzájomného súhlasu oboch manželov s rozvodom manželstva, ak manželia nemajú spoločné maloleté deti, zrušenie manželstva rozvodom realizujú matriky. Na základe uvedeného ustanovenia rozhodného práva český prvostupňový súd konštatoval, že v tomto prípade nemajú o rozvode manželstva rozhodovať v Českej republike súdy ale české orgány, ktoré sú poverené viesť matriku. NS ČR konštatoval, že ak ide o kolíznu normu obsiahnutú v čl. 26 ods. 1 medzinárodnej zmluvy, vzťahuje sa táto na otázky rozvodu manželstva, pričom určuje, ktorý právny poriadok sa pre jeho riešenie použije. V konaní pred českými orgánmi je tak nutné pre otázku rozvodu manželstva občanov Ruskej federácie použiť ruské právo. Toto ustanovenie však nezakladá právomoc iných orgánov na rozhodovanie o rozvode manželstva. Tá je v prípade Českej republiky zverená výhradne všeobecným súdom (§7 ods. 1 o.s.p.)... Ak český súd dospeje k záveru, že určitá vec spadá do právomoci orgánov Českej republiky, hoci s tým, že je potrebné aplikovať cudzie právo, toto cudzie právo už ďalej nemení právomoc a vecnú príslušnosť domácich orgánov.

(Uznesenie Najvyššieho súdu ČR, zo dňa 3.6.2008 č.k. Konf 12/2008 – 9)

Otázka, či slovenské orgány môžu na základe podaného návrhu v prípadoch s cudzím prvkom rozhodnúť o rozluke manželstva je sporná. Časť autorov z ustanovenia § 48 ods. 1 ZMPS vyvodzuje, že na Slovensku nie je možné začať také konanie, ktoré slovenské procesné predpisy nepoznajú a neupravujú a výslovne odkazujú na rozluke manželstva.¹⁰¹ Naopak vyskytujú

¹⁰¹ ŠMÍD, O. – ŠINOVÁ, R. a kol.: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, s 258 a tam uvedená literatúra.

sa aj právne názory, že ak je na Slovensku podaný návrh na rozluku manželstva, medzinárodná právomoc slovenských súdov je daná a ak rozhodné právo určené na základe kolíznych noriem lex fori rozluku manželstva upravuje, nemá byť a priori vylúčené, aby o takomto návrhu slovenské súd rozhodli.¹⁰² V takom prípade, nie je vylúčené, aby tuzemské procesné predpisy boli v nevyhnutnom rozsahu prispôsobené potrebám lex causae (rozhodné právo, ktorým sa spravuje rozluka manželstva určené na základe kolíznych noriem lex fori).¹⁰³

Predpokladom rozvodu je platnosť manželstva, ktoré má byť rozvedené. Platnosť manželstva posudzuje slovenský súd v konaní o rozvod manželstva ako otázku prejudiciálnu. Ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná nestanuje inak, aplikuje sa na posúdenie existencie manželstva § 20a ZMPS v prípade, že manželstvo v cudzine uzavrel slovenský občan pred orgánom cudzieho štátu a v ostatných prípadoch ustanovenie § 22 ods. 3 ZMPS. Uvedené ustanovenia sa uplatnia v prípade tzv. samostatného nadviazania prejudiciálnej otázky, ktoré je právnou teóriou preferovaným riešením.

Príklad: „Súd prvého stupňa sa dopustil vážneho pochybenia v tom, že sa nevysporiadal so skutočnosťou dôležitou pre rozhodnutie vo veci samej, ktorá vyplýva už z návrhu na začatie konania a následne zo zhodného tvrdenia oboch účastníkov konania, a síce v tom, že účastníci už v roku XXX uzavreli manželstvo v U. v štáte J. a v roku XXX uzavreli (opäť) manželstvo v Slovenskej republike; je nepochybné, že sa navrhovateľka domáha rozvodu manželstva uzavretého v Slovenskej republike. Z rozsudku nevyplýva, ako túto rozhodujúcu právnu skutočnosť súd vyhodnotil,

¹⁰² KUČERA, Z. – TICHÝ, Z.: Zákon o medzinárodním právu súkromom a procesným. Komentár. Praha: Panorama, 1989, s.168.

¹⁰³ SISÁK, Ľ.: Rozluka pred rozvodom a otázky všeobecnej časti medzinárodného práva súkromného na príklade prejudiciálneho konania vo veci C-249/19. In: Právnik, roč. 159, č. 11/2020, s. 833-868, s. 855.

či sa ňou vôbec zaoberal; neskúmal teda existenciu prvého manželstva z pohľadu, či je/nie je platne uzavreté a jeho následný vplyv na platnosť/neplatnosť druhého manželstva uzavretého v Slovenskej republike. Ak by totiž manželstvo uzavreté v U. bolo platné, potom by manželstvo uzavreté na Slovensku bolo v rozpore s § 9 ods. 1 Zákona o rodine a bolo by povinnosťou súdu vyhlásiť jeho neplatnosť ex offo... Na základe zhodného tvrdenia účastníkov konania títo neuzavreli manželstvo pred zastupiteľským orgánom Slovenskej republiky na J., ale v miestnom katolíckom kostole. Táto skutočnosť však v žiadnom prípade nevylučuje jeho platnosť, čo potvrdzuje § 20a ZMPS...”

(výňatok z rozsudku Krajského súdu Bratislava, č. k. 20CoP/21/2016 z 29. apríla 2016)

Je tiež potrebné zdôrazniť, že nariadenie Brusel IIa/nariadenie Brusel IIb, ZMPS a ani žiadna z medzinárodných zmlúv, ktorými je SR viazaná a ktoré unifikujú normy medzinárodnej právomoci na konanie vo veciach zrušenia manželstva rozvodom neumožňujú prorogáciu právomoci. Teda len samotnou dohodou manželov nebude možné ani platne založiť (prorogovať) ale ani platne vylúčiť (derogovať) právomoc slovenských súdov na konanie o zrušenie manželstva rozvodom.

4.1.1 Medzinárodná právomoc na konanie vo veciach rozvodu podľa nariadenia Brusel IIb

Nariadenie Brusel IIa/nariadenie Brusel IIb vytvára ucelený systém pravidiel právomoci, ktorý nie je uzavretý v tom zmysle, že nevylučuje aplikáciu vnútroštátnych pravidiel upravujúcich medzinárodnú právomoc na konanie vo veciach rozvodu manželstva.

Článok 7 nariadenia Brusel IIa/článok 6 nariadenia Brusel IIb stanovuje podmienky, za ktorých slovenský justičný orgán posúdi medzinárodnú právomoc na konanie vo veci rozvodu manželstva podľa § 38 ZMPS.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že rozhodujúce pre posúdenie, či v konkrétnom prípade má slovenský justičný orgán posúdiť vlastnú právomoc podľa článkov 3 až 5 nariadenia Brusel IIa alebo sa má aplikovať § 38 ZMPS je ustanovenie článku 6 nariadenia Brusel IIa, v zmysle ktorého manžela s obvyklým pobytom na území členského štátu EÚ a manžela, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu EÚ možno žalovať v inom členskom štáte iba v súlade s článkami 3,4, a 5 nariadenia Brusel IIa.

Takýto názor však odporuje rozhodnutiu ESD vo veci Lopez, v ktorom SD EÚ objasnil, že nie je možné vyvodiť, že článok 6 nariadenia Brusel IIa stanovuje všeobecné pravidlo, podľa ktorého určenie právomoci súdov členského štátu na rozhodnutie o otázkach týkajúcich sa rozvodu voči odporcovi, ktorý nemá obvyklý pobyt v členskom štáte a ktorý nie je štátnym príslušníkom členského štátu, vyplýva za každých okolností z vnútroštátneho práva.¹⁰⁴

Z uvedeného rozsudku a zo znenia článku 7 ods. 1 nariadenia Brusel IIa tak vyplývajú dva dôležité závery:

- slovenské súdy majú posudzovať medzinárodnú právomoc prednostne podľa nariadenia Brusel IIa aj v prípade, že manželstvo vykazuje cudzí prvok, ktorý sa viaže k tretiemu nečlenskému štátu, pokiaľ neexistuje bilaterálna medzinárodná zmluva, ktorou je SR viazaná vo vzťahu k danému tretiemu štátu a ktorá obsahuje pravidlo právomoci pre daný prípad,
- slovenské justičné orgány majú pri posudzovaní vlastnej právomoci podľa nariadenia Brusel IIa uskutočniť test pozostávajúci z nasledovných otázok:

Je daná medzinárodná právomoc slovenského súdu podľa článku 3 až 5 nariadenia Brusel IIa na konanie o zrušenie manželstva rozvodom?

¹⁰⁴ Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 29. novembra 2007, Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lizazo, ECLI:EU:C:2007:740, Bod 24.

Ak nie, existuje súd iného členského štátu, ktorý by si mohol založiť právomoc podľa nariadenia Brusel IIa?

Ak aj na druhú otázku odpovie slovenský súd negatívne a súčasne odporca nemá obvyklý pobyt v inom členskom štáte EÚ resp. nie je štátnym príslušníkom iného členského štátu, môže slovenský súd posúdiť vlastnú medzinárodnú právomoc podľa ZMPS.

Tieto závery potvrdzuje znenie čl. 6 ods. 1 a 2 Nariadenia Brusel IIb, ktoré neprináša zmenu doterajšej úpravy, ale konsolidovaním podmienok, ktoré sú uvedené v čl. 6 a 7 nariadenia Brusel IIa do jedného ustanovenia čl. 6 nariadenia Brusel IIb sprehľadňuje doterajšiu právnu úpravu.

4.1.1.1 Kritériá právomoci podľa nariadenia Brusel IIa/Brusel IIb

Ako SD EÚ viac krát zdôraznil, toto nariadenie zaviedlo pružné normy upravujúce medzinárodnú právomoc súdov členských štátov EÚ s cieľom zohľadniť pohyb osôb, chrániť práva manžela, ktorý opustil členský štát spoločného obvyklého pobytu manželov a zároveň zaručiť existenciu skutočnej väzby medzi dotknutou osobou a členským štátom uplatňujúcim právomoc podľa tohto nariadenia.¹⁰⁵

Kritériá právomoci na konanie vo veciach rozvodu sú upravené v článkoch 3 – 5 a čl. 7 nariadenia Brusel IIa/čl. 3 až 6 nariadenia Brusel IIb a sú usporiadané alternatívne, čo v konkrétnom prípade môže znamenať, že právomoc bude daná súdom viacerých členských štátov EÚ. V takom prípade si navrhovateľ môže vybrať, na ktorý súd členského štátu s právomocou podľa nariadenia Brusel IIa návrh podá v závislosti od toho, súdy ktorého štátu považuje z hľadiska svojich záujmov za najvhodnejšie. Takúto situáciu v medzinárodnom práve súkromnom označujeme pojmom forumshopping.

¹⁰⁵ Rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 35 a tam citovaná judikatúra.

Například: Manželia, obaja slovenskí štátni príslušníci sa po uzavretí manželstva na Slovensku presťahovali do Českej republiky. Po určitom čase sa manžel presťahoval za prácou do Rakúska a nadobudol tam obvyklý pobyt. Po rozpade manželstva sa manželka presťahovala do Nemecka. Ak by 1. júna 2022 podala návrh na rozvod manželka, právomoc by si mohli založiť české súdy (článok 1 písm. a) druhá odrážka), rakúske súdy (článok 1 písm. a) tretia odrážka), slovenské súdy (článok 3 písm. b) a v prípade, ak by manželka návrh podala po jednom roku bývania v Nemecku, za predpokladu, že by v Nemecku nadobudla aj obvyklý pobyt aj nemecké súdy (článok 1 písm. a) piata odrážka). Je teda na navrhovateľke, na súdy ktorého z uvedených členských štátov podá návrh.

Medzi dôvody, na základe ktorých sa navrhovateľ rozhoduje pre podanie návrhu na súde konkrétneho členského štátu EU s právomocou podľa nariadenia Brusel IIa patria napr. efektívnosť a rýchlosť konania, reputácia justičného systému konkrétneho štátu ale aj procesné normy lex fori vrátane ustanovení o dokazovaní, otázka, či rozhodnutie bude potrebné uznať v inom členskom štáte EÚ a v neposlednom rade otázka rozhodného práva, ktoré bude konajúci súd aplikovať.¹⁰⁶

Aj keď ustanovenia nariadenia Brusel IIa/Brusel IIb nestanovujú, ku ktorému momentu je potrebné posudzovať skutočnosti rozhodujúce pre založenie právomoci, autori sa zhodujú na tom, že tieto majú existovať v čase podania návrhu a ak neskôr dôjde k zmene týchto skutočností, právomoc súdu zostáva zachovaná.¹⁰⁷

¹⁰⁶ FERRARI, F.: Forum shopping: A plea for a broad and value-neutral definition. NYU Lectures on Transnational Litigation, Arbitration and Commercial Law, roč. 1, 2013, s. 25, dostupné online: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2474181

¹⁰⁷ MANGUS, U. – MANKOWSKI, P: Brussels IIbis Regulation. München: Sellier European Publishers, 2012, s. 45.

Slovenský súd je v zmysle článku 17 povinný skúmať právomoc podľa nariadenia Brusel IIa/ čl. 18 nariadenia Brusel IIb ex offa a ak zistí, že podľa nariadenia nemá právomoc, ale vec patrí do právomoci súdu iného členského štátu, aj bez návrhu vyhlási, že nemá právomoc a konanie zastaví. Nariadenie neukladá súdu členského štátu, ktorý nemá právomoc na konanie, povinnosť postúpiť návrh na začatie konania súdu členského štátu s právomocou podľa nariadenia.

Úprava právomoci nariadenia Brusel IIa/Brusel IIb vychádza z kritéria obvyklého pobytu a kritéria spoločnej štátnej príslušnosti manželov.

4.1.1.1.1 Obvyklý pobyt manželov/odporcu/navrhovateľa

SD EÚ mal možnosť sa opakovane vyjadriť k pojmu obvyklý pobyt¹⁰⁸, ktorý používa nariadenia Brusel IIa/nariadenie Brusel IIb a to vo viacerých prípadoch, vždy však išlo o pojem obvyklý pobyt dieťaťa. Až v roku 2021 sa prvý krát ESD vyjadril k pojmu obvyklý pobyt manžela a to vo veci IB proti FA¹⁰⁹.

V tomto rozsudku SD EÚ konštatoval potrebu autonómneho a jednotného výkladu pojmu obvyklý pobyt manžela¹¹⁰ a dodal, že hoci nie je vylúčené, že manžel môže mať v určitom okamihu súčasne viacero pobytov, táto osoba môže mať v určitom okamihu iba jeden obvyklý pobyt v zmysle čl. 3 ods. 1 písm. a) nariadenia Brusel IIa.¹¹¹ SD EU tiež konštatoval, že okolnosti, ktoré

¹⁰⁸ V súčasnosti sa SD EÚ zaoberá prejudiciálnou otázkou, ako má byť vykladaný pojem „obvyklý pobyt“ použitý v článku 3 nariadenia č. 2201/2003 a v článku 3 nariadenia č. 4/2009, pokiaľ sú manželia zmluvnými zamestnancami Únie, ktorí plnia úlohy v treťom štáte, v ktorom im je priznané postavenie diplomatických zástupcov. K tomu pozri bližšie stanovisko generálneho advokáta Macieje Spunara prednesené 24. februára 2022 vo veci C-501/20, MPA proti LCDNMT, ECLI:EU:C:2022:138 bod 30.

¹⁰⁹ Rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 35 a tam citovanú judikatúru.

¹¹⁰ Rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 39.

¹¹¹ Rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 51.

charakterizujú obvyklý pobyt dieťaťa nie sú totožné s okolnosťami umožňujúcimi určiť miesto obvyklého pobytu manžela,¹¹² pretože prostredie dospeljej osoby je nevyhnutne rôznorodej povahy a pozostáva z omnoho väčšieho okruhu činností a rozmanitejších záujmov a nemožno požadovať, aby sa tieto záujmy sústredili na územie jedného členského štátu.¹¹³

SD EÚ zdôraznil, že obvyklý pobyt sa v zásade vyznačuje dvoma prvkami a to jednak vôľou dotknutej osoby zriadiť zvyčajné centrum svojich záujmov na určenom mieste a jednak prítomnosťou, ktorá predstavuje dostatočný stupeň stability na území dotknutého členského štátu.¹¹⁴

Príklad: „Návrh na rozvod bol podaný dňa 28. decembra 2018 na francúzskom súde manželom. Manžel tvrdí, že svoje povolanie vykonáva vo Francúzsku od roku 2010 a stabilne a trvalo už od mája 2017, vo Francúzsku býva v byte patriacom jeho otcovi, vo Francúzsku vedie sociálny život. Manželka odmietla prísť žiť do Francúzska, hoci sa tam pravidelne zdržiava vo francúzskom byte alebo vo víkendovom dome nadobudnutom vo Francúzsku v roku 2017. Manželka tvrdí, že manželia nikdy neplánovali, že sa ako rodina usadia vo Francúzsku. Obvyklý pobyt rodiny sa teda nachádza v Írsku a manžel nikdy nezmenil svoje bydlisko, ale len zmenil adresu svojho miesta výkonu práce. Okrem toho skutočnosť, že manžel pracuje a dosahuje príjmy vo Francúzsku dlhšie ako 6 mesiacov nestačí na charakterizovanie jeho obvyklého pobytu v zmysle čl. 3 ods. 1 písm. a) nariadenia Brusel IIa. Manžel sa totiž naďalej vracal do bydliska rodiny, ktoré sa nachádza v Írsku a to až do konca roka 2018, viedol tam ten istý

¹¹² Rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 54.

¹¹³ Rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 56.

¹¹⁴ Rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 57.

život ako predtým a od septembra 2018, keď sa plánovali manželia rozvieť, viedol konzultácie s advokátom v Írsku. Manžel má teda dve bydliská, jedno počas týždňa zriadené z pracovných dôvodov v Paríži a druhé po zvyšok času pri svojej manželke a deťoch v Írsku. SD EÚ konštatoval, že manžel, ktorý sa dovoľáva právomoci založenej na jeho obvyklom pobyte vo Francúzsku tak musí nevyhnutne premiestniť svoj obvyklý pobyt na územie tohto členského štátu a teda jednak vôľou vytvoriť si zvyčajné centrum svojich záujmov na určenom mieste a jednak prítomnosťou, ktorá predstavuje dostatočný stupeň stability na území Francúzska. Skutočnosti prejednávanej veci naznačujú, že pobyt manžela vo Francúzsku má stabilný charakter a manžel je začlenený do sociálneho a kultúrneho prostredia vo Francúzsku. Vnútroštátnemu súdu prináleží overiť, či všetky skutkové okolnosti prejednávanej veci skutočne umožňujú dospieť k záveru, že manžel premiestnil svoj obvyklý pobyt do Francúzska.“

(Rozsudok SD EÚ z 25. 11.2021 vo veci C-289/20, IB proti FA, ECLI: EU:C:2021:955, bod 14 až 17 a bod 36 a bod 58 až 63.)

4.1.1.1.2 Štátna príslušnosť

Normy upravujúce medzinárodnú právomoc na konanie vo veciach rozvodu manželstva na viacerých miestach využívajú kritérium štátnej príslušnosti.

Je to jednak ustanovenie umožňujúce založenie medzinárodnej právomoci súdu členského štátu na základe spoločnej štátnej príslušnosti manželov (čl. 3 ods. 1 písm. b) nariadenia Brusel IIa/čl. 3 písm. b) nariadenia Brusel IIb); nariadenie tiež zvýhodňuje navrhovateľa, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu, na ktorý podal návrh na rozvod manželstva tým, že na založenie medzinárodnej právomoci súdov daného štátu stačí, aby mal v tomto štáte pobyt 6 mesiacov bezprostredne pred podaním návrhu (čl. 3 ods. 1 písm. a), vi) /čl. 3 písm. a), vi) nariadenia Brusel IIb) kým pri navrhovateľovi, ktorý nie je štátnym príslušníkom toho štátu, na ktorý je podaný návrh sa vyža-

duje pobyt minimálne jeden rok bezprostredne pred podaním návrhu.

Osobitný význam z hľadiska aplikácie vnútroštátnych ustanovení upravujúcich medzinárodnú právomoc na konanie vo veciach rozvodu manželstva má tiež ustanovenie o zostatkovej právomoci, ktoré stanovuje, že štátni príslušníci iných členských štátov, ktorí majú v danom členskom štáte obvyklý pobyt, môžu využívať kritériá súdnej právomoci podľa vnútroštátnych predpisov rovnako ako štátni príslušníci daného členského štátu. Inými slovami, ak vnútroštátne pravidlá medzinárodnej právomoci členského štátu využívajú kritérium štátnej príslušnosti navrhovateľa, za štátneho príslušníka daného členského štátu je na účely aplikácie tohto kritéria právomoci potrebné v súlade s čl. 7 ods. 2 nariadenia Brusel IIa/čl. 6 ods. 3 nariadenia Brusel IIb považovať aj štátnych príslušníkov iných členských štátov Európskej únie, ak majú v tomto členskom štáte obvyklý pobyt.

SD EÚ¹¹⁵ sa uvedenou právnou úpravou zaoberal v dvoch prípadoch. V prípade Hadadi a Mesko sa zaoberal otázkou, ako aplikovať ustanovenie čl. 3 ods. 1 písm. a) nariadenia Brusel IIa v prípade, že manželia majú spoločnú štátnu príslušnosť dvoch rôznych členských štátov Európskej únie. SD EÚ v tomto prípade konštatoval, že na účely posúdenia tejto situácie nemajú súdy členských štátov aplikovať vnútroštátne pravidlá ale je potrebné aplikovať jednotný výklad s cieľom určiť presný rozsah pôsobnosti kritéria týkajúceho sa „štátnej príslušnosti“¹¹⁶ a v prípade, že majú obaja manželia štátnu príslušnosť dvoch rovnakých členských štátov, majú medzinárodnú právomoc podľa čl. 3 ods. 1 písm. a) súdy oboch štátov a navrhovateľ si môže vybrať, ktorý z týchto súdov bude rozhodovať vo veci.

¹¹⁵ Rozsudok SD EÚ z 25. 07.2009 vo veci C-168/08, Laszlo Hadadi (Hadady) proti Csilla Marta Mesko, épouse Hadadi, ECLI:EU:C:2009:474.

¹¹⁶ Rozsudok SD EÚ z 25. 07.2009 vo veci C-168/08, Laszlo Hadadi (Hadady) proti Csilla Marta Mesko, épouse Hadadi, ECLI:EU:C:2009:474. bod 36 a 37.

L. Hadadi a C. Mesko, obaja maďarskej štátnej príslušnosti, uzavreli v roku 1979 manželstvo v Maďarsku. V roku 1980 emigrovali do Francúzska, kde stále bývajú. V roku 1985 im bolo udelené francúzske štátne občianstvo, takže každý z manželov má maďarskú a francúzsku štátnu príslušnosť. Dňa 23.februára 2002 podal L. Hadadi návrh na rozvod manželstva v Maďarsku. Dňa 19. 02.2003 podala C. Mesko návrh na rozvod z dôvodu zavinenia manžela vo Francúzsku.

(Rozsudok SD EÚ z 25. 07.2009 vo veci C-168/08, LaszloHadadi (Hadady) proti Csilla Marta Mesko, épouseHadadi, ECLI:EU:C:2009:474, bod 16-18)

SD EÚ sa tiež zaoberal otázkou, či zvýhodňovanie navrhovateľa, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu, na ktorý bol podaný návrh na rozvod neodporuje zásade zákazu diskriminácie na základe štátnej príslušnosti podľa čl. 18 ZFEU a v prípade OE proti VY dospel k záveru, že tomu tak nie je.¹¹⁷

4.1.2 Medzinárodná právomoc podľa ZMPS

Medzinárodnú právomoc slovenských súdov na konanie vo veciach rozvodu manželstva je upravená aj v § 38 ZMPS, ktorý sa uplatní len v prípade, že sú splnené podmienky stanovené čl. 6 a 7 nariadenia Brusel IIa/čl. 6 nariadenia Brusel IIb a súčasne nie je daná aplikačná prednosť medzinárodnej zmluvy v zmysle § 2 ZMPS.

Aj v režime ZMPS posudzujú slovenské súdy medzinárodnú právomoc ex offio a to skôr, ako začnú konať o veci samej, na základe skutočností, ktoré existujú v čase podania návrhu (§ 48 ods. 2 ZMPS).

Právomoc slovenských súdov je daná, ak aspoň jeden z manželov je v čase začatia konania slovenským štátnym príslušníkom. Pri aplikácii uvedeného ustanovenia je potrebné vziať do úvahy ustanovenie článku 7 ods. 2 nariadenia Brusel IIa/čl. 6

¹¹⁷ Rozsudok SD EÚ z 10. 02.2022 vo veci C-522/20, OE proti VY, ECLI:EU:C:2022:87.

ods. 3 nariadenia Brusel IIb, z ktorého vyplýva, že ak je navrhovateľom štátny príslušník iného členského štátu s obvyklým pobytom na Slovensku, je potrebné ho na účely § 38 ods. 1 ZMPS považovať za slovenského občana za predpokladu, že návrh na rozvod manželstva smeruje voči manželovi, ktorý nie je štátnym príslušníkom žiadneho členského štátu a v žiadnom členskom štáte nemá ani obvyklý pobyt a manželia nemali spoločný obvyklý pobyt v žiadnom členskom štáte EÚ.

Napr.

Štátny príslušník Nemecka uzavrel manželstvo v Kanade s kanadskou štátnou príslušníčkou. Po rozpade manželstva sa so svojou novou priateľkou, slovenskou štátnou príslušníčkou, presťahoval na Slovensko a podal na Slovensku návrh na rozvod. Slovenský súd posudzuje právomoc podľa nariadenia Brusel IIa a zistí, že sú splnené podmienky pre aplikáciu zostatkovej právomoci podľa čl. 6 a 7 nariadenia Brusel IIa. V súlade s článkom 7 ods. 1 nariadenia posúdi vlastnú právomoc podľa § 38 ZMPS, pričom dospeje k záveru, že jeho právomoc daná je, pretože navrhovateľ splnil podmienky podľa článku 7 ods. 2 nariadenia a môže využiť kritériá právomoci podľa § 38 ods. 1 ZMPS voči od-porkyni, ktorá je štátnou príslušníčkou tretieho štátu s obvyklým pobytom v treťom štáte.

V prípade, že návrh na rozvod smeruje voči manželovi, ktorý nie je štátnym príslušníkom žiadneho členského štátu EÚ a nemá na Slovensku obvyklý pobyt a žiaden súd členského štátu nemá právomoc podľa nariadenia Brusel IIa tak, ako to vyplýva aj z uvedeného príkladu, nie je potrebné, aby obvyklý pobyt navrhovateľa, ktorý je štátnym príslušníkom iného členského štátu trval minimálne rok bezprostredne pred podaním návrhu na rozvod (čl. 3 ods. 1 písm. a, vi) nariadenia Brusel IIa), ale postačí, že má na Slovensku obvyklý pobyt.

Ustanovenie § 38 ods. 2 písm. a) ZMPS tiež umožňuje, aby právomoc slovenského súdu bola daná v prípade, že aspoň jeden z manželov má na Slovensku pobyt a rozhodnutie slovenského súdu môže byť uznané v domovských štátoch oboch manželov (§ 38 ods. 2 písm. a) ZMPS). Ako uvádzajú Kučera a Tichý, dĺžka pobytu nerozhoduje a pobyt sám o sebe znamená len púhu prítomnosť.¹¹⁸ Preto je významná požiadavka, ktorá musí byť splnená kumulatívne a to, že rozhodnutie slovenského súdu bude možné uznať v domovskom štáte oboch manželov, ktorá „bude splnená, pokiaľ po dôkladnom preskúmaní obsahu právneho poriadku cudzieho štátu a jeho judikatúry vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu môže byť seriózne prijatý záver, že rozhodnutie je v príslušnom štáte uznateľné.“¹¹⁹

Uvedené ustanovenie môže mať v kontexte nariadenia Brusel IIa/Brusel IIb význam napr. v prípade, že nie je daná medzinárodná právomoc súdu žiadneho členského štátu EÚ podľa nariadenia a navrhovateľom je štátny príslušník tretieho štátu, pričom manželia nemajú obvyklý pobyt na Slovensku minimálne jeden rok bezprostredne pred podaním návrhu. Alebo je navrhovateľom štátny príslušník iného členského štátu, ktorý na Slovensku zatiaľ nemá obvyklý pobyt, ak návrh na rozvod manželstva smeruje voči manželovi, ktorý je štátnym príslušníkom tretieho nečlenského štátu s obvyklým pobytom v treťom nečlenskom štáte a je možné preukázať, že rozhodnutie slovenského súdu by bolo možné uznať v domovskom štáte oboch manželov.

Napr. Štátny príslušník Kanady uzavrel manželstvo v Kanade s kanadskou štátnou príslušníčkou. Po rozpade manželstva sa so

¹¹⁸ KUČERA, Z. – TICHÝ, Z.: Zákon o medzinárodním právu súkromém a procesním. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 230.

¹¹⁹ KUČERA, Z. – TICHÝ, Z.: Zákon o medzinárodním právu súkromém a procesním. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 230.

svojou novou priateľkou, slovenskou štátnou príslušníčkou presťahoval na Slovensko a podal na Slovensku návrh na rozvod. Slovenský súd posudzuje právomoc podľa nariadenia Brusel IIa a zistí, že sú splnené podmienky pre aplikáciu zostatkovvej právomoci podľa čl. 6 a 7 nariadenia Brusel IIa. V súlade s článkom 7 ods. 1 nariadenia posúdi vlastnú právomoc podľa § 38 ods. 2 ZMPS. Ak má navrhovateľ na Slovensku pobyt, právomoc slovenských súdov bude daná ak sa preukáže, že rozhodnutie slovenského súdu môže byť uznané v Kanade.

Ustanovenie § 38 ods. 2 písm. b) ZMPS stanovuje, že slovenský súd má medzinárodnú právomoc na konanie aj v prípade, že má niektorý z manželov na Slovensku pobyt, ktorý trvá dlhší čas. S ohľadom na skutočnosť, že pobyt, ktorý trvá dlhší čas by nemal byť v zmysle judikatúry kratší ako jeden rok¹²⁰ je pravdepodobné, že sa bude zhodovať s obvyklým pobytom osoby, čo v kontexte nariadenia Brusel IIa/Brusel IIb znamená, že spravidla sa bude prekrývať s obvyklým pobytom odporcu alebo obvyklým pobytom navrhovateľa, ktorý trval minimálne 1 rok bezprostredne pred podaním návrhu. V takýchto prípadoch budú mať ustanovenia nariadenia Brusel IIa aplikačnú prednosť pred § 38 ods. 2 písm. b) ZMPS.

4.2 Rozhodné právo

Rozhodné právo vo veciach rozvodu manželstva sa určí na základe ustanovenia § 22 ZMPS, ak niečo iné nestanovuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná.

Žiaden z prameňov slovenského medzinárodného práva súkromného neumožňuje voľbu rozhodného práva pre rozvod manželstva.

¹²⁰ Kučera a Tichý uvádzajú: „Podľa stanoviska Najvyššieho súdu ČSSR v R 26/1987, str. 512 by pobyt tohto druhu nemal trvať kratšiu dobu než 1 rok.“ In: KUČERA, Z. – TICHÝ, Z.: Zákon o medzinárodním právu súkromnom a procesnom. Komentár. Praha: Panorama, 1989, s. 230.

ZMPS v ustanovení § 22 ZMPS využíva kolízne kritérium spoločnej štátnej príslušnosti manželov v čase začatia konania. Tento odkaz kolíznej normy na právny poriadok štátu, ktorého spoločnú štátnu príslušnosť majú obaja manželia v čase začatia konania je potrebné v súlade s § 35 ZMPS chápať ako odkaz na celý právny poriadok vrátane kolíznych noriem *lex causae*. Prípadnú remisiu alebo transmisiu je potrebné vyriešiť v súlade s pravidlami stanovenými v ustanovení § 35 ZMPS.

Napr. Ustanovenie § 22 ods. 1 ZMPS odkazuje na právo štátu X. Kolízna norma štátu X odkazuje späť na slovenské právo ako právo štátu spoločného obvyklého pobytu manželov. Tento spätný odkaz je možné prijať, pretože zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu právneho pomeru v kolíznom zmysle. Prijatie remisie znamená, že slovenský súd bude aplikovať ustanovenia slovenského zákona o rodine.

Ak *lex causae* neumožňuje rozvod manželstva vôbec alebo len za mimoriadne obťažných podmienok, medzi ktoré slovenskí autori radia aj podmienku predchádzajúcej rozluky manželstva, uplatní sa *lex fori* ale len za predpokladu, že manželia alebo jeden z nich žijú v Slovenskej republike dlhší čas.

4.3 Uznávanie cudzích rozhodnutí vo veciach rozvodu manželstva

Príklad: Okresný súd Nitra uznesením zo dňa 28. júla 2015, č.k. XXXX zastavil konanie o rozvod manželstva z dôvodu prekážky rozhodutej veci (resjudicata), pretože rozsudkom Krajského súdu v Bratislave, č.k. XXX zo dňa 26.03.2015 bolo na území Slovenskej republiky uznané rozhodnutie súdu X, odbor záležitostí rodiny – odd. č. 29 F., W. arabská republika z 25.02.2014, právoplatné 25.02.2014, ktorým bolo rozvedené

manželstvo navrhovateľky a odporcu, uzavreté dňa 21.02.2006 v M., W. arabská republika.

(výňatok z uznesenia Krajského súdu v Nitre, č.k. 8CoP/50/2015 zo dňa 29.01.2016, ECLI:SK:KS:NR:2016:4113201161.1)

V Slovenskej republike rozhodujú o rozvode manželstva výlučne súdy, právne poriadky niektorých členských štátoch Európskej únie umožňujú, aby manželstvo bolo rozvedené mimosúdne správnym orgánom (napr. orgánom povereným viesť matriku, notárom a pod.), ktorý o rozvode manželstva buď rozhoduje alebo len berie na vedomie súhlasný prejav vôle manželov o tom, že ich manželstvo má byť rozvedené a konštatuje, že sú predložené dohody upravujúce právne následky rozvodu manželstva. Manželstvo zaniká zápisom do matriky.¹²¹

Administratívne rozvody manželstva sú spravidla prípustné len v prípade konsenzuálneho rozvodu,¹²² pričom niektoré právne úpravy členských štátov EÚ v prípad tzv. konsenzuálneho rozvodu neumožňujú, aby sa manželia rozhodli medzi súdnym a administratívnym rozvodom ale pripúšťajú výlučne rozvod administratívny.¹²³

Tieto administratívne rozvody je potrebné odlíšiť od súkromných rozvodov, ku ktorým dochádza bez akéhokoľvek zapojenia orgánu verejnej moci.¹²⁴

V ďalšom texte preto bude potrebné skúmať, či je možné uznanie tzv. administratívnych a súkromných rozvodov v režime

¹²¹ ŠMÍD, O. – ŠINOVÁ, R. a kol.: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, s. 61.

¹²² ŠMÍD, O. – ŠINOVÁ, R. a kol.: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, s. 63

¹²³ BOGDZEVIČ. K. – KAMINSKIENĚ. – VAIGÉ, L.: Non-judicial Divorces and the Brussels II bis Regulation: To apply or not apply? In: International Comparative Jurisprudence, roč. 7, č. 1/2021, s. 32.

¹²⁴ BOGDZEVIČ. K. – KAMINSKIENĚ. – VAIGÉ, L.: Non-judicial Divorces and the Brussels II bis Regulation: To apply or not apply? In: International Comparative Jurisprudence, roč. 7, č. 1/2021, s. 32.

jednotlivých prameňov slovenského medzinárodného práva súkromného.

Tiež je potrebné uviesť, že skutočnosť, že slovenské hmotné právo nepozná inštitút rozluky, ešte neznamená, že nie je možné uznať na Slovensku cudzie rozhodnutie o rozluke manželstva, ale ako uvádza Vaške, je otázne, aký reálny dopad má uznané cudzie rozhodnutie o rozluke manželstva na právne pomery manželov, pokiaľ sa tieto právne pomery spravujú slovenským právom.¹²⁵

4.3.1 Pramene slovenského medzinárodného práva procesného

Medzi pramene upravujúce uznávanie cudzích rozhodnutí vo veciach rozvodu manželstva patria:

- Nariadenie Brusel II/Nariadenie Brusel IIa/Brusel IIb,
- Haagsky dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia,
- dvojstranné medzinárodné zmluvy o právnej pomoci, ktorými je Slovenská republika viazaná.
- ZMPS

ZMPS sa uplatní len v prípade, ak niečo iné nestanovuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná (§ 2 ZMPS) alebo nariadenie Brusel II/Brusel IIa/Brusel IIb. ZMPS sa teda bude aplikovať najmä na uznanie rozhodnutí z nečlenských štátov EÚ, vo vzťahu ku ktorým Slovenská republika nie je viazaná medzinárodnou zmluvou upravujúcou uznanie cudzích rozhodnutí.

Zákonné ustanovenia o spôsobe uznania cudzích rozhodnutí (§ 67 ZMPS) a účinkoch uznaného cudzieho rozhodnutia (§ 68 ZMPS) sa uplatnia tiež v prípade, keď medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná tieto otázky neupravuje.

¹²⁵ VAŠKE, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-614-5. s. 151.

Príkladom je aj Haagsky dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia, ktorý upravuje len podmienky uznania cudzieho rozhodnutia a nie spôsob uznania cudzieho rozhodnutia, ktorý sa preto bude spravovať ZMPS. Prekážky uznania cudzích rozhodnutí stanovené Haagskym dohovorom a ZMPS nie je možné kombinovať.¹²⁶

Aplikačný vzťah Haagskeho dohovoru o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia a nariadenia Brusel IIa/nariadenia Brusel IIb vymedzuje ustanovenie čl. 60 písm. c) nariadenia Brusel IIa/ ktoré stanovuje, že vo vzťahoch medzi členskými štátmi má nariadenie aplikačnú prednosť pred Haagskym dohovorom. Preto v prípade cudzích rozhodnutí, na ktoré sa vzťahuje časová a vecná pôsobnosť nariadenia a ktoré boli vydané orgánmi členského štátu Európskej únie, sa uplatní nariadenie prednostne pred Haagskym dohovorom.¹²⁷ Nečlenskými štátmi Európskej únie, ktoré sú týmto Haagskym dohovorom viazané sú Austrália, Dánsko, Egypt, Nórsko, Švajčiarsko a Spojené kráľovstvo.

Nariadenie Brusel IIa/Brusel IIb sa v rozsahu svojej pôsobnosti uplatní prednostne pred dvojstrannými medzinárodnými zmluvami uzavretými medzi členskými štátmi EÚ.

Vecná pôsobnosť nariadenia Brusel IIa a nariadenia Brusel IIb sa vo vzťahu k manželským veciam významnejšie nezmenila (k zmenám vid' text nižšie), preto na posúdenie ktoré z uvedených nariadení sa použije na uznanie cudzieho rozhodnutia vydaného orgánmi členského štátu je vymedzenie časovej pôsobnosti jednotlivých nariadení v čl. 64 nariadenia Brusel IIa, čl. 100 nariadenia Brusel IIb.

¹²⁶ HAŤAPKA, M.: Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon). In: Justičná revue, 67, 2015, č. 3, s. 306.

¹²⁷ VAŠKE, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 306.

4.4.1 Uznávanie cudzích rozhodnutí vo veciach rozvodu a rozluky manželstva podľa nariadenia Brusel IIa/nariadenia Brusel IIb

Nariadenie Brusel IIa/Nariadenie Brusel IIb sa uplatní na uznanie cudzích rozhodnutí vo veciach rozvodu a rozluky manželstva.

Z ods. 8 odôvodnenia nariadenia Brusel IIa/ods. 9 odôvodnenia nariadenia Brusel IIb vyplýva, že toto nariadenie sa vzťahuje výlučne na rozhodnutia o zrušení manželstva a nie na rozhodnutia, ktorými bol návrh na zrušenie manželstva zamietnutý.

Nariadenie neobsahuje legálnu definíciu pojmu manželstvo. Teória a prax sa zhodujú na tom, že nariadenie Brusel IIa/Brusel IIb sa nevzťahuje na registrované partnerstvá a obdobné spoluzhity. Je ale otázne, či sa nariadenie uplatní na vo vzťahu k uznaniu cudzieho rozhodnutia o zrušení manželstva osôb rovnakého pohlavia. Prístup členských štátov k tejto otázke nie je jednotný, časť autorov upozorňuje, že je pravdepodobné, že pojem manželstvo, ktorý používa nariadenie Brusel IIa/nariadenie Brusel IIb je pojmom autonómny¹²⁸ a má vlastný význam, nezávislý na jednotlivých právnych poriadkoch členských štátov.¹²⁹ Navyše vo formulároch, ktoré tvoria prílohu nariadenia Brusel IIb sa upustilo od pojmov manžel a manželka a používa sa neutrálny pojem manželský partner.

Nariadenie Brusel IIa vymedzuje pojem rozsudok v čl. 2 ods. 4 nariadenia Brusel IIa a stanovuje, že tento pojem o.i. „označuje rozvod, rozluku alebo anulovanie manželstva... vydaný súdom členského štátu bez ohľadu na to, ako sa rozsudok označuje, vrátane uznesenia, príkazu alebo rozhodnutia.“ Pojem „súd“ je na účely nariadenia Brusel IIa vymedzený široko a v

¹²⁸ PAUKNEROVÁ, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7400-034-8, s. 181.

¹²⁹ PAUKNEROVÁ, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7400-034-8, s. 92.

zmysle čl. 2 ods. 1 „označuje všetky orgány v členských štátoch s právomocou vo veciach, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia podľa článku 1.“

Otázke, na aké druhy rozvodov sa vzťahuje nariadenie Brusel IIa sa SD EÚ venoval v prípade Sahyouni proti Mamisch¹³⁰, v ktorom konštatoval, že tento pojem zahŕňa rozhodnutie o rozvode vydané vnútroštátnym súdom alebo orgánom verejnej moci alebo pod jeho dohľadom, pričom súkromné rozvody, ku ktorým dochádza „jednostranným prejavom vôle“ pred cirkevným súdom, do pôsobnosti nariadenia Brusel IIa nespádajú.

V súčasnosti SD EÚ rozhoduje o prejudiciálnej otázke predloženej Nemeckým spolkovým súdnym dvorom,¹³¹ ktorá smeruje k tomu, „či rozvod manželstva postupom, v rámci ktorého každý z manželov učiní osobné prehlásenie, že sa chce rozviesť pred matrikárom, ktorý najskôr po tridsiatich dňoch v ich prítomnosti túto dohodu potvrdí potom, čo overil, či sú splnené zákonom stanovené podmienky pre zánik manželstva, je možné považovať za rozhodnutie o rozvode na účely nariadenia Brusel IIa.“ Očakávaný rozsudok SD EÚ v tejto veci by mal definitívne vyriešiť v súčasnosti spornú otázku, či sa nariadenie Brusel IIa vzťahuje aj na tzv. administratívne konsenzuálne rozvody.

Nariadenie Brusel IIb naďalej neumožňuje voľný obeh súkromných rozvodov, bez ingerencie orgánu verejnej moci. (Vid' odôvodnenie nariadenia).

Otázku, či nariadenie Brusel IIb pripúšťa voľný pohyb administratívnych rozvodov, je potrebné posúdiť samostatne.

Nariadenie Brusel IIb upúšťa od pojmu rozsudok a používa pojmy „rozhodnutie,“ ktoré vymedzuje ako „rozhodnutie súdu členského štátu vrátane vyhlásenia, príkazu alebo rozsudku o

¹³⁰ Rozsudok SD EÚ z 20.12.2017, vo veci C-372/16, Sahyouni proti Mamisch, ECLI:EU:C:2017:988.

¹³¹ Stanovisko generálneho advokáta Anthonyho Collinsa prednesené 5. mája 2022, vec C-646/20 Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Standesamtsaufsicht proti TB, ECLI:EU:C:2022:357.

rozvode, rozluke alebo anulovaní manželstva...“ (čl. 2 ods. 1 nariadenia Brusel IIb), pojem „verejná listina“ ktorou je „písomnosť, ktorá bola úradne vyhotovené alebo zaregistrovaná ako verejná listina v členskom štáte vo veciach patriacich do rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia a ktorej pravosť: a) súvisí s podpisom a obsahom listiny a b) potvrdil verejný orgán alebo iný orgán oprávnený na tento účel.“ (čl. 2 ods. 2 nariadenia Brusel IIb) a tiež pojem „dohoda“, ktorou je na účely aplikácie ustanovení o uznávaní a výkone cudzích rozhodnutí „dokument, ktorý nie je verejnou listinou, uzavreli ho účastníci vo veciach patriacich do pôsobnosti tohto nariadenia a bol zaregistrovaný orgánom verejnej moci, ktorý na tento účel oznámil Komisii členský štát v súlade s článkom 103.“

Nariadenie Brusel IIb upravuje **podmienky a spôsob uznávania cudzích rozhodnutí** v kapitole IV oddiel 1 a v oddieloch 4 tejto kapitoly je **upravené uznávanie verejných listín, ktoré boli úradne vyhotovené alebo zaregistrované a dohôd, ktoré boli zaregistrované v členskom štáte**, ktorý má právomoc vo veciach rozvodu, rozluky manželstva.

Pre posúdenie, ktorý z uvedených oddielov nariadenia Brusel IIa sa má použiť na uznanie **cudzieho rozhodnutia, verejnej listiny alebo dohody vo veci rozvodu a rozluky manželstva** je významný ods. 14 odôvodnenia nariadenia Brusel IIb, v ktorom je uvedené „Ako „**rozhodnutie**“ by sa mala uznať a vykonať **akákoľvek dohoda schválená súdom po preskúmaní merita veci v súlade s vnútroštátnym právom a vnútroštátnymi postupmi. Iné dohody**, ktoré nadobúdajú v členskom štáte pôvodu **záväzný právny účinok po formálnom zásahu orgánu verejnej moci** alebo iného orgánu... by mali nadobudnúť účinok v iných členských štátoch v súlade s osobitnými ustanoveniami tohto nariadenia o verejných listinách a dohodách. .. a tiež **dohôd**, ktoré nie sú rozhodnutím ani verejnou listinou, ale **boli zaregistrované orgánom verejnej moci, ktorý je na to príslušný...**“

Z uvedeného teda vyplýva, a potvrdzuje to aj ods. 70 odôvodnenia nariadenia Brusel IIb, že toto nariadenie sa vzťahuje aj na tzv. administratívne rozvody manželstva, ktorým zabezpečuje voľný pohyb v členských štátoch Európskej únie.

Spôsob a podmienky uznania cudzieho rozhodnutia

V prípade cudzích rozhodnutí platí podľa nariadenia Brusel IIa/nariadenia Brusel IIb, že cudzie rozhodnutia sa uznávajú bez potreby osobitného konania (čl. 21 ods. 1, ods. 23 odôvodnenia nariadenia Brusel IIa/čl. 30 ods. 1 nariadenia Brusel IIb). Účinky, ktoré má cudzie rozhodnutie v členskom štáte pôvodu sa momentom jeho vydania rozširujú do ostatných členských štátov Európskej únie.

Otázka uznania cudzieho rozhodnutia môže byť posudzovaná ako otázka predbežná v konaní o inej veci (čl. 21 ods. 4 nariadenia Brusel IIa/čl. 30 ods. 5 nariadenia Brusel IIb) ale tiež nariadenie umožňuje fakultatívne konanie o uznaní cudzieho rozhodnutia (čl. 21 ods. 3 nariadenia Brusel IIa/čl. 30 ods. 3 a čl. 40 nariadenia Brusel IIb), ktorým však nie sú cudziemu rozhodnutiu na Slovensku priznané žiadne „nové“ účinky, ale deklaruje sa ním, že účinky, ktoré má cudzie rozhodnutie v členskom štáte pôvodu má aj na Slovensku.¹³²

Rovnako sa nevyžaduje osobitné konanie na účely aktualizácie záznamov v registri osobného stavu za predpokladu, že cudzie rozhodnutie je v členskom štáte pôvodu právoplatným (čl. 21 ods. 2 nariadenia Brusel IIa/čl. 30 ods. 2 nariadenia Brusel IIb).

Prekážky uznania cudzieho rozhodnutia upravuje čl. 22 nariadenia Brusel IIa a čl. 38 nariadenia Brusel IIb.

Osobitne je v nariadení Brusel IIb upravený spôsob a podmienky uznania verejných listín a dohôd vo veciach rozvodu a

¹³² VAŠKE, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-614-5. s. 306.

rozluky manželstva (čl. 64 a nasl. Nariadenia Brusel IIb).V zmysle čl. 65 ods. 1 nariadenia Brusel IIb sa tie verejné listiny a dohody, ktoré majú záväzný právny účinok v členskom štáte pôvodu, uznávajú v ostatných členských štátoch bez potreby osobitného konania. Prekážky uznania sú stanovené v § 68 ods. 1 nariadenia Brusel IIb.

Príklad: Na slovenskom súde si bývalá manželka uplatňuje nárok na priznanie príspevku na výživu od bývalého manžela. Predpokladom priznania tohto nároku je o.i. rozvod manželstva. Ak bolo manželstvo rozvedené 1.10.2020 rozhodnutím súdu iného členského štátu Európskej únie, slovenský súd posúdi otázku uznania tohto rozhodnutia ako otázku prejudiciálnu a nevyžaduje sa osobitné konanie o uznanie cudzieho rozhodnutia o rozvode manželstva na Slovensku.

Príklad: Najvyšší súd Slovenskej republiky na základe odvolania navrhovateľsky rozhodol tak, že zrušil uznesenie Krajského súdu v Bratislave a vec mu vráti na ďalšie konanie. Krajský súd v Bratislave zastavil konanie v časti o návrhu navrhovateľky na uznanie cudzieho rozhodnutia – rozsudku o rozvode manželstva navrhovateľky (štátnej príslušníčky SR) a D. (štátneho príslušníka Spojeného kráľovstva, ktorý bol vydaný Okresným súdom Sheffield, Spojené kráľovstvo a ktorý nadobudol právoplatnosť 3. apríla 2012 a vec postúpil Matričnému úradu XX na ďalšie konanie. V odôvodnení uznesenia Krajský súd v Bratislave o.i. uviedol, že Slovenská republika a Spojené kráľovstvo sú členskými štátmi Európskej únie, predmetne cudzie rozhodnutie sa podľa čl. 21 ods. 1, 2, 3, a 4 nariadenia Brusel III uznáva vo všetkých členských štátoch Európskej únie bez osobitného konania a tunajší súd nemá právomoc vo veci jeho uznania konať. Najvyšší súd Slovenskej republiky považuje uvedený záver za nesprávny, za priamo rozporný s ustanovením s čl. 21 ods. 2 na-

riadenia Rady (ES) č. 2201/2003, podľa ktorého sa síce nevyžaduje žiadny osobitný postup pri aktualizácii záznamov členského štátu o osobnom stave na základe rozsudku o rozvode, rozluke alebo anulovaní manželstva, ktorý bol vydaný v inom členskom štáte a proti ktorému už podľa práva tohto členského štátu nie je možné odvolanie, to však bez toho, aby bol dotknutý odsek 3. Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 v prvej vete čl. 21 ods. 3 priamo počíta so situáciou, keď môže zainteresovaný účastník postupom upraveným v oddiele 2 tejto kapitoly navrhnúť vydanie rozhodnutia o uznaní rozsudku, pričom táto úprava má prednosť pred úpravou v Občianskom súdnom poriadku (teraz v Civilnom sporovom poriadku).

(výňatok z Uznesenia Najvyššieho súd Slovenskej republiky zo dňa 25. septembra 2017, ECLI:SK:NSSR:2017:105202033.1)

4.4.2 Uznávanie cudzích rozhodnutí vo veciach rozvodu manželstva podľa ZMPS

ZMPS umožňuje uznanie nielen cudzích súdnych rozhodnutí o rozvode manželstva ale tiež aj rozhodnutí iných ako súdnych orgánov cudzieho štátu. § 63 ZMPS pripúšťa uznanie zmierov a dohôd schválených týmito orgánmi ako aj cudzích notárskych listín a to za predpokladu, že majú podľa práva štátu, ktorého orgány ich vydali porovnateľné účinky, aké v Slovenskej republike vyvoláva právoplatné meritórne rozhodnutie. Uznaním sa tieto cudzie rozhodnutia zrovnoprávňujú so slovenskými rozhodnutiami vrátane ich záväznosti erga omnes (§ 68 ZMPS).

ZMPS podobne ako nariadenie Brusel IIa/IIb vymedzením predmetu uznania v § 63 ZMPS vylučuje z možnosti uznania súkromnoprávne rozvody, ktoré boli realizované bez ingerencie orgánu cudzieho štátu.

Čo do procesného spôsobu uznania zákon rozlišuje, či účastníkom pôvodného konania bol slovenský občan a ostatné prípady. Ak účastníkom pôvodného konania bol slovenský občan, cudzie rozhodnutie je možné uznať výlučne osobitným výrokom

Krajského súdu v Bratislave (§ 67 ods. 1 ZMPS). V ostatných prípadoch sa uznanie osobitným výrokom nevyžaduje (§ 67 ods. 3 ZMPS), ale na návrh aktívne vecne legitimovaného subjektu je možné o uznaní cudzieho rozhodnutia rozhodnúť osobitným výrokom (§ 67 ods. 4 ZMPS).

Prekážky uznania cudzieho rozhodnutia pre prvú skupinu rozhodnutí stanovuje § 65 ZMPS. V prípade, že účastníkom pôvodného konania nebol slovenský občan, cudzie rozhodnutie má rovnaké právne účinky ako rozhodnutie slovenského súdu, ak sa to neprieči slovenskému verejnému poriadku (§ 68 ods. 2 ZMPS).

4.5 Iné spôsoby zániku manželstva

Slovenský ZMPS neobsahuje výslovnú kolíznoprávnu úpravu otázky zániku manželstva, na základe ktorej by bolo možné určiť rozhodné právo pre posúdenie otázky, akými spôsobmi môže manželstvo zaniknúť. Napríklad zákon o rodine stanovuje, že manželstvo môže zaniknúť len tromi spôsobmi a to: smrťou jedného z manželov, vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho alebo súdnym rozhodnutím o určení manželstva rozvodom.¹³³ Český Občiansky zákonník v § 29 upravuje ex lege zánik manželstva pri zmene pohlavia jedného z manželov. V akých prípadoch budú slovenské orgány posudzovať zánik manželstva na základe uvedeného ustanovenia českého právneho poriadku?

Aj napriek absentujúcej výslovnej kolíznoprávnej úprave je potrebné, podľa nášho názoru na posúdenie otázky, aké spôsoby zániku manželstva sú prípustné, aplikovať rozhodné právo určené na základe § 22 ods. 3 ZMPS, ktoré sa použije na ziste-

¹³³ Ako uvádza Luprichová a Šmíd slovenský zákon o rodine stanovuje, že manželstvo môže zaniknúť len tromi spôsobmi a to: smrťou jedného z manželov, vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho alebo súdnym rozhodnutím o určení manželstva rozvodom. In: ŠMÍD, O. – ŠINOVÁ, R. a kol.: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-66-3, s. 68.

nie, či tu manželstvo je alebo nie je. Rozhodujúcim pre posúdenie otázky, aké spôsoby zániku manželstva sú prístupné, je preto podľa nášho názoru právo štátu, ktorého štátnymi príslušníkmi sú obaja manželia v čase posudzovania, resp. v prípade, ak majú odlišnú štátnu príslušnosť je to právo slovenské za predpokladu, že medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná nestanovuje inak.

Zoznam použitej literatúry

BASEDOW, J. – RÜHL, G. – FERRARI, F. – ASENSIO, P.M.: Encyclopedia of Private International Law. Volume 1, Cheltenham UK, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2017, ISBN 978-78254-722-8.; BEAUMONT, P. – DANOV, M. – TRIMMINGS, K. – YÜKSEL, B.: Cross-Border Litigation in Europe. Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017, ISBN 978-1-78225-676-2; BEZOUŠKOVÁ, L.: Islámské rodinné právo sezameřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013; BOGDZEVIČ. K. – KAMINSKIENĚ. – VAIGĚ, L.: Non-judicial Divorces and the Brussels II bis Regulation: To apply or not apply? In: International Comparative Jurisprudence, roč. 7, č. 1/2021; CSACH, K. – GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, Ľ. – JÚDOVÁ, E.: Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vydanie. Bratislava: WoltersKluwer, 2018, ISBN 978-80-8168-782-2; HAŤAPKA, M.: Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon). In: Justičná revue, 67, 2015, č. 3, s. 279-315; HRUŠÁKOVÁ, M. - KRÁLIČKOVÁ, Z. – WESTPHALOVÁ, L. a kol.: Rodinné právo. 1. vydání. Praha: C.H.BECK, 2015, ISBN 978-80-7400-552-7; KUČERA, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 7., opravené a doplněné vydání. Brno – Plzeň: Nakladatelství Doplněk a Vydavatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009; KUČERA, Z. – TICHÝ, L.: Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. Praha: Panorama, 1989; LYSINA, P. – ĎURIŠ, M. – HAŤAPKA, M. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 2

vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2016, ISBN 978-80-89603-43-5; MANGUS, U. – MANKOWSKI, P: BrusselsIIbisRegulation.München: SellierEuropeanPublishers, 2012; PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019; PAUKNEROVÁ, M.: Evropskémezinárodní právo soukromé. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-504-6; SISÁK, L.: Rozluka pred rozvodom a otázky všeobecnej časti medzinárodného práva súkromného na príklade prejudiciálneho konania vo veci C-249/19. In: Právnik, roč. 159, č. 11/2020, s. 833-868; ŠMÍD, O. – ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-66-3; ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Pocta MilaněHrušákové. 1. vydání. Praha: C.H.BECK, 2022; ŠTEFANKOVÁ, N. – LYSINA, P. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2011, ISBN 978-80-7400-351-6; SISÁK, L.: Rozluka pred rozvodom a otázky všeobecnej časti medzinárodného práva súkromného na príklade prejudiciálneho konania vo veci C-249/19. In:Právnik, roč. 159, č. 11/2020, s. 833-868. VAŠKE, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-614-